Жуван Ватан, ватанэгълияр хуьх!

Лезги газет

1920–йисалай акъатзава
№ 2 (10491)
хемис
19–январь
2012–йис

WWW.lezgi.etnosmi.ru

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 10 манат

Республикадин общественно–политический

Рейсадвилелди

Алатай йисан декабрдин эхирра Дербент райондин "Белиж поселок" муниципальный тешкилатдин кьуд лагьай сеферда хкянавай депутатрин Собранидин сад лагьай заседание хьана. Анал "Белиж поселок" МО-дин кьил, депутатрин Собранидин председатель ва абурун заместителар хкягъуниз талукь месэладиз килигна.

Заседанидин кІвалахда "Дербент район" муниципальный тешкилатдин кьилин заместитель **Анвер ГЬАЖИМУРАДОВА** иштиракна.

Вири депутатри, рейсадвилелди сес гуналди, **ГЬАБИБУЛАЕВ Рамиз Гьабибулаевич** "Белиж поселок" МО-дин кьилин къуллугъдал ва депутатрин Собранидин председателвиле хкя хъувуна.

"Лезги газетдин" амадаг тир адаз кьвед лагьай сеферда и къуллугъ ихтибар хъувун, чна рикІин сидкьидай мубаракзава.

Россиядин Федерациядин государстводин наградаяр гунин гьакъиндай

Россиядин Федерациядин Президентдин УКАЗ

Уьлкведин культура ва искусство вилик тухунин карда еке лайихлувилерай, гзаф йисара бегьерлудаказ кІвалахунай **"Ватандин вилик лайихлувилерай" II дережадин ордендин медаль** гун:

ГЬАЙДАРОВА Барият Ильясовнадиз- Россиядин культурадин работникрин профсоюздин Дагъустандин республиканский организациядин председателдиз.

Россиядин Федерациядин
Президент Д.МЕДВЕДЕВ
Москва, Кремль, 2011-йисан 22-ноябрь, №1529.

Путинан тереф хуьзва

ПРОФСОЮЗРА

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Накь Дагъустандин профсоюзрин организацийрин сад авунвай Советдин заседание кьиле фена. Адан кІвалахда республикадин шегьеррин ва районрин жуьреба-жуьре идарайрин, карханайрин, майишатрин профсоюзрин организацийрин векилри ва гьакІ Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидин Председателдин 1-заместитель Николай Алчиева, "Сад тир Россия" партиядин региональный комитетдин векил Абдулла Мамаева, Дагъустандин гостехуниверситетдин ректор, Россиядин Федерациядин президентвиле кандидат Владимир Путинан тереф хуьнин штабдин начальник Тагьир Исмаилова иштиракна.

Заседание Дагъустан Республикадин профсоюзрин организацийрин Объединенидин председатель Абдулла Мегьамедова ачухна ва ада вучиз профсоюзри Владимир Путинан тереф хуьзватІа, лагьана.

- Куьнни шагьидар я, Ельциналай гуьгъуьниз Владимир Путинан гьиле гьихьтин уьлкве гьатнатІа. Ам саки чкІизвайди тир, амма Путинахъ чи уьлкве лап четин уламрай акъуддай, Россия дуьньядин майданда лайихлу дережадиз ахкъуддай къуватар,

▸ 2

Вахтунихъ галаз кам-камуна аваз

Тагират ГЬАСАНОВА

Россиядин печатдин йикъан вилик журналист Т.ГЬАСАНОВА Дагъустан Республикадин печатдин ва массовый коммуникацийрин рекьяй Комитетдин председатель Умаросман ГЬАЖИЕВАХЪ галаз гуьруьшмиш хьана. Абурун арада суьгьбет кьиле фейи .

▪ **Умаросман Гьайбуллаевич, сифте нубатда заз ихьтин са кардикай хабар къаз кІанзава: куьне жуван кІвалахдин югъ газетдилай башламишзавани?**

- Эхь, пакаман кьиляй за газетар кІелзава. Сифтедай за абуруз са вил вегьезва, жув патал пар квай хьтин, мукьуфдивди кІелун лазим тир материалар къейдзава. И кІвалах авун патал хейлин вахт серф авун герек къвезва. Газетарни журналар за гъиле къелем аваз кІелзавайди я - им заз фадлай адет хьанвай кар я. Жуваз таъсир авур фикирар авай чкайрин кІаникай цІар чІугвазва, къваларилай жуван къейдерни ийизва. И мукьвара за жуьреба-жуьре уьлквейра общественный телевидение гьикІ тешкилнаватІа, гьадаз талукь макъалаяр мукьуфдивди кІелна. А материалрай заз менфятлу, хийир къачуз жедай хьтин фикирар жагьана.

▪ **Газетар кІелунин адет жегьилрикни кутаз хьанайтІа, гзаф кутугай кар жедай. Къе газетар, журналар кІелзавайбурун кьадар тІимил хьанвайди сир туш эхир.**

- Дугъриданни, статистикади гьакъикъат ихьтинди тирди тестикьарзава. Им са жегьилриз талукь кар туш. Чи республикада газетарни журналар кхьизвайбурун кьадардиз талукь делил санлай Россиядин юкьван делилдив гекъигайла кьве сеферда, Татаристандив гекъигайла лагьайтІа, кьуд сеферда агъузди я. Им вири обществоди къуватар сад авуна гьялна кІанзавай чІехи месэла я.

▪ **Милли газетар авай гьалдин патахъай вуч лугъуз жеда?**

- Къейдна кІанда хьи, эхиримжи йисара милли изданийрин тираж, гекъигайла, агъуз аватзавач. Дугъри я, и барадай чавай рикІик квай хьтин дережайрив агакьариз хьанвач.

Инал чун маса месэладални расалмиш жезва: и ва я маса себебар аваз дидед чІал чизвай ксарин кьадар тІимил жезва. Дидед чІалар, акІ хьайила, милли культура ва дагъустанвийрин адетар хуьнихъ элкъуьрнавай кьетІи серенжемар кьабул тавунмаз милли СМИ-рин месэла гьялиз хьун мумкин туш. Чна милли изданийриз вири жуьрейрин куьмекар

▸ 2

Гъалиб хьайибур

КОНКУРС

Дагъустан Республикадин Сечкидин комиссияди 2011-йисуз массовый информациядин такьатра сечкийрин темадай ва сечкийриз талукь законодательствадихъ галаз алакъалу месэлайриз баян гунай журналистрин лап хъсан материалар патал конкурс малумарнай. Конкурсдин кьилин везифа сечкийриз талукь месэлаяр журналистри дуьзгуьндаказ, вири терефрихъай ачухун ашкъиламишуникай ибарат я.

И мукьвара жюридин членри конкурсдиз теклифай кІвалахрикай лап хъсанбур тайинарна, республикадин Сечкидин комиссиядин председатель **Мегьамед ДИБИРОВА** конкурсда гъалиб хьайибурун тІварарни раижна.

ИкІ, сад лагьай чкадиз ва дипломдиз "Дагъустандин правда" газетда сечкийрин месэлайрай чап авур са жерге материалрай "Дагъустан" ГТРК-дин общественно-политический телевиденидин руководитель, "Дагъустандин правда" газетдин политикадин месэлайрай баянар гудайди тир **Ильман Субханович АЛИПУЛАТОВ** лайихлу хьана. Юрист, "Дагъустан" РГВК ГУ-дин "Правовое поле" телепередачадин автор ва ам тухузвайди тир **Дина Шугьабутдиновна БИЙГИШИЕВАДИЗ** авторвилин са жерге программаяр гьазурунай кьвед лагьай чка ва талукь тир диплом гана.

"Дагъустан" РГВК ГУ-дин художественный вещанидин редакциядин редактор **Гуьзел Абдулнасировна ЗУРХАЕВА** РФ-дин Федеральный Собранидин ругуд лагьай созывдин Госдумадин депутатар хкягъуниз талукь видеоматериал гьазурунай, "Дагъустандин правда" газетдин отделдин редактор **Диана Владимировна СЕРЕГИНА** информационный материалар гьазурунай пуд лагьай чкадиз ва талукь тир дипломриз лайихлу хьана.

Конкурсда сад лагьай чка кьур И.Алипулатова, вичин кІвалахдиз виниз тир къимет гунай сагьрай лугьуналди, кьилди къачуртІа, ихьтин гафарни алава хъувуна: "Сечкияр дуьзгуьндаказ ва ачухдаказ кьиле фин сечкийриз талукь месэлаяр журналистри эдеблудаказ ачухарунилайни аслу я. СМИ-рин асул везифа агьалияр обществода кьиле физвай вакъиайрин патахъай дуьздаказ, гъиле-гъил аваз хабардар авуникай ибарат я. Идалайни гъейри, абур демократвилин обществода властдин гьерекатарни гуьзчивилик квез хуьниз мажбур я..."

Конкурсдин нетижаяр раиж авунин мярекатдин эхирдай Мегьамед Дибирова конкурсда иштирак авунай журналистриз сагьрай лагьана ва абуру гележегда республикадин Сечкидин комиссиядихъ галаз мадни бегьерлудаказ кІвалахдайдахъ умудлувал къалурна.

Чпин нубатдай яз СМИ-рин векилри чпин кІвалахдиз дуьздаказ къимет гунай республикадин Сечкидин комиссиядиз ва адан руководстводиз сагьрай лагьана.

ЭДЕБИЯТ

СУЛЕЙМАН. Эминан шиирар чин тийизвай вилаятар тІимил я. Каспи гьуьлуьн а патарани квез Эминакай хабар авайди я. Ада араб чІалал теснифзавайди тир. Вич къази яз адаз къара жемятдин рикІерикай хабар авай. Яб це адан "Билбил" шиирдиз.

▸ 17

ОБРАЗОВАНИЕ

Са варз идалай вилик Шимихуьре, и йикъара Аша ясли-бахчаяр ачухна. Алатай асирдин 40-йисара эцигнавай Кьурагьрин школадин къванцин корпус ремонтна. И кІвалахриз бюджетдай 20 млн.манат харжна.

▸ 18

Вахтунихъ галаз кам-камуна аваз

1 ◂

гуда. Республикадин руководствудини гьа ихьтин рехъ кьунва.

▪ **Гьакъикъатдани, РД-дин Президент Мегьамедсалам Мегьамедова гьам милли, гьам урус чIалал акъатзавай СМИ-риз фикир тагана тазвач. Алатай йисан эхирра СМИ-риз талукь хьсан ихтилат кьиле фена, Дагъустандин руководителди журналистрихъ, кьилин редакторрихъ галаз пуд сятда ачухдаказ суьгьбет авуна.**

- Куьне ихтилатзавай гуьруьш дуьшуьшдинди туш, Президентди СМИ-ринни республикадин исполнительный властдин органрин арада авай мензил къвердавай тIимиларзава. Идан гьакъиндай Мегьамедсалам Мегьамедова алатай йисан эхирра къул чIугур Указдини шагьидвалзава. Исполнительный властдин органрал СМИ-рихъ галаз алакъаяр хуьн чпин кIвалахдин лап важиблу терефрикай сад яз гьисабун тапшурмишнава.

▪ **И кардикай хабар хьайила, чун лап шад хьана, вучиз лагьайтIа бязи ведомствойра журналистрихъ галаз гуьруьшмиш хьуник хев кутун тавун адетдиз элкъвенва. Нагагь вуна критика авуртIа, хъел атанвай чиновник ваз басрухар гуз эгечIда.**

- Ихьтин гьалариз рехъ тагун патал Дагъустандин Президентди критикадин материалриз талукь яз серенжемар кьабулуниз мажбурнава. Идалайни гъейри, важиблу мад са документ - исполнительный властдин органрин кIвалахдин гьакъиндай делилар къачудай мумкинвал таьминарунин гьакъиндай РД-дин Гьукуматдин къарар - рикIел хкиз кIанзава.

И къарар кьилиз акъудзавай гьал Комитетди вичин гуьзчивилик кутунва. 2011-йисан эхирра республикадин Президентди исполнительный властди Интернетдин телекоммуникацийрин сеть арада аваз ватандашрихъ галаз алакъа хуьнин кIвалах хъсанарунихъ элкъуьрнавай Указдал къул чIугуна. Заз чизвайвал, Дагъустанда Интернетдикай менфят къачузвайбуру социальный сетра чIехи чиновникрин хсуси чинар ачухнавайвилиз талукь хабардиз интерес авуна.

Къе чахъ республикадин властдин органри чпин кIвалах ачухдаказ тухун таьминарунихъ, абуру СМИ-рихъ галаз мадни сихдаказ алакъа хуьнихъ элкъуьрнавай са жерге къарарар ава. Чи Комитетди гьа къарарар уьмуьрдиз кечирмишунин карда лап активдаказ иштиракзава.

▪ **Гьи месэлаяр квевай йикъан месэлаяр яз гьисабиз жеда?**

- Лап важиблу важиблубурун арада чеб гьялун патал чна кIвалах тухузвай кар алай са шумуд месэла ава.

Республикадин СМИ-рин интернет-сайтар вилик тухун лазим я. Чи изданийрин сайт чпин чинра гьафтеда садра акъатзавай газетдин электронный нумраяр раиж авуналди сергьятламиш хьун тIимил я. А чинар гзаф кесерлу, гьар юкъуз цIийи хъийизвай информационный ресурсриз, агьалийрин лап гегьенш къатарин ва, сифте нубатда, жегьилрин патай интерес арадал гьидай такьатриз элкъуьн герек я.

Государстводин изданийрихъ галаз алакъалу важиблу маса месэла редакцийрин кIвалах мадни жанлуди авуникай ибарат я. Им вуч паталди герек я лагьайтIа, яратмишдай цIийи къуватар желбун, журналистдин ерилу зегьмет ашкъиламишунин дережа хкажун, цIийи кIелдайбур желб авуниз редакцийри ийизвай майилвал артухарун лазим я.

И барадай журналистрин пешекарвал хкажунин месэла мадни гзаф важиблуди жезва.

Алатай йисуз чна Россиядин гьуьндуьр дережадин СМИ-рин, информационный агентствойрин пешекарар, къецепатан уьлквейрин журналистар желб авуналди, гьа гьисабдай Дагъустандин журналистрин Союздихъ, республикадин министерствойрихъ, ведомствойрихъ галаз алакъада аваз са жерге семинарар ва мастер-классар кьиле тухвана. И серенжемри чи журналистриз кIвенкIвечи тежрибадикай менфят къачудай мумкинвал гузва. И кIвалах чна гъиле авай йисузни давамарда. Чахъ республикадин ва муниципальный СМИ-рин работникрин пешекарвал хкаждай система арадал гьидай ниятар ава.

▪ **Куьне муниципальный СМИ-рин тIварни къуна. Куьф фикирдалди, муниципальный газетрин гележег гьихьтинди жеда?**

- Гележегдикай виликамаз лугьун четин я. Амма жува кьунвай рехъ гьихьтинди ятIа, завай раиж ийиз жеда: муниципиальный СМИ-яр герек я, абур важиблуни я. Абуруз агьалийрин тIал алай месэлаяр амай гьар нелай хьайитIани хъсандиз аквазва. Чи инсанри чкадин хабарриз, гьа виликдай хьиз еке интерес ийизва. Идан патахъай муниципальный газетрин тираждини шагьидвалзава. Абурун тиражар республикадин государстводин изданийрин тиражриз барабар жезва.

Интернетдикай менфят къачузвайвиляй муниципальный СМИ-рин мумкинвилер къе эсиллагь масадбур тирди рикIелай ракъурна виже къведач. Газетдин электронный версиядай чкадин метлеб авай цIийи хабар вири дуьньядиз раиж жезва. Оптикадинни чIунарин сетар ишлемишуни мадни еке мумкинвилер гузва. 2011-йисуз а сетрикай республикадин вири районрин центрайра менфят къачузвай. За гьисабзавайвал, муниципальный СМИ-яр мадни вилик тухунин мураддалди чпи чкадин газет, телевидение, радио ва интернет-ресурс сад ийидай муниципальный информационный центраяр тешкилун герек я. Ида сад тир информационный политика тухудай, кадрийрикай ва материальный ресурсрикай дуьзгуьндаказ менфят къачудай мумкинвал гуда.

▪ **Дагъустандин печатдикай рахадай чIавуз ктабар акъудуниз талукь месэладални акъваз тавуна жедач.**

- Им чи кIвалахдин важиблу тереф я.

Дагъустандин ктабрин издательстводи Дагъустандин халкьарин 14 чIалал ктабар акъудиз 80 йисалай гзаф вахт алатнава ва ада и барадай зурба тежрибани кIватIнава. КIанин дережадикай рахаз хьайитIа, гьелелиг къазанмишнавай дережа хвена кIанда. Идалай гъейри, чахъ цIийи фикирарни ава, чна "Баркаллу дагъустанвийрин уьмуьр" сериядик квез ктабар акъудун кьетIнава. Акьалтзавай несилдиз чи республикадин тарихда жанлу гел тур ксар чизваз хьун лап важиблу я. Фикир желбдай хьтин мад са проект "Дагъустандин халкьар" сериядик квез ктабар акъудунихъ галаз алакъалу я. Энциклопедиядин дережадин ихьтин кIватIалар гьазурунин кIвалахдал Дагъустандин машгьур алимар желбда. Чи фикирда бажармишиз кIанзавай маса крарни ава.

▪ **Чахъ прессадин азадвал авани? - и суал, аквар гьаларай, мукьвал-мукьвал квезни гузва. ГьакI тушни?**

- Жаваб яз за рекъемар гьида. Абуру гьакъикъат гьихьтинди ятIа, гьа кар гьар гьихьтин хьайитIани гафарилай хъсандиз къалурда. Алай макъамда Дагъустанда гьам государстводин, гьам государстводинбур тушир 499 издание регистрация авунва. Гьар йисуз цIийи 20-30 издание пайда жезва. Государстводин изданийрин кьадар дегиш тахьана амукьзавай шартIара кьилдин ксари, общественный организацийри тешкилзавай СМИ-рин кьадар гьар йисуз артух жезва. Маса гафаралди лагьайтIа, къе медиабазардай гьардавай вичиз герек руьгьдин суьрсет жагъуриз жеда.

▪ **13-январдиз чна Россиядин прессадин югъ къейдзава. Республикадин журналистрин тIварцIихъ квез гьихьтин келимаяр лугьуз кIанзавай?**

- Сифте нубатда заз кIвалахдин рекьяй юлдашриз пешекарвилин и сувар мубарак ийиз кIанзава. Неинки кIвалахдин рекьяй юлдашриз, вири кIелзавайбуруз, республикадин вири агьалийриз мубарак ийиз кIанзава. Журналистрин вири кIвалах чи гражданар республикадин къенепата, уьлкведа, санлай дуьньяда кьиле физвай вакъиайрин патахъай жезмай кьван хъсандиз хабардар авунихъ элкъуьрнавайди я эхир. Журналистри, издателри, полиграфистри, печатдин продукция халкьдин арада чукIурзавайбуру чпин гьар йикъан зегьметдалди чи общество вилик тухуник аквадай хьтин пай кутазва.

Заз кIвалахдин рекьяй жуван юлдашар вакъиайрин яцIа амукьна, пешекарвилин жигьетдай вилик фена кIанзава, заз абуру девирдин ериш гьиссунин бажарагъ квадар тавуна кIанзава. Къуй абурухъ хушбахтвал, сагъламвал, яратмишунра агалкьунар хьурай. Вири дагъустанвийрин уьмуьр ислягьди, генгди хьурай. Къуй чав хъсан хабарар гзаф агакьрай.

("ДАГЪУСТАНДИН ПРАВДА" газетдин 2012-йисан 13-январдин нумрадай)

ПРАВИТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

от 27 декабря 2011 г. № 511

г. Махачкала

Об утверждении предельных размеров платы за проведение технического осмотра и платы за выдачу дубликата талона технического осмотра

Во исполнение Федерального закона от 1 июля 2011 года № 170-ФЗ "О техническом осмотре транспортных средств и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации" Правительство Республики Дагестан **постановляет:**

1. Утвердить предельные размеры платы за проведение технического осмотра согласно приложению.

2. Утвердить предельный размер платы за выдачу дубликата талона технического осмотра в размере 25 (двадцати пяти) рублей.

3. Возложить на Республиканскую службу по тарифам Республики Дагестан осуществление функций по расчету предельных размеров платы за проведение технического осмотра, предельных расходов на оформление дубликата талона технического осмотра, а также по контролю за соблюдением указанных предельных размеров.

4. Признать утратившим силу постановление Правительства Республики Дагестан от 28 августа 2007 г. № 233 "Об утверждении размеров платы за проведение государственного технического осмотра автотранспортных средств и прицепов к ним с использованием средств технического диагностирования" (Собрание законодательства Республики Дагестан, 2007, № 12, ст. 585).

5. Настоящее постановление вступает в силу по истечении десяти дней со дня его официального опубликования и распространяется на правоотношения, возникшие с 1 января 2012 года.

Председатель Правительства Республики Дагестан М.АБДУЛАЕВ

ПРИЛОЖЕНИЕ
к постановлению Правительства Республики Дагестан

Предельные размеры платы за проведение технического осмотра

Категория транспортного средства	Размер платы (руб.)
Легковой автомобиль	304
Автобус с полной массой до 5 тонн	397
Автобус с полной массой свыше 5 тонн	477
Грузовой автомобиль с полной массой до 3,5 тонны	345
Грузовой автомобиль с полной массой от 3,5 до 12 тонн	465
Грузовой автомобиль с полной массой свыше 12 тонн	497
Полуприцеп	322
Прицеп с полной массой до 0,75 тонны	114
Прицеп с полной массой от 0,75 до 3,5 тонны	206
Прицеп с полной массой свыше 3,5 тонны	256
Мотороллеры и мотоциклы без коляски	143
Мотоциклы с коляской	158
Транспортные средства для перевозки опасных грузов	К=1,3
Транспортные средства для перевозки тяжеловесных и крупногабаритных грузов	К=1,25
Специальные и специализированные транспортные средства	К=1,2

Примечание: 1. Коэффициент (К) применяется к размеру платы, установленной для транспортного средства соответствующей категории.

2. В предельные размеры платы за проведение технического осмотра с использованием средств технического диагностирования включены расходы по оформлению и выдаче талона технического осмотра.

Путинан тереф хуьзва

1 ◂

такьатар хьана. Ада тухвай политика себеб яз зегьметчийрив, пенсионеррив, дидейрив вахт-вахтунда мажибар, пенсияр, субсидияр агакьиз башламишна, - лагьана А.Мегьамедова.- РФ-дин Президент Д.Медведеван, Гьукуматдин Председатель В.Путинан алахъунар себеб яз Россия 2008-йисан кризисдайни лайихлувилелди экъечIна. Гьа и четин вахтунда Россиядин Гьукуматди Дагъустандин карханайриз куьмек яз 880 миллион манат рекье туна. Дагъустандиз ада ийизвай галайвилер мадни ава. Гьа ибурал алава яз, Владимир Путина Россиядин профсоюзри зегьметчи инсанрин яшайиш хъсанарун патал къарагъарзавай гзаф месэлайрин, теклифрин тереф хуьзва. Гилани ада халкьдиз теклифзавай программа, политический рехъ уьлкведин экономикадин пайгарвилихъ, уьлкве вири рекьерай вилик тухунихъ, профсоюзрихъ галаз гьакъикъат вилив хуьзвай рахунар авунихъ галаз алакъалуди я. Гьавиляй Россиядин Федерациядин аслу тушир профсоюзри Владимир Путинан тереф хуьзва ва 4-мартдиз адаз сесер гунизни эверзава. Чнани и эвер гун кьабулзава ва уьлкведин президентвиле къалурнавай вири кандидатрин арадай Владимир Владимирович и жавабдар къуллугъдиз лайихлу кас яз гьисабзава.

А.Мегьамедова къейд авурвал, уьлкведа вири крар хъсанзавач. РФ-дин Президентдилайни, Гьукуматдин Председателдилайни алакь тийизвай крар ама. ИкI, коррупциядихъ галаз лап зайифдиз женг чIугвазва, ида зегьметчи инсанар нарази хьунал гьизва. Шейэрин къиметар датIана хкажзава, мажибрин, пенсийрин кьадарар гьа тIимилбур яз амукьзава.

Заседанидал рахай Дагъустандин госидарайрин работникрин, культурадин идарайрин работникрин профсоюзрин рескомрин председателар А.Агьмедова, Б.Гьайдаровади ва масабуруни докладчидин гафариз къуват гана ва 4-мартдиз вирида сад хьиз Владимир Путиназ сес гуниз эвер гана.

Лезги халкьдин халис ватанперес

Нугуґьдин ИСМАИЛОВ,
ДГПУ-дин экономикадин теориядин кафедрадин профессор

ТАРИХДИН илимрин доктор, ДГПУ-дин профессор ва общественный деятель, РД-дин илимрин лайихлу деятель **АКВЕРДИЕВ Эфенди Таривердиевич** Дагъларин уьлкведин сергьятрилай къецепатани гзафбуруз алим, къени, масадан дердиникай хабар кьадай намуслу кас хьиз чида. Ам халис ватанперес я. И карни ада хайи халкьдиз намуслувилелди къуллугъ авуналди успатзава. Ингье, алукьнавай йисан январдин вацра Эфенди Таривердиевичан 85 йис тамам хьанва.

Э.Аквердиев 1927-йисуз Кьурагь райондин Кумухърин хуьре лежбердин хизанда дидедиз хьана. Вахт дагълара коллективизация кьиле тухузвайди, цІийи уьмуьр тешкилзавайди тир. Сифтегьан классдиз фенвай Эфендидини чІехибурухъ галаз советрин гьукумдин къурулушар арадал гъизвай крара иштиракзавай.

Хуьруьн школада сифтегьан чирвилер къачур гадади Кьурагьрин юкьван школада кІелунар давамарна. 15 йисав агакьайла, гьа ина ам комсомолдин жергейризни гьахьна. Макъам лап чІуруди тир. Советрин халкь Гитлеран фашистрихъ галаз дяведавай. Школада кІвалахзавай хейлин муаллимри къелем яракьдалди эвезнавай. Школа лап хьсандиз куьтягьай Эфендидини военкоматдиз вич гуьгьуьллувилелди фронтдиз ракъурунин арза кхьена. Амма жегьил хайи хуьруьн школадиз кІвалахиз рекье туна. Дяведин йисара ада Кумухърин сифтегьан, Цилингрин 7 йисан школайра кІвалахна.

Яру Армияди, советрин халкьди Гитлеран чапхунчийрал гъалибвал къазанмишуни Эфендини пара шадарна. Гьа и йисуз ам Дагъустандин пединститутдин тарихдин факультетдик экечІна. Вузда кІелдай йисара зирек, чирвилерихъ къаних комсомолди институтдин общественный уьмуьрдани гьевесдивди иштиракна. Гьа са вахтунда ада Махачкъала шегьер аваданламишун патал тешкилзавай серенжемрани вичин юлдашриз чешне къалурна.

ИНСТИТУТ акьалтІарай 1949-йисуз Эфенди Аквердиев Кьасумхуьруьн райондин Шихидхуьруьн юкьван школадиз кІвалахиз рекье туна. Са йисалай адан хиве школадин директорвилин везифаярни туна. Зегьмет чІугур пуд йисан вахтунда ада школа чешнелубурун жергейриз акъудна.

1952-йисуз Э.Аквердиев ДАССР-дин просвещенидин министрдин приказдалди цІийиз арадал гъанвай Дербентдин округдин образованидин отделдин заведующийдин заместителвиле тайинарна. И вахтунда жегьил педагогдихъ хизанни авай. Дербентда кІвал-югъ авачирвиляй, хизан Белиж поселокда яшамиш жезвай. Къуллугъ пара жавабдарди тир ва округдик акатзавай вири школайрин кІвалах хъсанарун патал Э.Аквердиев рекье-хуьлени гзаф жезвай. Гьелбетда, харжарни гзаф акъатзавай. Ихьтин гьалари хизан кІеве твазвай, гьавиляй Эфенди хизандин патав хквезва ва 1961-йисан декабрдалди ада Белиж поселокдин юкьван школада зегьмет чІугвазва.

Къейд авун лазим я хьи, Белиждин юкьван школа республикада чІехибурукай сад тир. Ина са шумуд миллетдин аялри кІелзавай, муаллимрин коллективди кІвалахзавай. Аялриз дуьзгуьн тербия ва дерин чирвилер гун патал завуч хьанвай Эфенди Таривердиевича школада хейлин цІийивилер кардик кутуна ва ам республикада чешнелудаз элкъуьрна.

Педагогвилин кІвалахдиз вичин вири вахт, чирвилер серфзавай касди руьгьдиз са вуч ятІани бес жезвачирди гьиссзавай. И месэлани ада, чІехи хизандин иесиди, викІегьдиз гьялна. Ам Азербайжандин С.Кирован тІварунихъ галай госуниверситетдин аспирантурадик экечІна.

ЛУГЬУН лазим я хьи, 1960-1965-йисара Бакуда аспирантурайра 15-далай виниз дагъустанвийри кІелзавай. Абурук зунни квай. Гьа ина зун Эфенди Таривердиевичахъ галаз таниш хьанай ва ахпа чи алакъаяр дуствилинбуруз элкъвенай. КПСС-дин тарихдал машгъул жезвай ватанэгьлиди вичел гзаф кІвалахзавай, университетдин ва шегьердин библиотекайра алава чирвилер къачуз вахтар акъудзавай. Государстводин ва партийный архиврин материалрикай ада гзаф менфят къачуна.

Эфенди Таривердиевича хкянавай диссертациядин темани бегьемвилелди ахтармиш тавунвайди ва четинди тир. Адалай герек вири материалар жагъуриз ва дуьзгуьн диссертация кхьиз алакьна. 1965-йисуз Кьурагь райондин эгьлиди агалкьунралди диссертация хвена. Дагъустандиз хтай жегьил алим государственный педагогвилин институтдин КПСС-дин тарихдин кафедрадин старший преподавателвиле кІвалахал кьабулна.

Ингье, къе Эфенди Таривердиевича Даггоспедуниверситетда педагогвилинни илимдин кІвалах кьиле тухуз 45 йис хьанва. Вири йисара ада вич тежрибалу, дерин чирвилер авай, устадлу пешекар ва алим хьиз успатна. Ада тухузвай лекцияр, семинардин тарсар лап вини дережада аваз кьиле физвайди я. Вичин кІвалахда ада гьамиша методикадин цІийи къайдаяр ишлемишзава. Студентар фад гъавурда акьун патал цІийивилерикай менфят къачузва.

Кьилин савадлувал гунин къурулушда кІелунинни методикадин лап хъсан пособияр гьазуруниз талукь Вирироссиядин конкурсда Эфенди Таривердиевича гъалибвал къазанмишна ва адаз 1996-йисуз Россиядин Федерациядин образованидин министерстводин лауреат хьайивилин диплом ганай. 2009-йисуз зи дуст "1941-1945-йисарин Ватандин ЧІехи дяве" темадиз талукьарнавай кІелунин пособидай Вириросиядин конкурсдин премиядин сагьибни хьана.

ПРОФЕССОР Э.Аквердиев гзаф кьадарда монографийрин, ктабрин, брошюрайрин, макъалайрин автор я. Абур ада Дагъустандин халкьарин тарихдиз бахшнава. Гьа са вахтунда алимди алай аямдин яшайишдинни политикадин месэлайриз талукь язни илимдин, публицистикадин кІвалахар кхьизва. Мукьвал-мукьвал центральный ва республикадин газетриз ва журналриз адан маракьлу, итижлу макъалаяр акъатзава.

Эфенди Таривердиевича студентриз, жегьилриз ватанпересвилин тербия гун патални жуьреба-жуьре серенжемра иштиракзава, и рекьяй менфятлу кІвалах тухузва. Педуниверситетда Советрин Союздин Игит Ризван Баширович Сулейманован музей кардик ква. Ам арадал гъун ва институтда кІелзавайбур музейдиз желб авун патални педагог-алимди тухузвай кІвалах чешне къачудайди я. Акьалтзавай несилдиз ватанпересвилин тербия гунин мураддалди Э.Аквердиева вузра, музейра, школайра лекцияр кІелзава, конкурсра иштиракзава. Алатай йисуз "Вун гьикІ яшамиш жезва, ветеран?" лишандик квазтухвай республикадин конкурсда иштиракуналди, ада І дережадин диплом ва премия къачуна.

ЭФЕНДИ Таривердиевичан илимдинни педагогвилин кІвалахда кьилин чка илимдинни ахтармишунрин серенжемри кьазва. Адан гъиликай хейлин монографияр, илимдин макъалаяр, ктабар хкатнава. Вичин докторвилин диссертация ада граждан дяведилай гуьгъуьниз Дагъустанда халкьдин майишат арадал хкуниз талукьарна. И месэла дериндай чирун патал алимди Дагъустандин, Кеферпатан Кавказдин республикайрин ва уьлкведин центральный архиврa варцаралди зегьмет чІугуна. Нетижада пара метлеблу диссертацияни арадал атана. 1986-йисан 13-июндиз СССР-дин ВАК-ди кьабулай къарардалди Эфенди Таривердиевичаз профессорвилин тІвар гана.

Диссертациядин материалрин бинедаллаз ада тарихдин "Метлеблу ва зурба рехъ" тІвар алаз ктаб акъудна.

Дагъустандин тарихдиз, республикадин общественно-политический гьалариз (ХХ асирдин 20-йисар) талукь яз Э.Аквердиева сифте яз итижлу ва маракьлу материалар жагъурна. Абурун бинедаллаз кхьей монографийрикай къе алимрини, студентрини, педагогрини ва маса пешекаррини менфят къачузва.

Къейд авун лазим я хьи, Эфенди Таривердиевичан илимдин кІвалахриз республикадилай къецени еке итиж ийизва. Гьавиляй адан илимдин кІвалахар, ктабар Бакуда, Куйбышевда, Ленинградда, Дондал алай Ростовда ва маса шегьерра чапдай акъудна.

Профессор Э.Аквердиева илимдин международный, Вириросиядин, региональный конференцийра активдаказ иштиракна. ИкІ, 2008-йисан февралдин вацра ада Волгоградда кьиле фейи илимдин международный конференциядал гзаф метлеблу доклад авуна.

ТЕЖРИБАЛУ педагогди республика патал пешекар кадрияр гьазурунинни вичин пай кутазва. Адан регьбервилик квазтІудалай виниз жегьилри тарихдин илимрин кандидатвилин тІварар къачуна. Исятдани адан гъилик са шумуд касди кандидатвилин, докторвилин диссертацияр гьазурун патал зегьмет чІугвазва.

Даггоспедуниверситетда кІелзавай, алакьунар авай жегьилар илимдинни ахтармишунрин кІвалахдал желб авун адан рикІ алай кІвалах я. Жегьилриз и рекьяй куьмек гун патал гьазурай ва са шумуд сеферда чапдай акъуд хъувур "Илимдинни ахтармишунрин кІвалах тешкилунин рекьяй студентриз талукь методический меслятар" пособие кьетІендиз фикир желб авуниз лайихлуди я. И рекьяй ийизвай алахъунар фикирда кьуна, Даггоспедуниверситетдин ректоратди профессордин зегьмет са шумудра къейдна.

Къе чна ихтилатзавай кас вичин къанажагълу вири уьмуьрда республикада кьиле физвай вакъиайрин яцІа хьана. Алатай асирдин 40-йисарилай ада общественный жуьреба-жуьре тапшуругъар кьилиз акъудна ва и кар давамарзава. Э.Т.Аквердиев ДГПУ-дин Ватандин ЧІехи дяведин ветеранрин Советдин, республикадин дяведин ва зегьметдин ветеранрин Советдин член я. ГьакІ ада меркезда хайи халкьдин месэлаяр гьялзавай мярекатрани гьевесдивди иштиракзава. Собранийрал вичин фикирар лугьузва, теклифар гузва. Махачкъала шегьерда Лезгинцевриз памятник эцигунин кІвалах тешкилуникни адан еке пай ква. Лезги халкьдиз талукь важиблу месэлаяр гьялунин мураддалди ам са шумудра маса баркаллу инсанарни галаз республикадин гьукумдин кьиле авайбурухъ галаз гуьруьшмиш хьана.

Эфенди Таривердиевич вичин фикиррал, идеяйрал мягькем кас я. 1991-йисуз коммунистрин партия къуватдай вегьенатІани, гьа партия себеб яз чІехи къуллугърал хьайи инсанар гъиле-гъил аваз партиядикай къерех хьанатІани, коммунист Э.Аквердиев къени коммунист яз ама. 2003-йисуз ада "Дагъустандин халкьдинни ватанпересвилин къуватрин вилик жергеда аваз" ктаб акъудна. Ана халис коммунистди 1991-1993-йисара Дагъустандин коммунистрин партия кІвачел ахкьалдарун патал тухвай зурба кІвалахдикай суьгьбетзава. Ам КПРФ-дин Дагъустандин рескомдин член я. Адаз "Партийная доблесть" медаль ганва.

ЯРГЪАЛ йисара муаллимвилин, педагогвилин, алимдин кІвалах вилик тухвай, республикадин образованидин хел вини дережадиз акъудун патал зегьмет чІугвазвай ватанперес, инсанперес кас "1941-1945-йисарин Ватандин ЧІехи дяведа чІугур баркаллу зегьметдай" медалдин, "РСФСР-дин халкьдин просвещенидин отличник", "СССР-дин просвещенидин отличник", "СССР-дин кьилин школадин кІвалахда къазанмишай виниз тир агалкьунрай" знакрин иеси я. Лап виниз тир дережадин пешекарар гьазурунай ва гзаф йисара гьакъисагъвилелди зегьмет чІугунай 1993-йисуз Э.Аквердиеваз "Дагъустан Республикадин илимрин лайихлу деятель" лагьай гьуьрметдин тІвар гана.

Лугьун лазим я хьи, алим-тарихчи, педагогвилин зегьметдин устад, тежрибалу муаллим ва бажарагълу ахтармишунардайди тир Эфенди Таривердиевич Аквердиеваз Даггоспедуниверситетдин са шумуд агъзур касдикай ибарат коллективда лайихлу ва еке гьуьрмет ава. Педагогарни, студентарни адахъ галаз "Эфенди муаллим" лугьуз рахазва.

Вичин 85 йисакай 68 йисуз ада зегьмет чІугвазва. Къени адахъ четин ва баркаллу кІвалах давамардай такьатни, гьевесни ава. Къуй сагърай чи муаллим.

» Эфенди Таривердиевичан илимдин кІвалахриз республикадилай къецени еке итиж ийизва. Гьавиляй адан илимдин кІвалахар, ктабар Бакуда, Куйбышевда, Ленинградда, Дондал алай Ростовда ва маса шегьерра чапдай акъудна

Гьахъвал - чан къурбанд авуналди!..

ХАТАЛУ ПЕШЕ

Ильман АЛИПУЛАТОВ,
политический обозреватель

АЛАЙ вахтунда журналистдин пеше дуьньяда виридалайни хаталубурукай садаз элкъвенва. Къе журналистар, СМИ-рин регьберар, векилар сифте жергейра ава ва абур демократиядин гьукумдин зайифвал, регьбервал гузвай ксарин, обществодин куьмексузвал, бандитрив ва тахсиркаррив къвезвай жаза агакьар тавун себеб яз азабдик акатзава.

Белки, и кхьинар арадал къведачир, амма зулумдин эхиримжи вакъиади -гьафтеда садра акъатзавай "Черновик" газетдин регьбер ва учредитель, устад журналист Гьажимурад Камалов яна кьини заз пара таъсирна.

Гьажимурад Камалов кучукунин гьерекат аксивилин манифестациядиз элкъвена. Махачкъала шегьердин куьчейрай адан мейит авай гул "Аллагьу Акбар!" гафар тикрариз тухвана. Ясдин митингда уьлкведин ва республикадин тІвар-ван авай гзаф ксари иштиракна. Гьа гьисабдай яз, Россиядин исламдин комитетдин председатель Жамал Гьейдара, РФ-дин Общественный палатадин член Максим Шевченкоди. Зун инсанрин чинриз тамашзавай. Ясди кьунвай вирида са квекай ятІани фикирзавай. Мумкин тир абурун бейни сада масад рекьидай ихтияр ни ганва, вучиз чи девирда республикада ихьтин нагьакьан крар жезва лугьудай суалри регъвезвай.

Гьакъикъат ахьтинди я хьи, рагьметдиз фейи касдивай рикІе авай гзаф крар кьилиз акъудиз хьанач. Заз чизва, Гьажимурад Камаловак - вичин кьетІи гаф авай, гьахълувал кІандай, намус вине кьазвай касдик - республикада арадал атанвай гьалари екез секинсузвал кутазвай. Юриспруденциядай, журналистикадай ва маса хилерай хъсан чирвилер авай ам гьар са дережадин къуллугъчидихъ галаз барабардаказ рахадай. Гьайиф хьи, чи журналистикада гьа ихьтин дережадин пешекарар лап тІимил я. Республикадин бязи журналистрилай тафаватлу яз, Гьажимурад Камаловахъ гьинал хьайитІани дуьз, гьахълу гаф лугьудай уьтквемвал авай. Гьайиф хьи, къе чи журналистриз гьа ихьтин ери бес жезвач.

Гьажимурад Камалован чандиз къаст авун - им гафунин азадвилиз, демократиядиз ва Дагъустандин обществода эхиримжи вахтара арадал къвезвай меслятвилин гьерекатриз кьунвай еке ягъун я.

Бязи политологри Гьажимурад Камалов кьиникь ада республикада авай гьалар, министррин, муниципальный тешкилатрин кьилерин кІвалах критика авунихъ галаз алакъалу ийизва.

Дагъустанда кардик квай алимрин "Ахлю-Сунна" Ассоциациядин официальный векил Аббас Кебедован фикирдалди, икІ вагьшивилелди журналистар ягъиз кьини инсанар лап наразивилел гъизва ва абур гьукумдивай къерех ийизва. И чІуру гьаларал эхир эцигдай рехъ, инанмишвилелди лугьузва ада, сад я: гегьенш, общегражданский михьи, дуьзгуьн диалог тухун.

Политолог Руслан Къурбанован гафаралди, Гьажимурад Камалован чандиз къаст авуни Дагъустандин общество тахсиркарвилерихъ галаз женгиниз къарагъарун лазим я. Ихьтин гьаларай лайихлувилелди экъечІун патал ада общественникрикай, депутатрикай, журналистрикай, активный фикиррал алай жергедин дагъустанвийрикай политикадихъ галаз алакъа авачир халкьдин гегьенш гьерекат тешкилун теклифзава.

Ихтиярар хуьдайбуру (правозащитники) гьисабзавайвал, эхиримжи вахтара Кеферпатан Кавказда прессадин азадвилихъ галаз алакъалу гьалар пис хьанва. Идан гьакъиндай Москвада кьиле фейи пресс-конференциядал "Репортеры без границ" организациядин Европадинни Юкьван Азиядин отделдин кьил Йохан Бира ва "Мемориал" центрадин къуллугъчи Александр Черкасова лагьана.

Журналистриз акси яз халисан дяве малумарнавайди хьиз аквазва. Идан гьакъиндайни рагъ алай юкъуз жуьреба-жуьре гьерекатралди республикадин кар алай инсанрикай Мегьамед-Салигь Гусаев, Загьир Арухов, Гьажи Абашилов, Ильяс Шурпаев, Тельман Алишаев, Мегьамед-Вакил Султанмегьамедов, Саид Ибрагьимов, Шамил Алиев, Гьарун Къурбанов къирмишуни шагьидвалзава.

Эгер абурал мадни чІехи къуллугърал алай чиновникрин буйругъдалди гатай, кичІерар гайи, велвелада тур ва маса азабар гайи журналистарни алава хъувуртІа, сиягь мадни яргъиди жеда. Агъадихъ гъизвай рекъемдини дуьньяда ва чи уьлкведани демократиядин, гьахълувилин, азадвилин къимет вуч ятІа къалурзава. Эхиримжи цІуд йисуз дуьньяда 1400 журналист яна кьена. Анжах 2010-

2011-йисара 175 журналистдин чандиз къаст авуна. Виридалайни гьайиф къвезвай кар ам я хьи, ихьтин чІехи пай тахсиркарвилер дуьздал акъуднавач.

За хейлин йисара информациядин массовый такьатра зегьмет чІугвазва. И вири вахтунда за Дагъустандин журналистрин регьятди тушир кьисметдикайни фикирзава. Фикир гайила, чІарар цаз-цаз жезва: эхиримжи йисара республикада 16 журналист яна кьенва. Инанмишни жез кІанзавач, амма гьакъикъат я.

Мадни са шумуд делил гъин. 2010-йисуз Россияда журналистрал 43 сеферда гьужумар авуна. И тахсиркарвилер авур анжах 4 дуьшуьшда тахсиркаррив жаза агакьарна. Чи республикадани журналистрал гьужумар авун адетдиз элкъвезва.

Гьикьван гагьда гьа икІ давам жеда? Чна гьихьтин серенжемар кьабулун лазим я? Вучиз журналистрин аксина тухузвай тахсиркарвилерив чун къайгъусузвилелди эгечІзава? И суалриз жавабар авач.

И гафар кхьиз, за фикирзава: алай четин девирда журналистриз гьихьтин ерияр хьана кІанзава? СМИ-ри обществодин бейнидиз гьикІ таъсирзава? Виликди физвай чи обществода журналистдин роль гьихьдинди я? Ибур пара дикъетдивди ахтармишна кІанзавай месэлаяр я.

СМИ-яр гъилик авун дуьз туш

За инлай виликни общественностдин фикир желб авурди я: маса регионра хьиз, Дагъустандани властдиннни государстводин ва государстводинбур тушир СМИ-рин алакъадин месэла, гьа виликдай хьиз, хцидаказ акъвазнава. Лап чІехи, юкьван ва гъвечІи къуллугъчиярни гъавурда акьун лазим я: чи уьлкведа государстводин СМИ-рин куьмекдалди кьиле тухузвай информациядиз талукь сад тир политика ава. Амма тежрибади къалурзавайвал, бязи регионра печатдин ва электронный СМИ-яр администрацийрин буйругъдал вил алай, абурун къуллугъда акъвазнавай чешмейриз элкъвенва. СМИ-рин кьилин везифа кьиле физвай вакъиайрикай халкь вахтунда ва гьахълудаказ хабардар авун, общественный фикир гьукуматдин кьиле авайбурал агакьарун я.

Алай аямдин акьуллу регьберди са вахтундани газет, радио, телеканал вичин гъилик ийидач. Ида менфятлу са кардални гъизвайди туш. Печатдин издание гьикьван гьахълуди, цаз алайди, месэлаяр къарагъарзавайди хьайитІа, гьакьван хъсан я. Гьа ихьтин фикир гваз СМИ-рив эгечІзавай руководителдиз кІвалахизни регьят жеда.

ГьикІ лагьайтІа, СМИ-ри адаз кьулухъ галамай, акІахьнавай крарикай, ахъайзавай гъалатІрикай хабар гузва. Абурукай вахтунда чир хьайила, герек серенжемарни кьабулиз жеда.

Эгер государстводин институтри, журналистри критика авурдалай гуьгъуьнизни чпин везифаяр кьилиз акъудзавачтІа, хъсанвилихъ дегишвилер жедай серенжемар кьабулзавачтІа, азар лап дериндиз фенва ва кар кьетІ ийидай серенжемарни кьабулун истемишзава.

Са рахунни алач, эгер чиз-чиз са гьихьтин ятІани СМИ гьукумдин къуллугъда акъваззаватІа, ида обществода умуми демократиядин ва ахлакьдин гьава чІурзава, агьалийрин интоксикациядин дережани хкажзава.

Журналистди общественный везифаяр тамамарзава. Идан гьакъиндай "кьуд лагьай гьукум" (четвертая власть) гафарини шагьидвалзава. Амма гьакъикъатда журналистрин гъиле авай са гьукумни авач. Адакай СМИ-яр гъилера авай (гьам государстводин ва гьам хсуси) регьберри чпиз кІанивал менфят къачузва.

И жигьетдай а кар рикІелай алудна виже къведач хьи, СМИ-рин кІвалахда государстводин дибдин законар тамамарунай жавабдарвал хиве гьатзава. Гьа са вахтунда абуру куьгьне хьанвай, алай вахтунин истемишунриз жаваб тагузвай законар квaз такьунни мумкин я. СМИ-рин хиве гьакІ общественный фикир арадал гъунин жигьетдайни жавабдарвал гьатзава. Заз чидайвал, абуру чпин пешекарвилин жавабдарвилелай гъейри мад са жавабдарвални гьисс авун лазим туш.

Гафунин азадвал

Россиядин общество демократламишуни, гафунин азадвили журналистривай эрчІи пад, чапла пад гьим ятІа, намуслувал вуч ятІа, угърашвал вуч ятІа чир хьун истемишзава. Мадни дуьздаказ лагьайтІа, чІулавдаз чІулавди, лацудаз лацуди лугьун герек я.

Ихьтин фикирдални ала инсанар. Эхиримжи цІуд йисара информациядин массовый такьатриз ахьтин азадвал гана хьи, гьатта къецепатан уьлквейрин журналистри пехилвалдай хьтин. Амма и азадвиликай дуьздаказ менфят къачуз жезвач. Къе чІехи пай россиявийри и азадвилел сергьятар эцигун, цензура кардик кухтун истемишзава. Вучиз лагьайтІа бязи изданийри, телеканалри кхьин тийизвай, къалур тийизвай са темани тунвач.

» Алай аямдин акьуллу регьберди са вахтундани газет, радио, телеканал вичин гъилик ийидач. Ида менфятлу са кардални гъизвайди туш. Печатдин издание гьикьван гьахълуди, цаз алайди, месэлаяр къарагъарзавайди хьайитІа, гьакьван хъсан я. Гьа ихьтин фикир гваз СМИ-рив эгечІзавай руководителдиз кІвалахизни регьят жеда

Маса гафаралди лагьайтІа, СМИ-яр вилериз аквазвай гьакъикъат къалуриз ваъ, тапан, уьмуьрдихъ галаз са алакъани авачир агьвалатар къалуриз алахъзава. Таб квай хабарар гун - им агъзурралди инсанар зегьерламишунихъ галаз барабар я. Эгер журналист ятІа, ада анжах гьахълувилиз къуллугъ авун лазим я.

Римдин университетдин профессор, медицинадин илимрин доктор, чи ватанэгьли Жалал Саидбегова са конференциядал икІ лагьана: "Дуьньядин тежрибади къалурзавайвал, гьина журналистрик кичІ кутазватІа, журналиствилин везифаяр кьилиз акъудун четинарзаватІа, гьана я демократия вилик фидач, я гьахълу СМИ-ярни жедач".

Журналистрин сообществоди, зи фикирдалди, къе анжах са кар истемишзава - чпин хсуси везифаяр кьилиз акъуддай дуьзгуьн шартІар тешкилун. Вучиз лагьайтІа журналистди обществодиз къуллугъзава, адан пешени лап кар алайди я. Гьавиляй журналистдин чандиз къаст авун государстводин ва общественный деятелрин чандиз къаст авунихъ галаз сад хьиз барабар яз кьазва ва и тахсиркарвилиз килигай жавабдарвилизни чІугвазва. РФ-дин закондалди журналистдал гьужумайдаз 12-20 йисалди кар атІузва.

Журналистика викІегь, уьтквем инсанрин пеше я. Гьа и четин, хаталу ва къалабулух квай вахтундани чи журналистри дагъустанвияр ва Дагъустан патал зегьмет чІугвазва. Гьар юкъуз кІелзавайбурув, тамашачийрив, яб акалзавайбурув гьахълу, дуьзгуьн хабарар агакьарун патал чалишмиш жезва. Имни лап багьаз акъваззава. Бязи вахтара сагъламвиликай, гьатта уьмуьрдикайни магьрум жезва. Гьелбетда, чаз чпин секин, амма хаталу хьанвай кеспидал машгъул ва уьлкведин, республикадин абадвал патал зегьмет чІугвазвай журналистар уьмуьрдикай магьрумдай хьтин я политикани, я демократияни герек туш.

Лезги халкьдикай вуч лугьузва?

Кьиблепатан Дагъустанда хатасузвал къвердавай къурхулувилик акатзава

ФЛНКА-дин САЙТДАЙ

Алексей МАЛАШЕНКО, Москвадин Карнегадин центрадин илимдин советдин член, тарихдин илимрин доктор, профессор

Алай макъамда Кьиблепатан Дагъустанда гьалар йигин еришралди чIуру патахъди дегиш жезва. Гьам Дербентда, гьамни дагълух районра диверсийрин, теракт-рин кьадар артух жезва. Советский хуьре школадин директор Садикъуллагь Агьмедов, гьакIни динэгьлийрин регьбер шейх Сиражудин Хурацкий, чандиз къаст авуна, кьена. Пешекарри тестикьарзавайвал, лезгийрин арада, абуру чпи фикирзавайвал, Азербайжандихъ галаз государствойрин сергьятдин гьакъиндай кутIуннавай гьахъсуз договордилай наразивал къалурунин лепе хкаж жезва.

Идалайни гъейри, къунши Азербайжанда гьукумдин къурулушрин гьерекатрилай наразивал къалурзавайбурун кьадар артух жезва. Азербайжанда Россиядин сергьятрин патарив гвай лезги ва авар районрин сунитар тир жегьилри къвердавай кIеви истемишунар вилик эцигзава. Амма заз и къурхулувилер гьакъикъатда авайдалай чIехибур яз къалуриз кIанзавач. Гьайиф хьи, ибур регионда адет хьанвай хьтин жуьредин крариз элкъвенва. Явашдиз ятIани политикадин кин я. Гьар гьикI ятIани, Кьиблепатан Дагъустанда арадал атанвай гьалар лап къалабулух кутадайбур я. Инал мадни гьи жигьетдай кIевера гьатзава лагьайтIа, лезгияр кьве патал пайнавай халкь я. Алатай асирдин 90-йисара Лезгистан кьилдин субъект яз чара авунин месэладикай менфят къачудайбурни хьана. Ида гьалар мадни кIевера твазва.

Гьалар мадни къизгъин тахьун патал вуч авун лазим ятIа, властриз чизвачтIа, заз и барадай вуч лугьудатIани чизвач. Идан патахъай виликамаз фагьум-фикирна кIанзавайди тир. Им гъиляй ахъайнавай кIвалах я. Ихьтин чкадал атанвай чIавуз ша чна бейкарвилел эхир эцигин, чун яшайишдин вири хилер цIийи хъувунал машгъул жен, образованидин цIийи система арадал гьин, спортдин кружокар тешкилин, футболдин майданар ачухин лугьудай хьтин ихтилатар квез герекбур я?

Зи къапарай, и жуьредин серенжемривай гьалар дибдай дегишариз жедач. Идалай башкъа, гьукумдин къурулушри республикадин аслу тушир ва исламдин оппозициядин тешкилатрихъ галаз кьиле тухвай рахунривайни гьалар дибдай дегишариз хьанач эхир. ГьакI хьайила, гьелелиг чун гьакъикъатда арадал атанвай гьалара яшамиш хьуниз, гьам чкадин, гьам республикадин дережада, гьам маса уьлквейрихъ галаз хуьзвай алакъайрин дережадани жезмай кьван сабурлувал хуьниз мажбур жеда.

Гаф кватай чкадал лугьун: и барадай Азербайжандинни Россиядин арада гьелелиг виле акьадай хьтин еке чуьруькар хьанвайди туш. Къал-къиж акъуддайдалай са гъвечIи дережадин хьайитIани меслятжигьетдай гьаларин къизгъинвал къвердавай артух жезва. Им са шакни алачир кар я. ТIебии яз, чка-чкада кьадарсуз са патахъ ялунин гьерекатар гегьенш жезва. Ихьтин гьал Дагъустандин тек са кьиблепата авач. Дагъустандин кеферпатакай рахайтIа, гьалар мадни къизгъинбур я. Ихтилат квекай физва, куь иллаки гзаф секинсузвал кутазва лагьайтIа, зи гьисабралди, властди - гьам чкадин, гьамни федеральный - арадал атанвай и къурхулу гьаларикай дуьзгуьн нетижаяр хкудзавач. Миллетдин арада меслятвал къазанмишунин барадай теклифар гун, республикада боевикар ислягь уьмуьрдал элячI хьийидай серенжемар кьабулдай комиссияр тешкилун - вири ибур, са шакни алачиз, хъсан крар я. Амма гузвай и теклифрикай гьич садани гьелелиг тамам дережадин менфят хгузвач.

Регионда гьалар тамамвилелди гьукумдин къурулушрин гуьзчивилик ква лугьуз жедач. Неинки Кьиблепатан Дагъустанда, гьакI санлай вири республикадани и барадай, тарифдай чкадал алач. Республикада, гьар юкъуз тахьайтIани, гьар гьафтеда инсанар чандиз къаст ийиз рекьизва. Ихьтин шартIара гьалар гуьзчивилик ква лугьуз жедач. Инал гьалар пайгардикай хкатнава лагьайтIа, дуьз жеда. Аквазвайвал, гьалар къурхулувилик кутадайбур я. А къурхулувал артух хьунни, са кьадар агъуз аватунни, мумвал хъсан тирдан гьавурда инсанар гьелелиг амазма. Куьрелди рахайтIа, заз гьалар садлагьана лап гзаф дережада пис патахъ дегиш хьунин, муькуь патахъай рахайтIа, гьялна кIанзавай хци месэлаяр йигин еришралди арадай акъудиз хьунин шартIар гьелелиг аваз аквазвач. Зи кьатIунралди, регионда садлагьана гьалар лап къизгъин хьуникай, я тахьайтIа стхавилин майилар аваз сада-сад къужахламишуникай рахун герек къвезвач. ГьакI хьайила чун гележегдани тайин дережадин къизгъинвилин гьалара яшамиш хьуниз мажбур жеда. Гьелелиг гьалар хъсан патахъ дегиш хьуникай рахун герек къвезвач. Ихьтин шартIари, сифте нубатда, Кьиблепатан Дагъустан патал къурхулувал арадал гъизва. Идалайни гъейри, Дагъустан вич Кавказдин къакъудиз тежер пай тирди рикIелай ракъурна кIандач.

Санлай къачурла, вири Кавказда гьалар тайин дережада къизгъинбур я. Инал зун Ингушетиядикай, Кабардино-Балкариядикайни рахазва. Чечнядани вири крар винелай килигайла аквазвай кьван регьятбур туш. Региондин са чкада къизгъинвилин ялавар хкаж хьайила, абур маса республикайривни агакьзавайди я. Аквазвайвал, къизгъинвилин гьалари неинки са Дагъустандиз, гьакI вири Кавказдизни къурху гузва. ГьакI хьайила, къизгъинвал зайифарун патал вири чараяр акуна кIанда.

> » Регионда гьалар тамамвилелди гьукумдин къурулушрин гуьзчивилик ква лугьуз жедач. Неинки Кьиблепатан Дагъустанда, гьакI санлай вири республикадани и барадай, тарифдай чкадал алач. Республикада, гьар юкъуз тахьайтIани, гьар гьафтеда инсанар чандиз къаст ийиз рекьизва

Лезгийрин автономия ООН-дик экечIзава

Аваррихъ галаз санал конференциядиз гьазурвал аквазва

Гьажи МЕГЬАМЕДОВ, Москва

Лезгийрин милли федеральный культурный автономияди (ФЛНКА) алатай йисуз ООН-дихъ ва адан къурулушар тир ЮНЕСКО-дихъ ва Европадин Советдихъ галаз алакъаяр тайинарна. Чпин хсуси государство авачир халкьарин месэлайрал машгъул жезвай, ФЛНКА-дини чпел фикир желбзавай международный организацийрин арада ООН-да чпин патай векилвал тавунвай халкьарин организацияди кьетIен чка къазва.

Ам тешкилайбурун арада кьиле милли межлисдин виликан председатель **Мустафа ЖЕМИЛЕВ** акъвазнавай Крымдин татаррин милли гьерекат ава. **Абдурагьман ЭГИЗ** и организациядин Советдин президиумдин член я. Крымдин татар халкьдин межлисди ва курултайди лагьайтIа, и организацияда иллаки чIехи роль къугъвазва.

Къейд авун лазим я хьи, са миллетдинбур тушир и международный къурулушрик экечIуналди, ФЛНКА-дин роль ва метлеб гьуьндуьр дережадиз хкаж жезва: адан сесинин ван неинки Европада къведа, адахъ Кремлда ва Лацу кIвалени яб акалда.

Уьлквейрин дережада аваз кьиле тухудай мярекатра иштирак авунин барадай вичин планар ФЛНКА-ди Советдин алатай йисан 23-декабрдиз кьиле фейи заседанидал раижна. И мярекатда ФЛНКА-дин къуллугъчийрилай ва Советдин членрилай гъейри, РАН-дин философиядин Институтдин директор, академик **Абдусалам ГЬУЬСЕЙНОВА** ва холдингдин "Гьуьлуьн гъед" компаниядин директоррин советдин председатель, Госдумадин депутат яз хьайи **Асанбуба НУЬДУЬРБЕГОВАНИ** иштиракна.

ФЛНКА-дин президент **Ариф КЕРИМОВА** и къурулушдин къвалав тешкилзавай, лезги культурадиз, илимдиз, образованидиз ва спортдиз куьмек гудай Фондунин уставдикай, а Фондуни кIвалах тухунин шартIарикай лагьана, гьакIни Фонд ФЛНКА-дилай ва маса къурулушрилай аслу тежедайди къейдна. Фонд вичин уставдал асаслу яз къаюмвалдай советди идара ийида. И къурулушдик ква:

1. Абдусалам Гьуьсейнов - РАН-дин академик, РАН-дин философиядин Институтдин директор

2. Разим Абасов - эцигунардай "Монолитстрой" холдингдин президент

3. Салман Бабаев - РЖД-дин вице-президент

4. Ариф Керимов - ФЛНКА-дин президент

5. Асанбуба Нуьдуьрбегов - холдингдин "Гьуьлуьн гъед" компаниядин директоррин советдин председатель

6. Жамалудин Пашаев - Астрахандин гьуьлуьн портунин президент

7. Гьажимет Сафаралиев - РАН-дин член-корреспондент, РФ-дин Государствадин Думадин депутат

8. Имам Яралиев - "Дербент шегьер" муниципальный тешкилатдин кьил

Заседанидал **Мамед АБАСОВА** ва къаюмвалдай Советдин член **Асанбуба НУЬДУЬРБЕГОВА** фондунин членрин сиягьдик РФ-дин Федерациядин Советдин член **Сулейман КЕРИМОВ**, "Кьиблепатан Уралдин промышленный компаниядин" векил **Фарид САРДАРОВ** ва РФ-дин Генеральный прокурордин заместитель **Сабир КЪЕХЛЕРОВ** кутун теклифна.

Алай йисуз лезги халкьдин Яран сувар шадвилин гьалара кьиле тухунин месэлайрай ФЛНКА-дин Президентдин куьмекчи, и къурулушдин исполкомдин член **Амил САРКАРОВ** рахана. И мярекат виче 1600 касдиз чкаяр авай Москвадин жегьилрин дворецда кьиле тухудайвал я. ФЛНКА-ди ва лезгийрин милли культурный автономиядин Красноярскда авай региональный тешкилатди суварин и мярекат 2012-йисан 21-мартдиз тухудайвал я.

ФЛНКА-дин информационно-аналатический центрадин руководитель, исполкомдин член **Руслан КЪУРБАНОВАН** доклад "Россиядин Федерациядинни Азербайжан Республикадин арада лезги ва авар халкьарин ихтияррин гьакъиндай международный договор кутIунуниз талукь меслятрин гьакъиндай" Государствадин Думадин 1997-йисан 4-июндин 1465-нумрадин къарар кьилиз акъудунихъ галаз алакъалу конференциядиз гьазурвал акуниз ва кьиле тухуниз талукьарнавай. ФЛНКА-дихъ галаз амадагвал авун мумкин тир къурулушрихъ - властдин федеральный къурулушрихъ ва авар халкьдин милли общественный тешкилатрихъ галаз рахунар кьиле тухузва.

ФЛНКА-ди ООН-дихъ ва адан къурулушрихъ галаз, кьилди къачуртIа ЮНЕСКО-дихъ ва Европадин Советдихъ галаз алакъаяр тайинарнава. Чеб хсуси государство авачир халкьарин месэлайрал машгъул жезвай международный организацийрин арада чпин патай векилвал тавунвай халкьарин Организацияди кьетIен чка кьазва.

ФЛНКА-дин заседанидал Россиядин Федерациядин Государствадин Думадиз кьиле тухвай сечкийрин нетижайриз талукь месэладикайни ихтилат кватна.

> » ФЛНКА-ди ООН-дихъ ва адан къурулушрихъ галаз, кьилди къачуртIа ЮНЕСКО-дихъ ва Европадин Советдихъ галаз алакъаяр тайинарнава

Ариф КЕРИМОВА Храх-Убадин агьалийрин месэлаяр гьикI гьялзаватIа, гьадан патахъай вичин фикирарни лагьана. Государстводи абур тешкиллудаказ куьч хьунин месэлаяр гьялнавачтIани ва абур, чпин мал-мулк гадарна, Россиядиз хтуниз мажбур жезватIани, ФЛНКА-ди и месэла дуьзгуьндаказ гьялун ва Азербайжандай куьч хъжезвай чи ватандашриз чеб магьрум хьанвай эменнидай пулдин такьатар ахгакьарунин карда куьмек гун патал чалишмишвилер авун давамарда.

А.Нуьдуьрбеговани Р.Абасова РФ-дин Дагъустанда Государствадин Думадиз депутатар хкядай сечкияр кьиле фейи гьалдикайни суьгьбетна. Абурун фикирдалди Дагъустандин гьукумдин кьиле авай къурулушри лезги халкьдин интересар тамамвилелди фикирда кьазвач, Россиядин парламентда векилвал авунин жигьетдай Дагъустандин халкьарин арада лезги халкьдин интересарни вилив хуьнин барадай пайгарвал таьминарунин къайдайрал амал авунвач.

Р.С.Шихсаидован 120 йис

Инсанриз бахш авур уьмуьр

Гьунар сада къалурда, баркалла вири халкьдал къведа

Къирим МУРАДХАНОВ,
РД-дин культурадин лайихлу работник

ХАЛКЬДИН тарих, иллаки адан баркалла алай чинар, акьалтзавай несилрив агакьарун, руьгьдин девлетриз элкъуьрун тарифдай ва зурба метлеб авай тербиядин кІвалах я. "Кьибле патан Дагъустандин тарихдикай очеркар" (авторар Х.Х.Рамазанов, А.Р.Шихсаидов. 1964-йис) ктабдин 274-чина кхьенва:

"Революциядилай вилик йисара лезгийрин арада медицинадин чирвилер къачур ва агьалийрин сагъламвал хуьнин кардик чпин пай кутур ксар авай. Абурун жергедик Петроградда военный медакадемия акьалтІарнавай, Кьасумхуьрелай тир Рза Шихсаидов акатзава".

Чпин чан эцигна халкьдиз къуллугъ авур ксарин тІварар халкьдин рикІелайни алатдач. Ахьтинбурун жергеда Дагъустандин сифте духтуррикай сад хьайи **Рза Саидович ШИХСАИДОВНИ** ава...

Вуж я ам, Рза-духтур?

Шихсаидов Рза Саидович Куьре округдин, гилан Сулейман-Стальский райондин, Агъа-Хъартасрин хуьре 1891-йисуз дидедиз хьана.

Ада Кьасумхуьруьн школада сифтегьан чирвилер къачуна. Школадин заведующийвиле Мамедов Абужафера кІвалахзавай, амни халкьдин арада чирвилер чукІурунал машгъул, демократвилин фикиррал алай кас тир. Ада дерин чирвилерихъ къаних, кьетІен алакьунар авай Рзадихъ гележег авайди кьатІана ва округдин начальникдин вилик Рза Шихсаидов Темир-Хан Шурадин (Буйнакск шегьер) реальный училещедиз кІелун давамарун патал рекье тунин теклиф эцигнай. Рза сифте училищедин патав гвай пансионатдиз кьабулнай, ахпа Тифлисдин гимназиядиз ракъурнай.

Гимназияда кІелдай йисара Рза Къазикъумухдай тир Кажлаев Мегьамедахъ галаз таниш хьана. Абурун арада хъсан дуствал арадиз атана.

Гуьгъуьнлай М.Кажлаевакай медицинадин илимрин доктор, тІвар-ван авай профессор хьанай. Гимназияда кІелай йисарикай ада вичин рикІел хкунра кхьизва:

"Рза Саидович Шихсаидов акьалтІай хъсан, викІегь, вичиз тІебиатди чІехи бажарагъ ва алакьунар ганвай инсан тир. Ам гимназияда ва военно-медицинадин академияда зи виридалайни хъсан дуст тир".

Гележегдин пеше хкядай вахтунда дустари яргъалди фикирар авуначир. Гьеле гимназияда амаз абуру кьведани духтурар хьун кьетІнавай. Имни дуьшуьщдай кьабулай къарар тушир. Къиздирмади, чахуткади, цІегьери, тифди, вабади ва маса азарри гьар йисуз агъзурралди инсанар телефзавай. Дагъустандин округра, сад-кьвед тахьана, мад медицинадин рекье кІвалахзавайбур авачир.

1911-йисуз дагъвийри къизилдин медалар къачуналди гимназия куьтягьна, агалкьунралди имтигьанар вахкана, абур Петербургдин военно-медицинадин академиядиз гьахьна. 1916-йисуз

инарна. Ана 7азарлу къаткурдай чка авай. КІвалахдин шартІар акьалтІай четинбур тир. Буржуазиядинни миллетчийрин гьукуматди тайинарнавай округдин кьиле авайбуру дагъвийрин яшайиш ва дуланажагъ хъсанаруниз, сагъламвал хуьнин месэлайриз са фикирни гузвачир. Духтурриз пешекар куьмекчияр авачир, дарманар ва кІвалахдин алатар гьатзавачир.

Диндин ругьанийрини духтурханадин кІвалах гуьнгуьна туниз вири патарихъай манийвилер ийиз хьана. Абурузни килиг тавуна, духтур Шихсаидова агьалийриз медицинадин рекьяй къуллугъ авунин кІвалах кьетІивилелди гьиле кьуна. Рза Шихсаидован тІвар гьасятда Куьре округдин хуьреризм машгъур хьана.

Еке чирвилер авай духтур яз Рзади инсанар саки вири азаррикай сагъарзавай, а вахтариз килигайла лап акьалтІай четин операцияр ийизвай. Деникинчияр ва чкадин контрреволюционерар ам чпин патал алудиз, чпин мурадар кьилиз акъудун патал адан тІварцІикай менфят къачуз чалишмиш хьанай. Шихсаидов неинки абурухъ галаз санал кІвалах авунин къарардал атанач, гьа и гзаф четин йикъара ам абуруз кьетІивилелди акси экъечІна, вичин халкьдин патал хьана.

1919-1920-йисара контрреволюционеррихъ галаз кьиле фейи женгера духтур Шихсаидова викІегьдиз иштиракнай, ада вичин халкьдиз къимет авачир кьван куьмек ганай, и йисара ада хирургвилин чІехи тежрибани кІватІнай.

Куьре округ деникинчийрикай азад хъувурвалди, Шихсаидова вичи кІвалахзавай азархана халис госпиталдиз элкъуьрна. Духтурханада хирер хьанвай вири инсанар кьабулиз жезвачир, гьавиляй Шихсаидова, кьилдин ксарин кІвалер кирида кьаз, гьанра инсанар къаткуриз хьана. И четин йикъара адахъ хъсан куьмекчиярни хьанвай. Тежрибалу фельдшерар тир Мейланов Жамалдина ва Амрагьов Гьамидулагьа духтурдихъ галаз санал операциярни ийизвай.

> Духтур Шихсаидова цІийи дарманар, къиздирмадин вилик пад кьадай маса мумкинвилер жагъурунин кІвалахни тухузвай. Ада вичин гьилералди векьер-кьаларикай дарманар гьазурзавай. Абурун таъсир ахтармишун патал сифтени-сифте вичи ишлемишзавай

Шихсаидов Рзадикайни Кажлаев Мегьамедакай духтурар хьана. Гьа икІ, абуру дагъустанвийрин арада сифтебурукай яз медицинадин рекьяй кьилин образование къачуна. ЯтІани жегьил духтуррин мурад тамамдиз кьилиз акъатнавачир, абурувай гьеле Дагъустандиз хквез хьанвачир. Россияди дуьньядин Сад лагьай дяведа иштиракзавай. Академия куьтягьнавай жегьил духтур Кавказдин фронтдиз рекье тунвай. Ам Батуми шегьерда военный госпиталдин хирург-ординаторвиле тайинарнавай. Ана жегьил духтурди вичин кІула авазни женгинин юкьвай хер алай аскерар садрани-кьведра акъудначир.

1918-йисуз духтур Шихсаидов Дагъустандиз хтана. А вахтунда Самурский округда саки 21 йисуз кІвалахай урус духтур А.Н.Ефимов авай, Куьре округда са духтурни авачир. Гьавиляй ам Куьре округдин азарханадин заведующийвиле тайинарна.

Малум тирвал, Дербентдин патарив ирид вацра, акъваз тавуна, къизгьин ва гзаф ивияр экъичай женгер кьиле фенай. Кьасумхуьруьн духтурханади Дербентдин фронтдиз къуллугъ ийизвай. И четин ва туькьуьл вахтунда Шихсаидов вични шумудни-садра Дербентдин фронтда хьанай. Душмандин гуьллейрин ванер япара аваз, ада, хирер хьанвай партизанар ва аскерар женгерин юкьвай акъудиз, абуруз тади гьалда медицинадин куьмек гуз жедай.

1920-йисан мартдиз Куьредани Советрин власть гьалиб хьана. Шихсаидов Рза округдин духтурханадин ва халкьдин здравоохраненидин отделдин заведующийвиле тайинарна. Са куьруь вахтунда духтур Шихсаидовалай округдин здравоохраненидин отделдин кІвалах гуьнгуьна тваз ва агьалийриз медицинадин рекьяй къуллугъ авун хейлин хъсанариз алакьна.

1921-йисан эхирра ам Дагъустан АССР-дин здравоохраненидин халкьдин комиссарвиле тайинарна ва Советрин Дагъустандин сад лагьай гьукуматдин членвиле хкяна.

Рза Саидовичан гьерекатрин нетижада зур йисан къене азарлуйрин арада кьиникьар сад лагьана тІимил хьана. Им лап чІехи гьалибвал тир.

Амма и къуллугъдал Шихсаидов Рзади яргъалди кІвалахнач. Ада вичи духтурханадихъ, гьар юкъуз инсанар азаррикай къутармишунихъ ялзавай. Гьавиляй вичин тІалабуналди ам халкьдин комиссарвилин къуллугъдикай азадна. Шихсаидов Куьре округдиз хтана, ада вичин хивез гьа виликан везифаяр вахчуна. Ада, гьар са хуьре начагьбур кьабулиз, агьалийрин арада гьавурдик кутунин кІвалах тухуз хьана. Чпин патахъай ихьтин къайгъударвал, гьар садан дердиникай хабар кьаз акур дагъвийрин арада духтурдин тІвар мадни машгъур хьана. Халкьдин арада ам чІехидазни, гъвечІидазни Рза-духтур тир. 1926-йисан эхирра ДАССР-дин здравоохраненидин халкьдин комиссариатди, чІехи техриба авай духтур ва тешкилатчи тирди чиз, Шихсаидов Рза Дербент шегьердин здравоохраненидин отделдин заведующийвиле тайинарна.

Гьа са вахтунда ада суддинни медицинадин кьилин экспертвилин ва шегьердин амбулаториядин заведующийвилин везифаярни тамамарзавай. Малум тирвал, Кьибле патан Дагъустан фадлай къиздирма азардин макан яз машгъур тир. ЦІаяр атуникди гьар йисуз вишералди инсанар рекьизвай. Аранда авай мублагь чилер ишлемишиз тахьунин кьилин себебни гьа им тир. Гьавиляй духтур Шихсаидова сифте яз къиздирмадин вилик пад кьун патал кьетІи кІвалах башламишна, вичин вилик Кьибле патан Дагъустан и азардикай азад авунин везифа эцигна. Адан теклифдалди ва иштираквал аваз хуьрера къиздирма азардихъ галаз женг тухудай дестеяр тешкилна, и азар квайбурун гьисаб кьуна. Дербентда, Кьасумхуьрел ва маса чкайра къиздирма квайбур сагъарунал машгъул жедай махсус отделенияр ачухна. Азардин къармахра авайбуруз медицинадин рекьералди куьмек гунал бес тахьана, духтур Шихсаидова цІийи дарманар, къиздирмадин вилик пад кьадай маса мумкинвилер жагъурунин кІвалахни тухузвай. Ада вичин гьилералди векьер-кьаларикай дарманар гьазурзавай. Абурун таъсир ахтармишун патал сифтени-сифте вичи ишлемишзавай. Гьелбетда, ида адан вичин сагъламвални гуьнгуьнай акъуд тавуна тунач.

Рза Саидович Шихсаидов неинки бажарагълу духтур тир, ада гьакІни зурба общественный кІвалахни тухуз хьанай. 1921-йисалай башламишна, Куьре округдин зегьметчийри ам гьар сеферда чпин патай депутатвиле округдин Советдиз ва адан исполкомдин членвилиз хкянай. 1928-йисуз ам Дербент шегьердин Советдин исполкомдизни хкянай. 1922-1923-йисара ам 2 ва 3 лагьай сеферда эвер гузвай Виридагъустандин Советрин съездрин делегат тир.

Рза Саидовичахъ туькІвей хизан авай. Уьмуьрдин юлдаш просветитель, алим, камалэгьли ва шаир Алкьвадар Гьасан Эфендидин хтул Халум тир. Абурухъ пуд хва-Аскер, Атем, Амри-авай. Абурукай Аскерани Атема Ватандин ЧІехи дяведа чпин чанар гана. Халума Рзадихъ галаз ва ам рагьметдиз фейидалай кьулухъни медсестра яз 1950-йисалди Кьасумхуьруьн духтурханада намуслувилелди зегьмет чІугуна. Халуман яргъал йисарин дурумлу зегьмет Халкьарин Дуствилин орден гуналди къейднава. ГъвечІи хва Амри Рзаевич Шахсаидова тарихдин илимрин доктор, профессор яз РАН-дин ДНЦ-да отделдин заведующийвиле кІвалахзава.

1929-йисан эхирра Рза Саидовичан сагъламвал садлагьана зайиф жез башламишна. 1930-йисан 18-январдиз, уьмуьрдин ва къуватрин чагьинда аваз, яшар яхцІур йисавни агакь тавунмаз, духтур Шихсаидов Рза Дербент шегьерда кечмиш хьана.

Ам Дагъустандин сифте духтуррикай ва советрин здравоохранение тешкилайбурукай сад тир.

Ватан патал чанар гайи, халкь патал гьакъисагъ зегьмет чІугур кьегьал рухвайрин тІварар абуру кІелай школайрал, абур яшамиш хьайи куьчейрал эцигзава.

Дагъустанда сифте духтуррикай сад хьайи Рза Саидович Шихсаидован тІвар Кьасумхуьруьн больницадин гьаятда памятник эцигна, гьа больницадал, я тахьайтІа Дербентда, Кьасумхуьрел са куьчедал хьайитІани эцигнайтІа, хъсан кар жедай.

ЦІийи йисан наркоканикулар

Гьа икІ, январдин сифте кьилера цІуд юкъуз вирида ял ягъиз, ЦІийи йисан межлисра иштиракдайла, Россиядин ФСКН-дин РД-да авай управленидин къуллугъчийри адет тирвал кІвалахзавай. Абуру чІугурди гьаваян зегьметар хьанач.

Январдин 10 йикъан каникулрин вахтунда республикадин наркополицейскийри 46 тахсиркарвал дуьздал акъудна. Чебни героиндихъ, марихуанадихъ ва дезоморфиндихъ галаз алакъалубур тир. Тахсиркарвилерикай иллаки къалабулух кутазвайди кьиникьал гьидай агъудиз ухшар тир наркотик (дезоморфин) гьазурунихъ, ишлемишунихъ ва маса гунихъ галаз алакъалу (махсус чкаяр (притонар) тешкилуналди) тахсиркарвилер авун тир. Наркополицейскийри гьа ихьтин кьуд чка дуьздал акъудна ва тергна.

ИкІ, 3-январдиз Махачкъалада Ак-гель вирин патав са кІвале дезоморфиндикай наркотикар гьазурзавайдан ва маса гузвайдан гьакъиндай авай малуматрин бинелувал ахтармишайла, кІвалин иесидивай ва мугьмандивай дезоморфин авай рапар (шприцар) жагьана.

Гьа ихьтин са "муг" Хасавюрт райондин уртах наркоконтролдин отделенидин къуллугъчийри Эндирей хуьрени дуьздал акъудна. Законсуз кардал машгъул жезвай А.М. ва Т.А. кьунва. Санлай 137 грамм дезоморфин вахчунва.

Къейд ийиз кІанзава хьи, регьятдиз жагъизвай ва ужуз гьатзавай дезоморфин "кесибрин наркотик я" лугьудай фикирдал алайбур ягъалмиш я. Алай вахтунда ам виридалайни хаталу наркотикдиз элкъвенва. Ужузвиляй ва регьятдиз жагъизвайвиляй ам гзафбуру датІана ишлемишзава. Чир хьухь, ам героиндилай ва маса наркотикрилай хейлин хаталу я. Ам датІана ишлемишзавай кас вини кьил кьве йисуз яшамиш жезва. Ада сифте нубатда чІулав лекь, дуркІунар, цуьлез ва маса органар харапІзава.

Гьайиф хьи, чІехи пай дагъустанвияр "векьер-кьалар" наркотикар туш лугьудай фикирдал ала.

Са куьнизни килиг тавуна, иллаки жегьилри, канабар цазва, ишлемишзава, маса гузва.

Россиядин ФСКН-дин РД-да авай управленидин къуллугъчийри полициядин векилрихъ галаз санал Махачкъалада (Редукторный поселокда) С.А.-ди (1970-й.х.) гьалзавай ВАЗ - 2110 маркадин автомашин акьвазарна, ахтармишайла шофер ацукьзавай чкадин кІаникай 100 грамм марихуана жагьана. РФ-дин УК-дин 228-статьядин 2-паюнин бинедаллаз уголовный дело къарагъарнава.

6-январдиз УФСКН-дин Кьасумхуьрел кардик квай отделенидин къуллугъчийри Герейханован хуьре яшамиш жезвай К.Я.-ди (1986-йисуз хайи) гьалзавай ВАЗ-2109 маркадин автомашин ахтармишайла, гьанайни 7 грамм марихуана авай пакет, гуьгъуьнлай шофер яшамиш жезвай кІвал ахтармишайла, гьанайни 3 грамм марихуана авай пакет жагьана. Идалайни гьейри, наркополицейскийриз К.Я.-ди канабар цанвай чкани акуна. Тахсирлу ийизвай агьалидин гафарай, абур ада вичи ишлемишун патал цанвай. Амма уголовный жавабдарвиликай адавай хкечІиз жедач.

РФ-дин РД-да авай УФСКН-дин пресс-къуллугъ

Жемятрин патав

МУНИЦИПАЛЬНЫЙ ТЕШКИЛАТРА

Фахрудин МИРЗОЕВ

"КЬУРАГЬ РАЙОН" муниципальный тешкилатдин кьилин къарардал асаслу яз райондин руководство хуьрерин жемятрихъ галаз гуьруьш жезва. Йисан эхирда райондин муниципальный тешкилатдин кьил **АЗИЗОВ Замир** ва администрациядин кьил **ГЬАМИДОВ Сефербег** кар алай идарайрин руководителяри галаз, саки вири хуьрерин агьалийрихъ галаз гуьруьшмиш хьана.

Абуру чпин рахунра къейд авурвал, райондин кьиле авай ксари халкьдин дуланажагъ хъсанаруниз кьилин фикир гана. ИкI, КIирийрин, КIутIулрин ва Штулрин хуьрериз тIебии газ тухвана. Кьурагьиз кьван газопровод тухунин кIвалахар давам жезва. КIиридай КIутIулрин гьамамрал кьван 3 км-дин рекье къир цана. Кьурагьиз агакьзавай Мухак кIамал къведалди авай рехъ гьяркьуь хъувуна. Хпежрин хуьруьн патав вацIал муьгъ эцигиз башламишнава. КьепIиррин ва Маллакент хуьрерин участковый больницайрин дараматар капитальнидаказ ремонтна кардик кухтуна. КIирида, Гелхена, Аладашда, Бугьдатепеда, Маллакентда школайрин гилан аямдин дараматар эцигун давамарна. Гелхена, Маллакентда, Бугьдатепеда спортзалар эцигзава. Ашар ва Хпуькь хуьрера гимнастикадин залар кардик кутуна.

Усарин хуьре алай аямдин ФАП ачухна. Кьурагьрин аялринни жегьилрин спортдин школадин дарамат ва сад лагьай нумрадин аялрин бахча ремонтна. Шимихуьре, Аша ва Кьурагьа куьгьне дараматар капитальнидаказ ремонтна анра аялрин пуд цIийи бахча кардик кутуна. Шимихуьре мад са водопровод тухвана, агьалияр гьамга хьтин михьи целди таьминарна. Кьурагьрин хуьруьн кьве магьледа канализация кардик кутуна.

Кьурагьрин 2-нумрадин юкьван школада Дербент ва Хасавюрт шегьеррин профтехучилищейрин филиалар ачухна.

Хуьруьн майишат вилик тухунин ва ам кIвачел ахкьалдар хъувунин месэлайриз кьетIен фикир гана. И мураддалди куьлуь ва юкьван карчивал вилик тухуниз куьмек гудай микрофинансированидин фонд кардик кутуна. И фондунай карчийриз 9 млн. манатдин кредитар ахъайна. "Курахский" СПК-дин базадал бинеламиш хьана, МТС ачухна. Иниз машинар, тракторар ва хуьруьн майишатдин маса техника къачуна. Эгер 2010-йисуз районда 153 гектарда зулун магьсулар цанвайтIа, 2011-йисуз са агъзур гектардилай виниз майданра зулун тумар цанва. Ставропольский крайдин Буденовскдай 110 т цадай тум маса къачуна. Кьурагьрин ва КIирийрин майишатар вилик тухунин мурад аваз анриз вишелай виниз жинсинин малар къачунва.

И агалкьунрикай ва кIвалахда амай кимивилерикай райондин регьберри хуьрерин собранийрал лагьана.

Райондин Дербент ва Мегьарамдхуьруьн районрин чарпайра авай ва тIебии газ ишлемишзавай хуьрерин агьалийрин патай газовикрилай арза-ферзе хьуниз килигна, гуьруьшмиш хьунин мярекатриз абонентный пунктунин начальник Ханов Шамсудиназни теклифнавай. Ада вичин рахунра агьалийрин патай атай гьар са арзадиз дикъетдивди фикир гана, кIвалах хъсанардайдахъ инанмишарна.

Гуьруьшмиш хьунин собранийрал жемятди къарагьарай гьар са месэладиз килигунин план туькIуьрнава ва абур 2012-йисуз кьилиз акъуддайдакай, районэгьлийрин уьмуьрдин агьвал хъсанардайдакай лагьана.

Яраб себеб вуч ятIа?

ДАРИХВАЛ

Наиля КЬАЗИЕВА,
ДГУ-дин тарихдин факультетдин студентка

ДОКЪУЗПАРА райондин Кучунрин хуьряй акъатай сад лагьай педагог, партийный работник **МАМЕДОВ Эседуллагь Межидовича** вичин вири уьмуьр халкьдиз къуллугъ авуниз бахшна. Гегьенш руьгьдин, бажарагьлу и касдин тIвар, крар гзафбурун рикIел алама.

Э.Мамедов 1920-йисан 20-декабрдиз лежбердин хизанда дидедиз хьана. Пуд йиса авайла, бубадикай магьрум хьайи гадади вири четинвилериз дурум гана. Дербентдин педучилищеда кIелдайла, адан чирвилерихъ къанихвал ва тешкилатчивилин алакьунар акуна 1940-йисуз студент Э.Мамедов ВЛКСМ-дин Дербент райкомдин 1-секретарвиле хкяна. Са йисалай заочнидаказ Дагпединститутдиз гьахьна. Гуьгъуьнлай Хив райондин Хъукьварин хуьруьн ирид йисан мектебдин директорвиле, ВКП(б)-дин Хив райкомдин отделдин заведующийвиле, Дагобкомдин агитациядинни пропагандадин отделда, ВЛКСМ-дин Хив райкомдин 1-секретарвиле кIвалахна. 1945-йисуз Э.Мамедов ВКП(б)-дин ЦК-дин патав гвай Высший партшколадиз рекье туна. Ам 1948-йисуз лап хъсан къиметралди акьалтIарай жегьилди Докъузпара районда партиядин райкомдин 2-секретарвиле, райсоветдин исполкомдин председателвиле, 1950-1955-йисара ВКП(б)-дин райкомдин 1-секретарвиле кIвалахна. 1955-1961-йисара ам партиядин Ахцегь райкомдин сад лагьай секретарь тир.

1961-йисуз Э.Мамедов мад Дагобкомдиз хкана. Гуьгъуьнин йисара ада республикадин С.М.Кирован тIварунихъ галай типографиядин, КПСС-дин обкомдин газетринни журналрин издательстводин директорвиле кIвалахна. Ам ДАССР-дин Верховный Советдин депутатвиле, обкомдин членвиле хкяна. Э.Мамедов СССР-дин журналистрин Союздин член, СССР-дин печатдин отличник тир. Докъузпара район республикада сифтебурукай сад яз тамамвилелди электрикламишунай, халкьдин майишат виликди тухунин карда еке агалкьунрай Эседуллагь Межидович 1950-йисуз Ленинан ордендиз лайихлу хьана. Гьина зегьмет чIугунатIани, гьи къуллугъдал хьанатIани, ада вич кар алакьдай, бажарагьлу, михьи, къени, камаллу инсан яз къалурна.

Ихьтин еке лайихлувилер фикирда кьуналди, Мегьарамдхуьруьн райондин Кучун-Къазмайрин агьалияр хуьруьн юкьван школа машгьур ватандашдин тIварцIихъ ягьиз алахъна гзаф йисар я. ИкI, гьеле 2002-йисан 14-апрелдиз хьайи Кучунринни ГазардкIамун хуьрерин агьалийринни СШ-дин педколлективдин собранидин протоколдай са шумуд делил гьин.

Зегьметдин ветеранар тир Мирзебалаев Саидани Кьасумов Кьасума, муаллимар тир Азимов Агьавердидини Шихмурадов Къагьримана къейдна хьи, дяведилай гуьгъуьнин четин йисара Э.Мамедован регьбервилик кваз Докъузпара ва Ахцегь районрин майишатар кIвачел ахкьалтна ва виликди фена. Государстводин планар артухни алаз ацIурзавай. Халкьдин дуланажагъ хъсан хьана. Къуй чи веледри, хтулри ва птулри ихьтин, вичелай чешне къачуз жедай машгьур касдин тIварунихъ галай школада кIелрай.

КПСС-дин обкомдин издательстводин директор Э.Мамедов тирла, пенсионер Ю.Айвазова вич адахъ галаз са шумудра гуьруьшмиш хьайидакай, еке авторитет авай руководитель яз, Эседуллагьа общественный интересар хсусибурулай гьамиша вине эцигиз зегьмет чIугурдакай лагьана.

- 1987-йис. А чIавуз Э.Мамедов ДГУ-дин проректор тир. За тарихдин факультетда кIелзавай, - рикIел хкизва Афгъанистандин женгерин иштиракчи М.Къазиева. - Чи арада суьгьбетни кьиле фенай. Эседуллагь халу халис ватанперес, интернационалист, акьалтзавай несилриз чешнелу насигьатчи тир.

Мектебдиз Э.М.Мамедован тIвар гунин гьакъиндай собранидин къарар райадминистрациядиз рекье тунай. Гьайиф хьи, рази я, туш лугьудай хьтин са ванесни хьанач, са жавабни хганач. Эхирни, С.Мирзебалаев, Кь.Кьасумов, Къ.Шихмурадов, Р.Къурбанов, А.Азимов, А.Жабаров, М.Шихкеримов, М.Къазиев квай инициативный дестеди РД-дин Госсекретардиз 2011-йисан январдиз чар кхьена. Анайни са жавабни хтанач.

Агьалияр и кардал пара тажуб я, яраб себеб вуч ятIа лугьуз. Эседуллагь Межидовичан биография чаз чешне я. Кучунринни ГазардкIамун юкьван школа ихьтин лайихлу касдин тIварунихъ ягьунилди, чаз адан тIвар ва крар эбеди яз несилрин рикIера амукьдайвал ийиз кIанзава. Им чи жемятдин дегиш тежер къаст я. Къуй садани манийвал тагурай.

Чи руьгьдин ем

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИКАЙ" ФИКИРАР

Багьаутдин ПАШАЕВ, Кьурагьрин хуьр

ЧИ ГАЗЕТДИН алатай нумрайра "Газет фу туш" ва "Чна кхьенай, куьнени кхьихь" макъалаяр чапнавай. Абуру зунни кхьиниз мажбурна.

Алатай асирда совхозда, хуьруьн майишатдин управленида кьилин экономист, парткомдин секретарь яз кIвалахдайла за газетдиз макъалаяр кхьейди тир. Газетар подписка авунин кIвалах тешкилунай 1973-йисан январдиз заз столдин сятни (чернилдин приборни галаз) пишкеш авурди тир.

Гьахьлудаказ кхьизва М.Жалилова: "Са бязи ксар къана, хана рахайла, "ам зи куьз я, я фу туш, я къафун" гафар ван хьайила, рикIивай гьайиф чIугуниз мажбур жезва". Мадни авторди тикрарзава: "Дидед хурун нек эвеззавайди дидед чIал тушни бес! Аквазва хьи, милли газет са фу туш, я къафунни, ядни туш, - ам гзаф я. Адан вири метлебрикай садлагьана суьгьбет авунани куьтягь, жезвач. "Лезги газет" зун патал вири я. Гьавиляй зун руьгьдайни дири я!"

ГьакI Б.Шихмурадовани Т.Гьабибова гьакъикъат тирвал кхьизва: "Ша чун фин чи кимерал: чаз вуч аквада ва квекай физва ихтилатар? ЧIугуникай, пиводикай, ичкидикай, дишегьлийрикай, чарарал къугъуникай ва икI мад. Дуьз ихтилатрин ван къвезмач. Жуван газетдин чинрай рикIелай алатнавай адетар, халкьдин чIалар, къаравилияр, риваятар, инсанрин кьисметрикай материалар жагъизва".

Телевизордай, интернетдай, журналрай къалурзавайбур эдебсуз, кьецIила авайбурун шикилар, чи арада негъзавайбурун гьерекатар хьайила, вуж я жегьилар рекьелай алатдач лагьана заминвал гузвайди?

Хайи таза аял остановкадал туна вичи баштанзавай, дакIардай гадарна, я тахьайтIа, кьуьл илисна рекьизвай аялрин дидейривай гьихьтин тарс къачурай чи жегьилри?

» Газетдихъ алай аямда чпихъ еке тежриба ва бажарагъ авай, халкь дуьздаказ гъавурда тваз алакьдай, мана-метлебдал гьалтайла вини дережадин материалар кIелдайбурал агакьардай кадрияр хьанва

Ихьтин шартIара "Лезги газетдиз" акъатзавай тербиядин макъалайрихъ галаз таниш хьун, дуьнья акунвай агъсакъалрихъ яб акалун, абурун меслятар кьабулун ва хъсан яз акун важиблу я, вучиз лагьайтIа, гъукуматди гьикьван кIеви серенжемар кьабулзаватIани, наркотикар чи уьлкведиз гъунал ва абуралди алвер авунал эхир эцигиз жезвач, наркоманри чпин жергейриз цIийи-цIийи жегьилар желбунин алахъунарни акъвазарзавач.

"Лезги газет" за гьамиша кIелзава. Ачухдиз лугьун: ам хъсанвилихъди лап дибдай дегиш хьанва. Газетдин чинрай ваз дуьньядин гьаларикай, жезвай дегишвилерикай, гъукуматдин къенепатан ва къецепатан политикадикай, вакъиайрикай, депутатрикай, халкьдин дуланажагъдикай материалрихъ галаз жуван дидед чIалалди таниш жедай мумкинвал жезва. Газетдихъ алай аямда чпихъ еке тежриба ва бажарагъ авай, халкь дуьздаказ гъавурда тваз алакьдай, мана-метлебдал гьалтайла вини дережадин материалар кIелдайбурал агакьардай кадрияр хьанва. Тербиядин месэлаяр веревирд ийидайла чаз аквазва хьи, абуру гьам кIвале, гьам школада аялри чеб гьикI тухвана кIанзаватIа, жегьил хизанри диде-бубайрихъ галаз гьихьтин рафтарвал хвена, яшлубуруз гьикI гьуьрмет авуна кIанзаватIа ва уьмуьрдин са кьадар маса сирер ачухдиз къалурзава.

Студентри кIелзавай чкайра, общежитийра чеб тухвана кIандай тегьердикай, терроризмдиз вири халкь акси экъечIзавайдакай кхьизва.

Лезги районра хуьруьн майишат гуьнгуьна хтун патал гьи майишатди ва кьилди ксари гьихьтин кIвалахар гьиле кьунватIа кхьизва. Гьам промышленностдин, гьам хуьруьн майишатдин кIвенкIвечийрикай, активистрикай, машгьур алимрикай материалар акъудзава. Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчийрикай, гила малум хъжезвай кьегьалрикай очеркар гьазурзва. Кьилин редактордини чи республикада, уьлкведа ва вири дуьньяда кьиле физвай вакъиайрикай, гьаларикай веревирдер авуналди, вичин колонкада кIелзавайбур дериндай, устадвилелди гъавурдик кутазва.

Гьуьрметлубур! За квез хиве кьазва, милли газет галачиз яшамиш жедач, за лазим къведай материалар атIана тазва ва абурукай менфят къачузва.

"Лезги газет" кхьихь, азиз ватанэгьлияр ва адакай менфят къачу.

Гъетягъвийрин камаллу хва

ВИ РУХВАЯР, ДАГЪЛАРИН УЬЛКВЕ!

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Вич Сулейман-Стальский райондин гуьне патан чIехи хуьрерик акатзавай Уллу Гъетягъай тир **ШИХГЬАСАНОВ Александр Шихгьасанович** 1953-йисуз Махачкъала шегьерда къуллугъчидин хизанда дидедиз хьана. 1970-йисуз Уллу Гъетягърин хуьре юкьван школа куьтягьай гада Дагъустандин госуниверситетдин эцигунардай факультетдиз гьахьна. 1975-йисуз университет яру дипломдалди куьтягьай Александр Шихгьасанов Махачкъалада эцигунардай идарайра инженервиле кIвалахайдалай кьулухъ, Москвадиз кIвалахал хутахна. Анани алакьунар авай жегьил санал тунач. Ам 1980-йисуз Олимпиада жедалди цIийиз эцигна гьазурзавай энергетикадин, спортдин са шумуд объект хкажиз рекье туна.

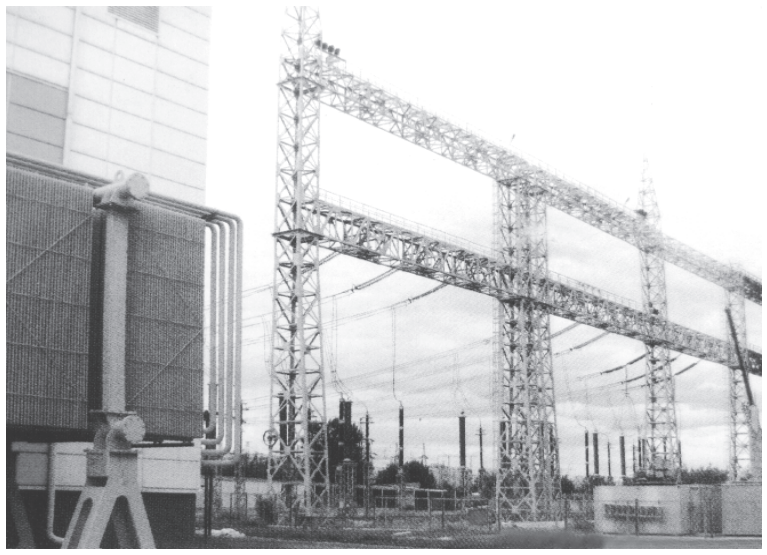

Са шумуд йисуз Россияда ва маса уьлквейра энергетикадин ва гражданский эцигунар кьиле тухвай Шихгьасанов Александраз эцигунрин рекьяй заказар гзаф хьана. Идахъ галаз алакъалу яз, ада 2007-йисуз "ЮТЭКС сервис" ООО арадал гъана. Кархана ачухай сифте кьилера дегишвилер гзаф хьана. Акьван чIавалди абурун гъвечIи компанияди, кьилин подрядчик яз, Москвада 500 кВ-дин къуват авай "Бескудниково", "Чагино" подстанцияр эцигнай ва жуьреба-жуьре эцигунрин маса кIвалахарни тамамарнай. Алай вахтунда Александр Шихгьасанова "ЮТЭКС сервис" ООО-дин генеральный директор яз кIвалахзава.

Карханади жуьреба-жуьре объектар эцигиз вахкуз заказчикрин игьтияжар кьилиз акъудзава. Ихьтинбурукай яз Санкт-Петербургда 220 кВ-дин, Новгородский областда 330 кВ-дин къуват авай подстанцияр къалуриз жеда. Алатай йисуз карханади мад кьве объект: Волгоградский областда 500 кВ-дин ва Тамбовский областда 220 кВ-дин къуват авай подстанцияр эцигиз гъиле кьунва. Алава яз, "ЮТЭКС сервис" ООО-ди Волгоградский, Воронежский областра яшайишдин кьакьан мертебайрин кIвалерни эцигиз башламишнава.

Кьилинди "ЮТЭКС сервис" ООО-ди международный стандартдихъ галаз кьадайвал кIвалахзава.

Чи ватанэгьлиди регьбервал гузвай карханадин кьилин кьетIенвал ам я хьи, инин коллектив са шумуд йисан девирда арадиз атанва. Генеральный директор А.Шихгьасанова лугьузвайвал, абурун пешекарри яшайишдин еке метлеб авай объектар: АЭС Хурагуа (Куба), Смоленскдин АЭС, Москвада Сиясатдин хабаррин Агентство, Санкт-Петербургда Кеферпатан ТЭЦ, Новокузнецкда, Астраханда ТЭЦ-ар, Московский областда Шатурский ГРЭС, яшайишдин кIвалер, школаяр, больницаяр хкажнава.

- Алай вахтунда карханада кIвалахзавайбурун кьадар 400-лай виниз алатнава. Абурукай чIехи пай лап хъсан гьазурвилер авай пешекарар я. Идалай гъейри, лугьузва генеральный директорди, - чна гьамиша рабочийрин чирвилерни жуьреба-жуьре аттестацияр кьиле тухуналди, ахтармишзава. Къейд ийин хьи, А.Шихгьасанова регьбервал гузвай и карханадихъ распределительный энергосистемадин идараяр эцигдай тежрибани хьанва.

Алай и муракаб девирда Дагъустандин кьегьал хва А.Шихгьасанов кьиле авай карханади Россиядин чIехи шегьерра гьукуматдин важиблу объектар хкажун, абур алай аямдихъ галаз кьадайвал тадаракламишун зарафатдин кар туш. Са шакни алачиз чешне къачудай, тарифдай кар я. Вахъ мадни еке агалкьунар хьурай, гьуьрметлу Александр Шихгьасанович!

Гьуьрметлу агъсакъал

ЗЕГЬМЕТДА ЗИРЕКБУР

Эбил БАБИРОВ

ХАСАВЮРТ райондин Къурушрин хуьре чпин гьалал зегьметдалди, михьи рикIелди, ачух гьилелди гьуьрмет къазанмишнавай агъсакъалар гзаф ава. Ихьтинбурукай садни **ГЬАФИЗОВ Сулудин** я.

Вини Къурушдал ирид йисан школа акьалтIарай Сулудинан рикIе ракьун рекьин машинист жедай мурад куькIвена. Дербентдин машинистар гьазурдай училище акьалтIарай Сулудиназ вичин рикI алай пешедай кIвалахдай мумкинвал хьанач. Имни дагъвияр Хасавюрт райондин мулкарал куьч хьунихъ галаз алакъалу тир. И кар себеб яз ада къени гьайиф чIугвазва. ЦIийи хуьр - цIийи къайгъуяр. Хуьруьн майишат вилик тухун патал Хасавюрт райондин Къурушрин хуьре бес кьадар пешекарар авачир. Кьве йисуз Буйнакскда агрономвилин курсар кIелна хтай С.Гьафизова хейлин йисара уьзуьмлухрин бригадада бригадирвал авуна. А йисара С.Гьафизова регьбервал гайи бригададе хъсан нетижаярни гузвай.

Гуьгъуьнлай ада Хасавюртда хуьруьн майишатдин техникумдин бухгалтерар гьазурдай отделенини акьалтIарна. А йисара С.Гьафизов пуд диплом гвай хуьруьнвийрикай сад лагьайди тир.

Хейлин йисара уьзуьмлухра зегьмет чIугур Сулудина хуьруьн участковый больницада завхозвал авуна. Гьина кIвалахнатIани, ада вич кар алакьдай, зегьметдал рикI алай инсан яз къалурна.

Уьмуьрда датIана зегьметдин яцIа хьайи С.Гьафизова вичин уьмуьрдин юлдаш Маралахъ галаз пуд хвани кьуд руш уьмуьрдин шегьредал акъудна. Абур чпин хизанарни галаз уьлкведин жуьреба-жуьре шегьерра яшамиш жезва. Хуьруьн къене еке гьуьрмет ва авторитет авай Сулудин Гьафизовахъ чандин кIубанвал ва яргъи уьмуьр хьун чи мурад я.

Зегьметдин гелер

ЧИ АГЪСАКЪАЛАР

Райсудин НАБИЕВ

ХУЬРЕРИН кимерал ва я инсанар кIватI жедай маса чкайрал агъсакъалри жегьилриз датIана алатай девирдикай, адан сиясатдикай, писни-хъсандакай суьгьбетар авун адетдин кардиз элкъвенва. Жегьилризни чеб яшамиш жезвай вахт ва алатай девир гекъигдай мумкинвал жезва, чпи-чпикди веревирдер ийизва. Мисал яз, тек са хуьруьн майишатдал акъваз хьайитIа, килиг садра гьикьван суьгьбетриз худ гуз жезватIа. Виликдай якни чIем, техил ва маса продукция чкадал гьасилзавай. ТIебиатдин михьи шартIара гьасилзавай продукция инсанар патални хийирлуни тир. Къенин йикъаз вил вегьейтIа чаз аквазва, къуьлелай башламишна, недай-хъвадай гзаф шейэр маса уьлквейрай гъизва. Ам гьикI, ни арадал гъизвай продукция ятIа садазни малум туш. Гьелбетда жемят патарай гъизвай суьрсет чпин гьар йикъан яшайишда ишлемишуниз мажбур жезва. Вири къулайвилер чкадал гъиле гьатзавайвиляй, акьалтзавай несилдиз зегьмет чIугвазни кагьул жезва.

Вилик девирра Курхуьрел махарик квай игитрихъ жедай хьтин зурба беден, викIегьвал авай **Мизелиф** тIвар алай кас яшамиш хьаналдай. Бязи делилри тестикьарзавайвал, халкьдин тереф хуьзвай Мизелифа, гьатта Деникинан казакрихъ галаз женгерни кьиле тухваналдай. Хуьруьн жемятдин арада еке гьуьрмет къазанмишай ада вичин уьмуьрдин юлдаш Жейранханумахъ галаз чIехи хизанни кутуна. Къе заз и макъалада адан рухвайрикай сад тир **Абдуллагьакай** ихтилатиз кIанзава. Ам 1928-йисуз дидедиз хьана. Уьмуьрди адаз гзаф дарвилерни четинвилер къалурна. Лап гъвечIи чIавалай ам вичин бубадихъ галаз лежбервилин жуьреба-жуьре кIвалахар тамамариз датIана чуьллерани багълара жедай.

- Пагьливандихъ жедай хьтин гьяркьуь къуьнер, зурба гъилер авай бубадин къамат зи вилерикай исятдани карагзава, - рикIел хкизва агъсакъалди. - Ада гайи камаллу насигьатри заз зегьметдин къадир, уьмуьрдин метлеб чирна.

» Лап гъвечIи чIавалай ам вичин бубадихъ галаз лежбервилин жуьреба-жуьре кIвалахар тамамариз датIана чуьллерани багълара жедай

Буба кьилел аламачиз хизан хуьнин везифаяр хиве гьатай за, хуьре 9-класс куьтягьайла хуьруьн детдомда пичера цIаяр хъийиз са жуьреда кьил хвена. Идалай гъейри, за ашпаздин куьмекчи язни кIвалахна. Гьа икI вад йисуз зегьмет чIугуна, - давамарзава вичин суьгьбет Абдуллагь бубади.

Огнида механизаторар гьазурдай училище ахъайнавайдакай хабар хьайи Абдуллагь гьасятда аниз фена. Амма бес кьадар ксар кьабулнавайвиляй адавай училищедик экечIиз хьанач ва ам шуьшедин заводда кIвалахал акъвазна. КIвалахдихъ галаз сад хьиз, ада ина йифен мектебда 10-класс ва ругуд вацран тракториствилин курсарни куьтягьна. Гуьгъуьнлай Хасавюртдин механизаторар гьазурдай училище акьалтIарна ам вичин хайи райондиз хтана. Кьасумхуьруьн МТС-да гьасятда кIвалахни гьатна. Им 1956-йис тир. Са шумуд йисалай Абдуллагь Мизелифов хайи хуьруьн Сталинан тIварунихъ галай колхоздиз хтана ва адал майишатдин руководстводи тракториствал ихтибарна. Низ чида кьван колхозда кIвалахай йисара Абдуллагь бубади шумуд гектарра цанар цанатIа. Са кар якъин я, адан тариф вири райондиз машгьур хьанай. И делил Абдуллагь буба лайихлу хьанвай "Зегьметда кьегьалвал къалурунай" медалди, СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин къарардалди гайи "Зегьметдин баркалладин" II ва III дережайрин орденри, "Коммунизмдин зегьметдин кIвенкIвечи", "Тежрибалу механизатор" тIварари, соцсеровнованийра гъалиб хьайила ганвай знакри субутзава.

ЧIехи Гъалибвилин 50, 55, 60, 65-йисар тамам хьайила ганвай ва Ленинан 100 йисан юбилейдин медалрин сагьиб тир Абдуллагь Мизелифовича вичин уьмуьрдин юлдаш Саниятахъ галаз санал кьуд рушни са гада чIехи авуна, уьмуьрдин шегьредал акъудна. Алай вахтунда лайихлу пенсиядиз экъечIна ял язавай Абдуллагь бубадин гуьгъуьлар 14 хтулдини 5 птулди шадарзава. Къуй квехъ кIубанвал ва яргъи уьмуьр хьурай!

ЧIалан шагирд

ЮБИЛЕЙ

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

ЦIИЙИ йисан къаршида, къе вичикай и макъалада ихтилат физвай, фадлай ДГПУ-да зегьмет чIугвазвай чIалан шагирд (апостол) **Агьмедхан Сражидиновичахъ** галаз хьайи гуьруьшдилай гуьгъуьниз, адан камаллу келимайрин таъсирдик акатай зи бейнидай ихьтин цIарар акъатна:

Пак я чирвал -
Марифатдин тарих тир.
Ам са пIир я,
Гелер хуьзвай
Арифдаррин,
Бахтунихъ хьиз,
Чирвилерихъ къаних тир…

Агьмедхан муаллим гьа арифдаррин жергейрай я. Къе зун газет кIелзавайбурухъ галаз санал а гелерай тIуз адан уьмуьрдиз сиягьатдиз физва.

СРАЖИДИНАН хва **АГЬМЕДХАН** 1952-йисан 16-январдиз Мегьарамдхуьруьн райондин Азадогъли хуьре дидедиз хьана. Гележегдин алим дуьньядиз атай вахтунда, Сражидин бубади Дербентда педагогвилин училищеда кIелзавай, диде Серес аялар тербияламишунал машгъул тир. 1959-йисуз хайи хуьре школадиз фейи Агьмедхана ина 8-класс, 1969-йисуз Уружбайрин юкьван школа акьалтIарна. Вичихъ авай чирвилерин сергьятар мадни гегьеншарунин макьсаддалди ада ДГПИ-дин физикадинни математикадин факультетдиз имтигьанар вахкана. Гьайиф хьи, са бязи шартIар себеб яз, адахъ ина кIелдай мумкинвал хьанач. Жегьил Махачкъалада челегар гьазурдай заводда кIвалахал акъваззава. Варзни арадай фенач, ам Махачкъаладин горпищеторгдин кондитерский цехдиз зегьмет чIугваз хъфизва. Жегьилдин уьмуьрда Ватандин вилик вичин хиве авай пак буржи тамамардай вахт алукьзава ва 1970-йисуз Агьмедхан Советрин Армиядиз физва. Ина ада полкунин командованидин патай вуздиз гьахьдай направление къазанмишнай. Агьмедхан Сражидинован вилик 1974-йисуз ДГПИ-дин филологиядин факультетдин ракIарар ачух жезва. Гьа и йисуз чирвилеринни илимдин алемдиз кам къачур Агьмедхан муаллимди къе и университетда вичиз гьам студентрин, гьамни санал кIвалахзавай преподавателрин патай еке гьуьрмет къазанмишзава.

Филологвилин пеше къачунвай жегьил пешекарди Махачкъала шегьердин 40-нумрадин юкьван школада зегьметдин рехъ башламишзава. Школада кIвалахзавай девирда адан рикIе илимдин кукIушрихъ фидай экуь мурадди цуьк акъудзава ва а мурад уьмуьрдиз куьчуьрмишун патал ам гьа вичи кIелай филологиядин факультетда литературадин кафедрада лаборантвиле акъваззава ва урус чIалан кафедрада тарсарни тухузва. КIусни энгел тавуна ам Москвадин В.И.Ленинан тIварунихъ галай государственный педагогический институтда аспирантурадиз гьахьун патал уьлкведин меркездиз рекье гьатзава. И сеферда Агьмедханан бахтуни ялнач. РикIе къаст авай жегьил пешекар кьвед лагьай сеферда, эвел вичивай муьтIуьгъариз тахьай рекьиз физва ва адакай аспирант жезва. Къазанмишай агалкьунри адан рикIик сергьятсуз ашкъи кутазва ва ам илимдин сирер ахтармишунив эгечIзава.

Агьмедхан Сражидиновичан гафаралди, Москвада аспирантурада кIелай йисар адан уьмуьрда виридалайни бахтлубур хьана. СССР-да тIвар-ван авай алим, лингвист Алексей Федорович Лосевахъ галаз таниш хьун ам паталди зурба ва метлеблу вакъиадиз элкъвена. Урусрин алимди дагъвидиз куьгьне Арбатдал алай вичин кIвалера грекрин ва латин чIалар чириз башламишна. Лосев чи арада амачтIани, ам мидаим яз Агьмедхан муаллимдин гьар са агалкьунал нур къурзавай гъетрез элкъвенва. Илимдин хейлин сирер ачухай А.Ф.Лосеван гъиликай хкатнавай хейлин ктабар, илимдин макъалаяр, вилин нини хьиз ада къени вичин ктабханада хуьзва. Куьрелди лагьайтIа, Лосеван гъилик къачур чирвилерикай илимдин кукIушрихъ хкаж хьунин рекьера адаз еке панагь хьана.

1988-йисан зул. Аспирантура акьалтIарна Москвадай хтай А.Сражидинова сифтегьан классрин муаллимар гьазурдай факультетда урус чIалан кафедрада ассистент яз зегьметдин рехъ башламишна. 1995-йисуз ам профессор А.М.Айтберова регьбервал гузвай урус чIалан методикадин кафедрадиз хтана. 1996-йисалай ада ина старший преподаватель яз зегьмет чIугуна. Алай вахтунда лагьайтIа, А.Сражидинова винидихъ къейд авунвай факультетдин чIалай сифтегьан чирвилер гунин теориядин бинейринни технологийрин кафедрада старший преподаватель яз студентриз чирвилер гузва. Чи ватанэгьлиди чIалан къурулушда фонетикадиз талукь месэлаяр ахтармишзава. Алимдин гафаралди, учебно-методический литературада гзафни-гзаф пуд жуьредин гъалатIар гьалтзава: "сес" ва "гьарф" терминар какадарун; гафар дуьз къайдада слогриз пай тавун; гаф туькIуьр хьун ахтармишдайла сесинини гьарфунин жигьетдай тамам анализ тухун тавун. ЧIалан и ва маса месэлайрай кьиле тухванвай илимдин ахтармишунрин нетижаяр А.Сражидинован гъиликай хкатнавай илимдин кIватIалра, макъалайра гьатнава. Кьилди къачуртIа, "Сифтегьан классра гафар чирдайла сесеринни гьарфарин жигьетдай анализ тухун" кIватIалдин, жуьреба-жуьре илимдин журналра акъатнавай хейлин макъалайрин тIварар кьаз жеда. ДатIана кIвалахдин яцIа авай алимди алай вахтунда "Сифтегьан классра гафар чирдайла слогринни сесерин жигьетдай дуьз анализ тухун" тIвар алай ктабдин винел кIвалахзава ва ам мукьварал чапдай акъатдайвал я.

А.С.Сражидинов чирвилер ва тербия гунин рекье высший школадин методикадин къайдайрал амал ийиз алахънава. Вуздин преподавателдин хиве неинки студентриз чирвилер гун, гьакIни абуру кьиле тухузвай тежрибадин, кхьизвай курсунин ва дипломдин кIвалахарни датIана гуьзчивилик кутунва. Ада къейдзавайвал, эхиримжи йисара республикадин хейлин вузрин кафедрайра, марфадилай гуьгъуьниз къарникъузар экъечIдай тегьерда, гьич са куьнайни кьил акъат тийизвай илимдин кандидатар пайда жезва. И делилди, са шакни алачиз, - давамарзава вичин суьгьбет алимди, - акьалтзавай несилдиз чирвилер гунин кIвалахдиз анжах пис терефдихъай таъсирзава, университет акьалтIарзавай гзаф пешекарар чпи хкянавай пешедай зайиф гьазурвал авайбур жезва.

Сифтегьан классрин муаллимар гьазурдай факультетдин руководство гьар йисуз студентрин педагогвилин дережа хкажунин жигьетдай куьмекар гунай чухсагъулдин чарариз лайихлу жезва. Иник А. Сражидинован кьетIен пайни ква. 2011-йисан эхиррай Агьмедхан муаллимдин тIварцIел кьилдин Гъуьрметдин чарни хтана. Ана кхьенва:

"Образование вилик тухунин ва педагогический кадрайрин тежриба хкажунин жигьетдай кардик квай институтди Агьмедхан Сражидинович Сражидиноваз РД-дин илимдинни образованидин министерстводихъ галаз санал "Реализация ФГОС-2 начального общего образования в первых классах дагестанской школы" проект уьмуьрдиз куьчуьрмишун патал зегьмет чIугунай чухсагъул малумарзава". Чарчел ДГПУ-дин ректор **Д.М.МАЛЛАЕВАННИ** ИРО ППК-дин директор **Г.М.ЖАМАЛДИНОВАН** къулар ала.

кьван кIвалахрикай кхьейтIа, ктаб арадал къведа. Философиядин тах квай адан хейлин камаллу келимаяр за зи кьатIунра виниз тир насигьатдинни тербиядин девлетар яз хуьда. Ам кьетIен алем я.

Зи фикирдалди, вуздин муаллимдиз дуьз къимет эвелни-эвел адавай чирвилер къачузвай студенривай гуз жеда, гьикI хьи, абур саки гьар юкъуз лекцийрани семинарра туьш жезва, чпин арада датIана алакъа хуьзва. ЦIийи йисуз зун Агьмедхан Сражидиновича кьабулзавай экзамендал фена ва адан студентривай чпиз чирвилер гузвай преподавателдикай фикирар лугьун тIалабна. Агъадихъ за са шумуд касди лагьай гафар гъизва:

Аматула МЕГЬАМЕДОВА. - Агьмедхан Сражидиновича чаз урус чIалан тарсар гузва. Адан сивяй акъатзавай гьар са келима, чирвилерин къизилдин кIусар хьиз, чаз кьадарсуз багьа я. Студентдинни преподавателдин арада амадагвилин алакъаяр хьун, абуруз вафалу хьун гьар гьи касдилай хьайитIани алакьдач. Агьмедхан Сражидиновичалай и кар алакьзава…

Заира ДИНАМЕГЬАМЕДОВА. - Сифтегьан классрин муаллимар гьазурдай факультетда чаз гзаф муаллимри тарсар гузва. Агьмедхан Сражидиновичахъ галаз чна иллаки кьетIен ва гзаф чими алакъаяр хуьзва. Четин легьзейра ам чун, хуьрерай атанвай студентар патал, насигьатар гузвай бубани я, стхани. Идалди ада вичиз гьич садрани, гьатта асирар алатайтIани, зайиф тежедай гьуьрмет къазанмишнава…

Саида МУСАЕВА. - Дуьзгуьндиз сесер, гьарфар сивяй акъудунилай башламишна, халис пешекардив хьиз фикир ийиз тунилай хкечIна, Агьмедхан Сражидиновича чаз вири чирна. Адан гьар са тарс акьалтIай жуьреда итижлу, метлеблу я. Белки гьавиляй чун гьамиша адан лекцийрихъ цIигелни я.

Агьмедхан Сражидиновичакай суьгьбетиз кIанзавай студентрин кьадар гзаф тир. Вири анжах хушвилелди рахазвай.

"Лезги газетдин" даяхрикай сад тир, "Муьгьуьббатдин цIу канвай рикI" тIвар алай ширрин ктабдин автор Агьмедхан Сражидинович Сражидинова вичин уьмуьрдин 60 лагьай кьуьд кечирмишзава. Кьуьд мекьи вахт я. Амма чаз чи алимдихъ чими гатфарарни гатар гзаф хьана кIанзава.Гъед хьиз экуь, цуьк хьиз атирлу, лезги халкьдин тарих хьиз девлетлу Куь уьмуьр виш йисарив агакьрай, играми Агьмедхан Сражидинович!

Дагъустандин госпедуниверситетдин акунар

ЦIийи ктабдикай веревирдер

Гурлу гьиссерин сувар

Агьмедуллагь ГУЬЛМЕГЬАМЕДОВ, РАЕН-дин академик

АЛАТАЙ йисан агалкьунрик гьар са лезгиди жуван мукьвакьилийриз ийизвай мубаракрик "Лезги газетдин" 90 йисан сувар кьетIен шад сесералди кьейд ийизвай жеди. Им тIебии карни я ва язни тир. И гьиссер "Лезги газет" 90 йис. 1920-2010" (Махачкъала, 2011) тIвар алай ктаб гьиле кьурла генани гурлу жезва.

И ктабдикай рахун ва кхьин гьар са цIийи ктабдикай кхьидайла фикирдиз къачудай уьлчмейралди кьилиз акъудун дуьз жедач. Чи гьилевай ктаб гьам тарихдин къиметлу гуьмбет, гьам гьар юкъуз чун рахазвай чIалан чешне, гьамни чи тарихдин арха я. Ктабдин лайихлувилерикай кхьидайла, кIелчидал лап гьа сифте чинилай лезгийрин медениятдин, эдебиятдин бинедар Гьажибег Гьажибегован къамат аквазвайди лайихлудаказ кьейд авун лазим я. Дугьриданни, гьам лезгийрин, гьамни вири дагъустанвийрин кхьинрихъ галаз алакъалу гьакъикъат гьихьтин хъутIалра гьатдайтIа чирун гзаф четин тир, эгер алатай асирдин 20-йисара алим, къагьриман ватандаш, гьунарлу тешкилатчи Гьажибег Гьажибегов чи тарихдин вилик жергейра хьаначиртIа.

Чи ихтилат физвай "Лезги газет". 90 йис. 1920-2010" ктабдиз рацензия гудайла, ада гьатнавай гьар са макъала фикирда кьун лазим я. Эгер абур умумиламишна, кхьиз хьайитIа, мад сеферда чи агъсакъалар тир дяведин ва зегьметдин ветеран Жанлат Примован ва шаирдин буба шаир Муграгь Салахъан фикиррихъ яб акалайтIа, бес жеда. Дяведин ва зегьметдин ветеран Жанлат Примова чи тарихдин и вакъиа ихьтин гафаралди къейдзава:

- Дуьньядал халкьнавай чан алай затIарикай инсан Инсан яз тестикьарзавай лишанар адан акунар, чIал, зигьин я. Абур хуьн, гегьеншарун патал инсанди зегьметни чIугвазва. Зун инанмиш тирвал, чIалахъ авай метлеб зурбади я. ГьикI лагьайтIа, чIала халкьар арадални гьизва, адаз къуллугьни ийизва. ЧIал арадал гьанвай халкь мадни зурба я, вучиз лагьайтIа, ада вичин тIвар дуьньядин тарихда тунва, тазва. Ахьтин халкьарик лезги халкьни акатзава ва за гьамиша и кардал дамахни ийизва...

Чун рахазвай ктабни дамахдиз лайихлу я. Лезгийрихъ милли журналистика авайди чирзава.

Жанлат Примован гафариз жегьил рикI авай яшлу шаир Муграгь Салахъа генани къуват гузва. Ада вичин фикирар ихьтин гафаралди лугьузва:

"Лезги газет" чаз рахадай, кхьидай чIал чирзавай, чун дуьз рекье твазвай дидени-буба хьиз я. Чаз чун вужар ятIа чирзавайди ва чи крарал кIукI гьизвайдини 7-мертебада авай вири халкьдин умуми КИМ чи рикIе твазвай ЧИМ "Лезги газет" я. Къе а **КИМ** - гьихьтинди ятIа раиж ийизвай ктаб чи гьилиз атанва. Им дамахдай кар тушни бес!

"Лезги газет"! Гуьзгуь газет!
Зи арха ва багьри газет!
Пулдиз багьа туш ви къимет,
Лап багьа я чаз ви гьуьрмет...

Газет вич-вичиз арадиз къвезвайди туш. Ам халкьдин кьисметдихъ, Ватандихъ рикI кузвай векилри арадиз гьанвайди, гьизвайди я. Гьавиляй "Лезги газетдикай" рахадайла, эвелни-эвел чи вилик Гьажибег Гьажибегован, адан гелекай шегьре рехъ авур, чавай къакъатнавай Зияудин Эфендиеван, Исмаил Вагьабован, Гьажи Аликберован, Алирза Саидован, Якьуб Яралиеван, Ибадуллагь Тагьирован ва маса ксарин яратмишунринни тешкилатчивилин рекьяй чешнеяр хьайи ватанэгьлийрин къаматар хквезва. Къенин юкъузни "Лезги газет" чи халкьдин даях, уьлчмединни тарихдин гуьзгуь я. Им газетдин сад-садаз ухшар тушир 24 чин гьазурун патал датIана зегьмет чIугвазвай къуллугъчийрин кIвалахдин нетижа я. Аферин ва чухсагъул кьилди-кьилди гьар садаз...

Ктабдин эхиримжибур тир 260-311-чинра ганвай лезги халкьдин тарихдиз талукь материалар генани маналубур хьанва: и чинра, ктаб туькIуьрайбурун фикирдалди, лезги халкьдин тарихда тайин роль къугъвай 350 касдин шикиларни галаз тIварар кьунва. Абур вири и гьуьрметдиз лайихлубур я. Гьелбетда, и жергедиз лайихлубур мадни гзаф ава. Хейлинбурукай чун рахазвай ктабдин виликан чинрани кхьенва. "Лезги газетдин" 100 йисан тарих къейд ийидай гележегдин сувариз, са шакни алачиз, мад ва мад цIийи тIварар кьан хъийида.

Заз и макъала газетдиз "Лезги газет" лагьана тIвар гайи къагьриманлу Ибадуллагь Тагьироваз мад сеферда дуьаяр авуналди куьтягьиз кIанзава. Къуй лезги халкьдин газетдихъ гьам хьтин рухваяр югъ-къандавай мадни артух хьурай.

Гьелбетда, чун рахазвай ктабдин сифте гьарфунилай эхиримжи нукьтIадалди чпин гьилни, вилни, зигьин желб авур Уьзеиран хва Агьариза Саидоваз, ктаб туькIуьрайди тир шаир ва публицист, газетдин литературадин отделдин редактор миграгьви Абдулазизан хва Мердали Жалиловаз виридан патай къвезвай аферин...

Халкьдин руьгьдин ядигар

Азедин ЭСЕТОВ,
РД-дин лайихлу духтур

"Чи Эбе эбеди хьурай", -
Арбен КЪАРДАШ

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" юбилей къаршиламишун вилив хуьз йисалайни гзаф вахт алатна, эхирни, чун вилик эцигай мураддив агакьна. Юбилейди чи газетдин таж мадни гьуьндуьрдиз хкажна. Нариман Ибрагьимова маракьлу репортажни гана. Адалайни артух, "Наука-Дагестан" тIвар алай чапханада гуьрчегдаказ чIагурна гьазурнавай, кIеви жилдер алай, лезгийрин рикIериз гьамиша еке шадвал гузвай багьри "Лезги газетдин" 90 йисан юбилейдиз бахшнавай ктабни чи гьилиз атана.

Ктаб акурла ва гьиле кьурла гьевес акваз-акваз хкаж хьана, за ам саки гьа са нефесдалди кIелна. Лайихлу савкьат хьанва, вичени пуд вишелай виниз чинар ава. Форматни кутугайди я, ишлемишнавай чарчин ерини.

Сифте чарар тупIалай ийиз эгечIзамазди чи газетдихъ къелемдин рекьяй Дагъустандин муькуь халкьарин арадани, багьри ерийрани вафалу дустар гзаф авайди аквазва. Чи газетдин редакциядиз "Дагестанская правда", "Замана", "Гьакъикъат", "Елдаш", "Илчи", "Нур" ва лезги районрин газетрин редакторрилай тебрикар атанва. Абуру ктабда лайихлу чка кьунва.

Вичин сифте гафунин чкадал кьилин редактор А.Саидова гьахълудаказ къейдзавайвал, и ктабда газетдин тарихдин гьар са йис, югъ галай-галайвал ачухариз хьанвач. Гьакъикъатда ам акьван регьят кIвалахни туш эхир.

ЯтIани, жуван фикир за макъаладин сифте кьиляй лугьузва: чIугунвай зегьмет хъсан къимет гуниз лайихлу я. Материалар информациядин рекьяй лап девлетлубур хьанва. Гьавиляй ктаб газетдин тарихдин ва гьакI чи халкьдин гьакъиндайни чирвилер гузвай маналу справочник- куьмекчи хьиз я.

Сагърай гьар са кас, ихьтин ядигардик вичин пай кутур, гьабурухъ галаз завай жуван руьгьдин разивилин гафар бажарагьлу шаир ва журналист Мерд Али Жалиловазни талгьана жезвач. Ихьтин маналу ктаб чи суфрадал гъун, кьилин редакторди тестикьарзавайвал, гьадан алакьунрин ва зегьметдин бегьер я.

"Лезги газетдин" хейлин нумрайра адан кьилин редакторди вичин колонкада халкьдин тIал-квал алай месэлайриз талукьарнавай хъсан макъалаяр гузва. Вилик атанвай цIийи ктабдани а адет хвена, ада "Кьилин редактордин гафуна", 2010-йисуз юбилей къейд хьанач лугьуз, гьайиф чIугуналди, гафариз майдан тIимил гана, манадин жигьетдай девлетлудаказ, вичин къуллугъдиз кутугнавай тегьерда газетдин тарихдиз сиягьат авунва. Ада редакцияда кIвалахай ва газет халкьдин рикI алайдаз элкъуьрун патал куьмекар гайи ватанэгьлийриз абурун рикIериз чимивал гудай, чIугур зегьметдин эвез тIимил хьайитIани агакьар хъийидай гьиссерив ацIанвай гафар лугьуналди, абур рикIел хканва.

Юбилей кьиле тухудайла РФ-дин журналистрин Союздин председателдин заместитель, РД-дин журналистрин Союздин правленидин председатель ва авар халкьдин "Гьакъикъат" газетдин кьилин редактор Али Камалова вичин гафуна "Лезги газет" кьван республикада милли са газетни кхьенвач лагьайла, залда гурлу капари ван авунай. Им чи газетдин кьулухъ вафалу ва адахъ рикI кузвай халкь галайвилин шагьид я. Чна и кардал рикIин сидкьидай дамахзава. Эхь, къе "Лезги газет" гаф алачиз халкьдин руьгьдин къеледиз ва медениятдин чешмедиз элкъвенва. Ада миллетдин экуь йикъарикайни, Аллагьди яргьазрай, пашманвилерикайни чун вичин чинрилай хабардарзава.

Ктабдин чинрай 1927-йисуз Гь.Гьажибегова Москвада лезги чIалалди акъудай ктабдай Е.Эминан шиирар кIелайла, савадсуз лезгияр сакIани чIалахъ жедачир лугьуз кхьенвай рагьметлу З.Эфендиеван рикIел хкунри чун кIанзни-такIанзни кьулухъ вил вегьез, къенин йикъаз къимет гуниз мажбурзава. Чи халкь савадлувилихъ виликди фенвай рекьик газетдин еке пай ква.

Ктабдай чаз "Лезги газетдин" тарихда пашманвилив ацIай йисар хьайидини аквазва. ИкI, тек са Гьажибег Гьажибегован жегьил чандиз авур инад рикIел хкун бес тушни. Чи халкь патал чIугур къайгъударвиляй, геж хьанватIани, ам памятник эцигуниз лайихлу тирди чна рикIелай ракъурун гьахъсузвал я.

И ктабдай чаз Дагъларин уьлкведа сад лагьай илимдин кандидатар хьайибурни чи халкьдин рухваяр тирди аквазва: филологиядай - Гь.Гьажибегов ва тарихдай - Н.Самурский.

И баянри газетдин тарихни лезги халкьдин тарих сих алакъайра авайди ачухдиз къалурзава, гьавиляй халкьди вичин кьилин газет хуьнни ийизва.

Алатай йисара тIвар-ван авай лезгийрикай, тарихдин вакъиайрикай кхьенвай газетдиз акъатай ва халкьдин гегьенш къатари ашкъидиди кIелай хейлин материалар цIийи кьилелай хгуни ктабдин мана къуватлу ва рикIи кьабулдайди авунва. Им, чи фикирдалди, гьалатI туш. Мисал патал, А.Къардашан "Эбе" макъала газетдин къизилдин фондуна гьатнавайди я. Герек тушир, зайиф тир лугьудай хьтин материалар авач.

Ктабда 112 касдиз - ватанэгьлидиз чпин багьри газетдин юбилей тебрикдай мумкинвал ганва, абуру чпин рикIяй къвезвай ялавлу келимаяр агакьарнава. Тебрикар саки вири авторрин шикиларни галаз акъуднава. Алава яз, гзаф дуьшуьшра тебрикрин иесийрин гъвечIи ватандикай гуьрчег шикиларни ганва. И карди кIелзавайди чи ватандизни сиягьатдиз рекье твазва, багьри гьиссерал чан гьизва.

Вичин миллетдихъ рикI кайи, адан дердияр чпин дердийриз элкъуьриз алакьай, рагьметдиз фенвай халкьдин рухваярни рушар рикIел хкуналди, ктаб туькIуьрайбуру сувабар къазанмишнава. "Лезги газет" ва журналистика вилик тухуз шумуд несилди зегьмет чIугуна! А алакъа гьихьтинди хьанатIа чаз и ктабди хъсандиз раиж ийизва. Чахъ вижевай журналистика, публицистика хьанва. И жигьетдай цIийи ктаб чешне я. Къе газетдин къулав журналиствилин сирерай кьил акъудиз вердишарун патал бажарагьлу жегьилризни гегьенш рехъ ачухнавайди чаз и ктабдай аквазва. Гележегдикай фикирзавай чIехи несилди икI авун тIебии карни я.

Ктабдин эхирда кIелзавайдаз бегьем пишкешар авунва лагьайтIа жеда. Ина 12 рубрикада туна, чи халкьдин векилрин шикилар ганва: "Абуру чина кIвалахнай" (13"), "Чи тарихдин шагьидар (18), "Игитриз баркалла" (23), "Къакьан чинерин сагьибар" (27), "Чи ветеранрин жергейрай" (16), "Зегьметдин зарбачияр" (15), "Илгьамдин чирагъар" (18), "Илимдин къагьриманар" (64), "Медениятдин кукIушра" (49), "Лезги газетдин" даяхар" (80), "Спортдин къагьриманар" (54), "Чи мухбирар" (48). (Скобкайра къалурнавайди шикилрин кьадар я - А.Э.).

Им, за гьисабзавайвал, газетдин тематика, кхьинрин хилер гьихьтинбур ятIа акун патал авунвай кар я. И шикилар гзафаризни, тIимиларизни жедай. Ктаб туькIуьрайбуру адан объем гьисаба кьунва. Вири шикилар гуз алакьдач.

ЦIийи ктаб акъудун цIийи кIвалер эцигай мисал я. Къуншиди кIвалер эцигунал шадбуру имаратдин гуьрчегвилел гьейранвалда, пехилбуру патарилай килигиз, гьар жуьредин квачир рехнеярни кутада. Ктабни гьакI я.

Зун акьван шадвилин гьиссерив ацIанва хьи, заз и ктабдик са кимивални квайди хьиз туш.

Амма, виридаз хьиз, чазни малум я: дуьньядал са нукьсан хьайитIани квачир са гуьзелни алайди туш.

Эхь, айнаяр акьалжна кIелайтIа, цIийи ктабдин чинрай чаз корректорри рехъ ганвай орфографиядин бязи гьалатIар жагьизва. "Медениятдин кукIушар" кьил ганвай рубрикадин чинра Р.Магьсумовадин гьа са шикил кьведра гьатнава. Спортдин къагьриманрин арада дуьньядиз машгьур чи руш Е.Исинбаевадин шикилни хьанайтIа пис тушир. Еридин жигьетдай хъсанар хъувуна кIанзавай шикиларни ава...

Амма гьилиз атанвай шейниз килигайла, ибур куьлуь-шуьлуьяр я. Чаз лезги журналистикадин бинеяр сижифламишнавай, сахламишнавай кIватIал хьанва. Адакай инлай кьулухъ къведай несилри менфят хкудда, чпин гафар лугьуда.

Чаз "Лезги газетдин" коллектив гьамиша чанда жегьт аваз, яратмишунрин тав жанлу яз, жуван миллетдиз къуллугъдай ашкъи элекь тийиз акурай! Ви гьар са цIийи нумра чав рикIериз шадвал гудай хабарар гваз агакьрай! Амин.

» ЦIийи ктаб акъудун цIийи кIвалер эцигай мисал я. Къуншиди кIвалер эцигунал шадбуру имаратдин гуьрчегвилел гьейранвалда, пехилбуру патарилай килигиз, гьар жуьредин квачир рехнеярни кутада. Ктабни гьакI я

ИНСАН ВА АДАН КАР

Эдуард БАГЪИШЕВ,
РД-дин лайихлу артист

Дидедин ирс

ЗУН и рикIиз хуш акунар авай дишегьлидихъ галаз гуьруьшмиш хьунал шад я. Ада къадим Дербент шегьерда кардик квай Азербайжанрин гостеатрда жуьреба-жуьре йисара актриса - режиссер, драматург яз кIвалахна ва и кар къенин юкъузни давамарзава. Ингье адан тIварни - **ЯкъутХАНДАДАШЕВА** я. Заз малум хьайивал, Якъут чи халкьдин машгьур манидар, РД-дин халкьдин артистка **Дурия РАГЬИМОВАДИН** хайи велед я.

Эхь, Якъут хайи дидедин гелера аваз фейи ва адан ирс давамарзавай велед, сегьнедин халис устад я. Ада сифте Дербент райондин Культурадин кIвале методиствиле кIваахиз башламишна. Гьа са вахтунда Якъут вичихъ бажарагъ авай актриса яз гьа и культурадин макандин сегьнедиз экъечIизни хьана. Ина лагьайтIа, гьакI азербайжан халкьдин театрни кардик квай. Искусстводи рекье сифте камар къачузвай жегьил рушаз дидедин меслятарни бакара атана, нетижада ада и хиле агалкьунарни къазанмишиз хьана. Якьута милли театрдин сегьнедал жуьреба-жуьре къаматрал чан гъана. Вичиз гьи жуьредин роль ихтибар ийиз хьанатIани сегьнедал гуьл хьанвай артисткади а роль тамашачийриз таъсирдайвал тамамариз хьана. Инал ам къугьвай сегьнедин эсеррин тIварар кьунни кутугнава. ИкI, Якъута "Ирандиде" къемедада Афетан, "Зи папан гъуьл" тамашада Заритадин, "Шуьткьвенвай цуьквер" тамашада Перидин, "Севил" тамашада Севилан ва хейлин маса роларни чпел фикир желбдайвал кьиле тухвана. Эхь, инал тIварар кьунвай къаматрал Якъута халкьдин театрда чан гъана. Сегьнеда жанлу ролар тамамарунилай гъейри, Якъута вичин гуьзел сесиналди халкьдин манияр ягъиз, художественный самодеятельностдин, агитбригадайрин кIвалахдани активдаказ иштиракиз хьана. Нетижада ам хейлин гьуьрметдин грамотайриз, РД-дин культурадин министрдин патай пишкешриз, дипломриз лайихлу хьана. 1986-1987-йисара адаз РСФСР-дин халкьдин яратмишунрин фестивалдин лауреатвилин тIварни гана. Якъута 1987-йисуз Москвада кьиле фейи Вирисоюздин гьевескаррин яратмишунрин фольклордин суварикни Дагъларин уьлкведин сегьнедин устадрин жергеда аваз иштиракна.

Якъут Хандадашевади яргъал йисара халкьдин театрда кIвалахунихъ галаз санал и театрдин коллектив патал са шумуд сегьнедин эсерни теснифна. 1998-йисалай ада Азербайжанрин госдрамтеатрдин актриса яз ва режиссервилени кIвалахиз хьана. И девирда ада гьакI тамашачийри хушдиз кьабулай хейлин ролар неинки Дагъустандин, гьакI Азербайжандин сегьнейрани тамамарна. И жергедай яз Г.Оружеван "Муьгьуьббат гьеле яшамиш жезма" тамашада Мегьрибанан, С.Рустамован "Вад манатдин свас" тамашада Назназан, "Вун гьамиша захъ гала", "Дурна", "Аршин мал алан", "Гъуьл ва паб" ва хейлин маса тамашайрани кьилин ролар тамамарна.

Я.Хандадашевадин яратмишунрин биография девлетлуди я. Ам инанмиш тирвал, актерди гьамиша режиссердиз ихтибарна кIанда. Режиссердиз лагьайтIа, сегьнедин эсер вири битавдаказ аквазва. Гьавиляй ада актердин роль тамашачийриз таъсирдайди хьун патал вири жуьредин чараярни аквазва. Артистка яз Якъута гьич садрани вичел тапшурмишнавай роль кьиле тухудай репитицияр ийидайла, кагьулвал къалурайди туш. Ам вичел ихтибарнавай къамат вири терефрихъай чешнелуди яз сегьнедал гъун патал алахъзава. Гьелбетда, сегьнедин устаддиз са акьван хуш авачир роларни хьунухь тIебии кар я. Ихьтин дуьшуьшрани Якъута, вичел ихтибарнавай роль бажарагъдин таъсирдик кутуна, жезмай кьван маналуди хьун патал чалишмишвал ийизва.

Зи фикирдалди, артисткадиз хьиз Якъутаз вичи бажармишзавай игитдин къамат анжах са тереф къалурун хас туш. Белки гьавиляй ада тамамарзавай гьар са роль уьмуьрдай къачунвай гьакъикъи делилралди ва лишанралди девлетлуни я жеди. А ролар актрисади гьевесдивди тамамарзава.

Гьа икI, милли театрдин сегьнеда Якъут Хандадашевади санлай 40-далай виниз ролар тамамарна. Гьа са вахтунда режиссер яз ада 10-далай виниз тамашаяр сегьнеламишни авуна. И жигьетдай лишанлу кар ам жезва хьи, ада сегьнедал гъайи гьич са къамат, гьич са тамашани са гьихьтин ятIани, критика авуник акатнач, акси яз, тамашачийри дидедин кар давамарзавай рушан алакьунар хушдиз кьабулна. Белки им Якъутан бажарагъди цуьк акъудунин нетижани тир жеди.

Заз мад сеферда репетицияр тухудайла Якъута актеррихъ галаз ийизвай хуш рафтарвал, сегьнедин устаддин чалишмишвал мадни артух хьун къейд ийиз кIанзава. Бязи дуьшуьшра и ва я маса роль тамамарзавай актердиз Якъутан килигун бес я - актер адан гъавурда акьазва. Гуя сегьнедин устаддин вилик гуьзгуь хьиз атана сегьне ва адал вилер алай хейлин тамашачияр акъваззава.

Чна къейд авурвал, Якъут Хандадашевади тамашачийри хушдиз кьабулзавай эсерар неинки Дербент шегьерда, гьакI Азербайжандани сегьнедал гъана. Абурун жергедай яз, чавай мад сеферда Г.Оружеван "Муьгьуьббат гьеле яшамиш жезма", Ф.Эмирован "Намуслувал", Г.Хугаеван "Зи ирандиде", У.Гьажибегован "Гъуьлни паб", А.Агьмедован "Жадупери", А.Салигьован "Вуж таъсирлу я" ва

давамарзавай устад

Якъут репетицияда диде Дуриядихъ галаз

Якъут сегьнедин искусстводал рикI алай гьакъисагъ зегьметчи я. Ам инанмиш тирвал, рикIин сидкьидай искусстводиз вафалу тушир касдилай тамашачийриз къуллугъ ийиз алакьдач. Гьа икI, ада сегьнедин халис устадриз пешедин рекьяй вичелай алакьдай вири жуьредин куьмекарни гузва. И ва я маса тамаша патал актерар хкядайла, ам актердин бажарагъ жезмай кьван фикирда кьаз ва адаз виликди рехъ ачухиз чалишмиш жезва. Режиссер, драматург яз, Якъут Хандадашевади республикадин конкурсра иштиракзава ва ам дипломриз, гьуьрметдин грамотайризни лайихлу хьанва.

Малум тирвал, яратмишунрин рекье авай инсандин уьмуьрдин рехъ четин жедайди я. И кар, белки, сегьнедин устадар патал мадни четинди я жеди. Бязи дуьшуьшра тамашачияр сегьнедин эсеррин гъавурда акьун тавунни мумкин я. Амма РД-дин культурадин лайихлу работник Якьут Хандадашева и жуьредин четинвилер алудиз чалишмиш жезва. Ада вичин асул везифайрихъ галаз санал хейлин кьадар общественный везифаярни тамамарзава. Вичин вахтунда агалкьунралди Азербайжандин искусстводин театральный институт акьалтIарай, кьве халкьдин баркаллу руша са шумуд сеферда чкадин телевиденидай литературадин передачаярни гана. А передачаярни килигзавай ва яб акалзавай тамашачийри хушдиз кьабулна. Ада гьакI Дербент районда кьиле физвай вири жуьредин шад мярекатрани активдаказ иштиракзава. Ихьтин мярекатар лагьайтIа, къадим Дербент шегьерда гьар йисуз кьиле физва.

Якъут гьакI вичел "Гъед" тIвар алай хизандин ансамблдин солисткани я. И ансамблдин регьервални адан хайи диде, РД-дин халкьдин артистка Халкьарин дуствилин ордендин сагьиб Дурия Рагьимовади ийизва. Инал зун гьакI Я.Хандадашевади госдрамтеатрдин коллектив патал жегьил актерар гьазурзавайдакай рахазвач. Ада Дербентдин музучилищедин театрдин факультетда муаллимвилени кIвалахзава. Гьелбетда, и факультетда адан устадвилин чешнедикай вини дережада менфятни къачузва.

Якъут Арифовна Хандадашева театрдин художественный советдин член, РФ-дин театрдин деятелрин Союздин векил, зегьметдин ветеран я. Ам РФ-дин профсоюзрин Гьуьрметдин грамотадизни лайихлу хьанва.

Ингье артистка, режиссер, драматург Якъутакай театрдин музыкадин частунин заведующий, РД-дин лайихлу артистка **Севда БЕЙБАЛАЕВАДИ** вуч лугьузватIа:

- Заз рикIин хушвилелди а кар къейд ийиз кIанзава хьи, сегьнедин устад чи баркалла руш Якъут неинки хайи коллективда, гьакI вишералди тамашачийри вичиз еке гьуьрмет ийизвай ва а гьуьрмет гьакъисагъ зегьметдалди къазанмишнавай актриса я. Адаз вич элкъвена кьунвай вири инсанар бахтлу ва тIебиатни женнетдин багъ хьиз гуьзелди хьун рикIин сидкьидай кIанзава. Гьавиляй Якъута "Хвейиди" телефильмда кьилин роль тир Сагьибадин къаматдални чан гъана.

» Милли театрдин сегьнеда Якъут Хандадашевади санлай 40-далай виниз ролар тамамарна. Гьа са вахтунда режиссер яз ада 10-далай виниз тамашаяр сегьнеламишни авуна

Эседуллагь Наврузбегован 70 йис

“Театрдин генерал”

ЮБИЛЕЙ

Мердали ЖАЛИЛОВ

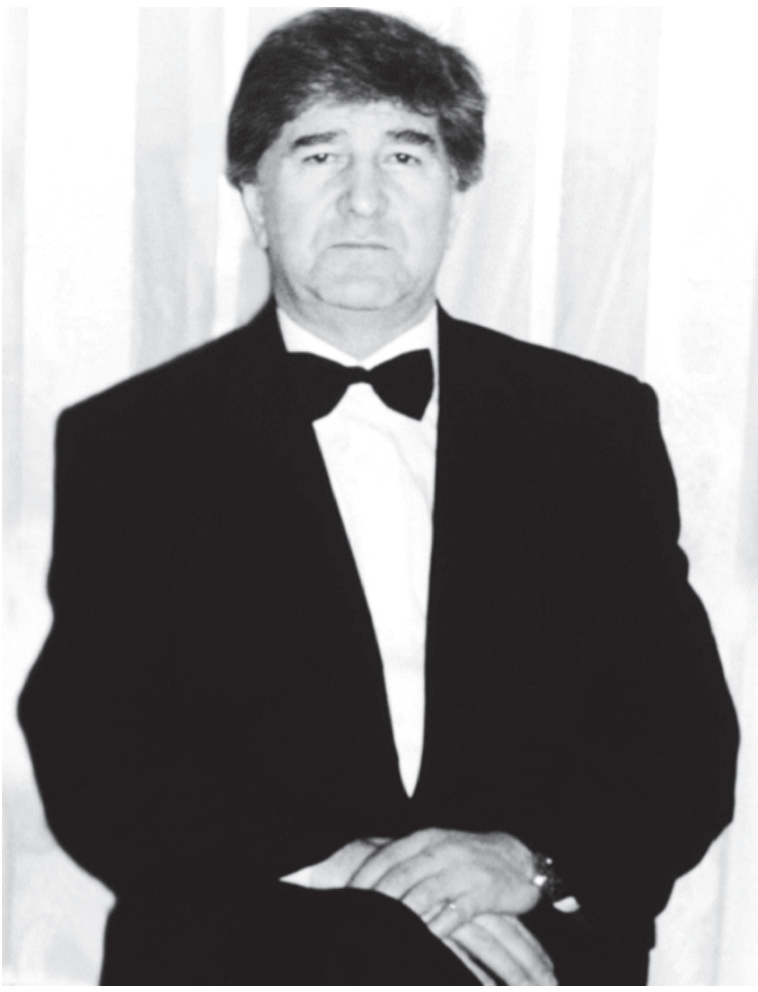

Эседуллагь Сеферуллагьович НАВРУЗБЕГОВ - театральный искусстводиз вичин вири уьмуьр бахш авунвай, гилани чи милли театрдин кьилин руководителрикай сад тир кас. Адан рехъ гьихьтинди я? Вуч ирс ада чаз тазва?.. И суалриз жавабар адан тІварцІихъ галай гзаф кьадар лишанлу келимайрини, къиметар гунин тах квай алавайрини гузва. Россиядин Федерациядин лайихлу артист, Россиядин Федерациядин театральный деятелрин ва писателрин Союзрин член, Лезгийрин госмуздрамтеатрдин кьилин режиссер (1988-йисалай), саки 20 йисалайни гзаф вахтунда (1991-йисалай инихъ) театрдин художественный руководитель (кьилин режиссер ва директор санал) хьайиди...

Вичин тІварцІихъ галаз санал ада хайи театрдални цІийи тІварар-лишанар гьана: Лезгийрин госдрамтеатрдикай музыкадинни драмадин театр хьана, театр вич яргъалди вилив хвейи цІийи дараматдиз экъечІна, коллективдиз дуьньядин театррин Форумдай (1998-йис) зурба пишкеш - “Къизилдин пальма” гьана; РД-дин Госпремия къачуна (“Шарвили” драмадай -фееріядай) (1995-йис); хейлин артистриз государствадин гьуьрметдин тІварар гана... (РФ-дин лайихлу артистар А.Гьабибов, А.Магьсудов, РД-дин халкьдин артистар - М.Мирзебегов, И.Рамазанов, РД-дин лайихлу артистар - З.Къуьхмазова, Ф.Зейналова ва мсб.).

Аквазва хьи, Эседуллагь Сеферуллагьовичакай суьгьбет авун акьван регьят кІвалах туш. Адан биография, бажарагь, алахъунар ва алакьунар, саки гьар са кам хайи театрдин тарихдихъ галаз сих алакъада ава.

И рехъ гьамиша цІалцІамди, рагь алай экуьди, гегьенщдини хьайиди туш. Лап гзаф тІваларни хъутІалар вилик къвез хьана. Гзаф тІалар рикІихъ галукьиз, абуруз таб гана, кІанзни-такІанзни иливарна. МасакІа милли театрдин искусство, акьван жуьреба-жуьре алакьунринни мумкинвилерин, къилихринни къаматрин чІехи коллектив хуьз, тупламишиз, са фикирдал алаз виликди тухуз бажагьат алакьдай.

Четинвилер гьар жуьрединбур жеда: артистрилай, режиссеррилай, абур чеб чпин гьавурда акьунилай ва такьунилай аслу тирбур, гьакІ чпиз герек шартІар хьунилай ва тахьунилай, государстводи ва обществоди гузвай фикирдилай, къиметдилай аслу тирбур. И вири жуьре терефрин татугайвилери Эседуллагь вуж ятІа ахтармишна, имтигьанрай акъудна. Гзаф чкайрал ам кІудизни кІан хьана. Амма ада вич милли Лезги театр патал халкьнавайди субутна. И кардикай РФ-дин лайихлу артист, вич чи милли театрдин лап кьакьан гьетерикай сад хьайи Абдулкъадир Сайдумова икІ кхьизва: “Адахъ (Э.Наврузбегов - М.Ж.) са дуст ава: Театр. И дустуни чун чав агудзава, чи рикІер ва гьиссер михьи ийизва, чав анжах инсандикай, инсанвиликай, Ватандикай ва ватанпересвиликай фикир ийиз тазва. И дустуни сегьнедин алакьунралди ва къуватралди инсандихъ михьивални викІегьвал хьунин патахьай датІана тагькимарзава...

ЧІехи мурадар авачиз хьайитІа, чІехи гьалибвилерни къазанмишиз жедач...” (“ЛГ”-дин 2002-йисан 31-январдин нумра).

Вичин чирвилер Э.Наврузбегова генани Дагъустандай фена, Архангельский областдин Котлас шегьердин театрда кьилин режиссервиле кІвалахиз, артухарна. Вад йисан вахтунда ада Котласдин театрда жуьреба-жуьре авторрин 14 пьеса сегьнеламишна. Котласвияр патал Эседуллагьакай чпинди хьанвай. Амма хайи дагълари ва хайи театрди, хайи дидедин алхишри (Эседуллагьан диде Имамата, гъуьл кьилел аламачиз, вичин 3 ва миресдин 2 хва хвена чІехи авуна, уьмуьрдин шегьрейрал акъудна) ам секиндиз тазвачир, ам мад хайи театрдиз хтана.

Критикади шагьидвалзавайвал, “Санитар” пьеса (фантасмагория) сегьнеда эцигайла (1987-йис) акуна хьи, им милли театрда цІийи югъ алукьайди, аниз цІийи гьава атайди хьана.

А вахт А.Сайдумова икІ рикІел хкизва: “1988-йисан 12-октябрдиз а чІаван ДАССР-дин культурадин министр Багьаудин Гьажиагьмедович Агьмедов Ш.Манташевни галаз Дербентдиз атана. Лезги театрдин коллективдин собрание тухвана. Вирида сад хьиз гьилер хкажна, Э.Наврузбегов театрдин кьилин режиссервиле тайинар хъувуна...

1991-йисалай Эседуллагь Сеферуллагьович Наврузбегов театрдин художественный руководителвиле тайинарна. И кардихъни вичин себеб авай. Алатай йисара театрда

> Театрдин “генерал” хьун патал гьакьван еке жафани чІугун, гьахьтин зурба бажарагъни хьун лазим я. И дережайрихъ чи юбиляр вири терефрай лап кутугайвал фенва

Эседуллагь Наврузбегов вичин гьалибвилерихъ - милли театр виликди тухунин, милли драматургия арадал гъунин, милли сегьне, адан тарихдин (1906-йисалай инихъ, И.Шамхалов, М. ва Ш.Къуьхмазовар, Б.Айдаев, А.Сайдумов, Р.Жабраилов хьтин устадрин) ирс ва хъсан адетар хвена, лап цІийи къуватралди жанлу авунин мурадрихъ фейидал шак алач.

Лезги театрдиз ам сифте яз гьеле вичин 4 йис тирла фена, “Периханум” тамашада хандин хцин ролда аваз. ЧІехи устадди вичи рикІел хкизвайвал, им, белки, сифте яз адан - драматургдин ва режессердин гьед цава пайда хьайи вахт тир. Адан экуьвал, МГИК-дин театральный отделенида кІелна, Дагъустандиз хтайдалай кьулухъ, 1974-йисуз Лезгийрин госдрамтеатрдиз атайдалай кьулухъ ахъа жез башламишна. Гьа чІавуз акуна хьи, къачунвай чирвилер тІимил я. Гьавиляй Э.Наврузбегова ГИТИС-дин аспирантурада вичин чирвилер артухарна. Милли театрдин тІебиат гьихьтинди ятІа дериндай чирна. Милли кьилихар, адетар сегьнедилай къалурун патал устадвилин сирерай кьил акъудна.

Нетижада хайи милли театрдин тарихдай “Дагълара хайи театр” (1990), “Лезгийрин театр” (1992) ктабар кхьена, чапдай акъудна. Лезгийрихъ драматургия, театр ва театр ахтармишдай илимни авайди субутна.

И ктабриз чІехи алим-арифдар А.Гь.Агьаева виниз тир къимет ганай. Гьатзавай къал-къиж сифте директординни кьилин режиссердин кабинетрилай башламиш жезвайди тир, ахпа коллективдин арада. ГьакІ хьайила, театрдин хийир патал, коллективдин секинвал патал адан кьиле са кас акъвазна кІанзавай. И къарар дуьзди хьайиди уьмуьрди вичи субутна”. (“ЛГ”-дин 2002-йисан 31-январдин нумра).

Эседуллагь Наврузбегова театрдиз руководство гайи йисар, дугъриданни, бегьерлубур хьана. Уьлкведихъ галукьай “перестройкадин” векьи гараривай Лезги театрдиз ам тергдай кьван азабар гуз хьанатІани, вичин асас рекьивай-халкьдиз руьгьдин къуватар хуьнин, уьмуьрдин гуьзелвилихъ, гьахъ гьалиб жедайдахъ инанмишарунин чІехи пропагандиствилин везифайривай къакъудиз хьаначир. Театр хвена! Артухлама, ам халкьдиз генани мукьва хьана. Лезги театрдин сегьнедилай лезги авторрин эсерри вижевайдаказ ван авуна. (И.Гьуьсейнов, А.Мегьман, И.Мегьамедов, А.Исмаилов, А.Къардаш, К.Казимов, А.Магьмудов ва мсб).

Эседуллагь вич драматург хьиз артух раиж хьана. Ада кхьей ва сегьнеда эцигай “КІири Буба” (1992), “Шарвили” (1993), “Гьажи Давуд” (1994), “Ярагь Мегьамед” (1996) ва маса эсерар тамашачийри лап хушвилелди кьабулна. Халкьдин тарихдай инал тІварар кьунвай хьтин къагьриманрин къаматри чи руьгьда ва къанажагьда гьихьтин чка кьазватІа лугьунин лазимвал авач. Чаз Шарвилияр хьтин рухваяр гьамиша герек тирдакай халкьдин игитвилин эпосдин “Шарвили” сувар кьиле тухуни, Лезги театрдин коллективдиз и драмадай-фееріядай Госпремия гунини чи фикирдин гьахъвал субутзава.

Милли сегьнедилай маса халкьарин ва гьакІ дуьньядин классикадайни зурба эсерар къалуруни чи театр вахтуни ва театральный искусствадин къанунри истемишзавай дережада авайдакай лугьузва. “Къванцин мугьман” (А.Пушкинан), “Медея” (Еврипидан), “Асиятан рехъ” (Р.Гьамзатован), “Катран дагъдин агьали” (Р.Рашидован) ва масабур гьа жергедай я.

Чаз инсанрин марифатдиз, ахлакьдиз, иллаки аялринни жаванрин, жегьилрин руьгьдин къамат арадал атуниз таъсирдай эсерар сегьнедал гъун лап герек кІвалах тирдакай дуьньядин классикадани тІимил кхьенвач. “За зи уьмуьр искусствадиз бахшнава - искусство халкьдинди я”, - лагьай урусрин театрдин арифдар К.С.Станиславскийдин гафар бажагьат инкариз жеда. Эседуллагь Наврузбеговани вичин яратмишунрин рекье и гафарал кІевелай амалзава. И кар адан кьелемдикай хкатнавай “Санитар” (1987), “Рэкетирар” (1998), “Суьгьуьрдин шал” (1999), “Суьгьуьрдин ич” (2001), “Йифен гуьруьш” (2002), “Эхиримжи къеле” (2002), “Ипотекадин кьуьруькар” (2006), “Аладинан суьгьуьрдин лампа” (2007) ва маса эсерри субутзава. Абуру чахъ милли драматургиядин лап хъсан чешнеяр авайди раижзава. Ибурал маса авторри кхьена, Э.Наврузбегова сегьнедал гьанвай хейлин цІийи эсерарни алава жезва.

Гьа ихьтин лайихлувилер авайвиляй чи дуст ва амадаг гьуьрметрин ва тарифрин кукІушрихъди фенва. Макъаладин кьилиз гьанвай гафар Э.Наврузбегован гьакъиндай адан 65 йисан юбилейдин межлисдал Дагъустандин халкьдин артистка Д.Рагьимовади лагьайбур я. Чна и гафар гьа чІавузни гилани тикраризава. Театрдин “генерал” хьун патал гьакьван еке жафани чІугун, гьахьтин зурба бажарагъни хьун лазим я. И дережайрихъ чи юбиляр вири терефрай лап кутугайвал фенва. А дережайрикай Э.Наврузбегова вичин “Хцихъ галаз суьгьбетар” ктабда (2009) галай галайвал кхьенва. Лагьана кІанда, хва Сеферуллагьа бубадин рехъ давамарзава, Москвадин ГИТИС-да чирвилер къачузва...

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди Эседуллагь Сеферуллагьович Наврузбеговаз уьмуьрдин 70 йис тамам хьун рикІин сидкьидай мубаракзава.

Къуй къвезмай цІуд йисар вун ва чи милли сегьне патал мадни бегьерлубур, четинвилер алатна, генгвилихъди умудлу камар къачузвайбур хьурай! Четинвилер лагьайтІа, къе чи театрдихъ, дугъриданни, гзаф хьанва. Чун инанмиш я, а рагъулвилер алатна, мад чи цавари аби рангуналди тамашачияр руьгьламишда.

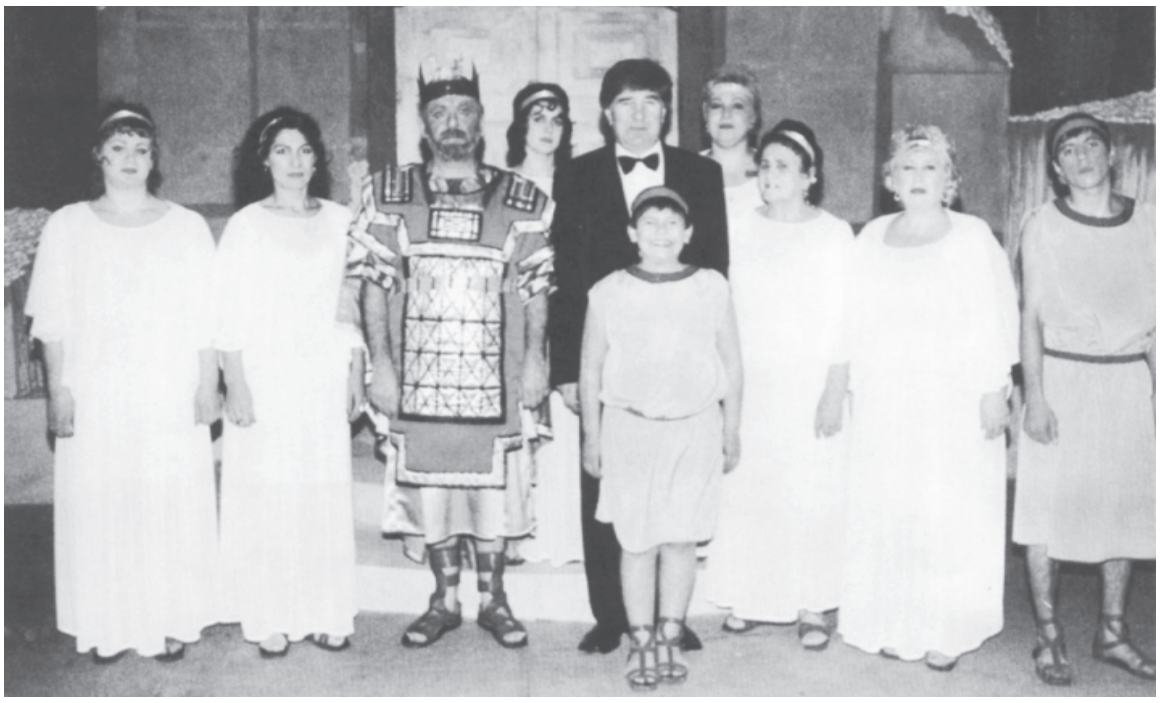

“Медея” тамашадин иштиракчияр

Эседуллагь Наврузбегов

Сулейман

(2 паюнин драмадай)

Сулейман - жегьил шаир
Марият - Сулейманан паб
Къекъвераг ашукь - жасус
Али - лежбер
Къули - лежбер
Вели - лежбер
ТIаиб - кавха
Эмиргьемзе - судья
Абдула - малла
Чавуш
Кавхадин ашукь

Драмадин вакъиаяр XX асирдин сифте кьилера, 1917-йисан революция жедалди, физва.

1-ШИКИЛ

Кьулан СтIалринни Агъа СтIалрин арада авай булах. Чавушни къекъвераг ашукь пайда жеда. Абур булахдин патав акъвазда.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Аман амач, ацукьин са тIимил.

ЧАВУШ. Къе кар куьтягьна кIанда. Са хупI яд хъвана тадиз рекье гьат хъийин.

Чавушди яд хъвада, ахпа такIв къекъверагдив вугуда.

Парталар дегишара. И парталар алаз вун шегьердай тирди гьасятда чир жезва.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Бес вуна зун ашукь я лугьузвачирни?

ЧАВУШ. Вун къекъвераг ашукь я. Къекъвераг! И кар рикIелай алудмир! Алад, фена атIа валарик бижгьерар алукI.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Заз гьакъи гьикьван жедатIа? Захъ аялар галайди я.

ЧАВУШ. Гьакъи ваз Дербентда вуна гьил яргъи авуна къачузвайдалай гзаф жеда. Эгер кавхадин гьиле хуьре гьулгьула твазвай кас гьатайтIа, ада вун къизилрин юкьва твада, и карни вуна рикIелай алудмир.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Агь, вичелай Аллагь рази хьурай, я аллагь! Бес чир хьайитIа, за вуч авурай, зун ашукь туш эхир?

ЧАВУШ. Вавай ар ягъиз жедани?

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Пулунихъ за вуч кIандатIани ийида.

ЧАВУШ. ЧIалар чизвани?

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Дербентда чайханайра ван хьайи манияр зи рикIел вири алама. Заз чIал садра ван хьун бес я. Мугьаматар за кьве чIалални лугьузвайди я. ТIалабдайла.

ЧАВУШ. Лап хъсан. КIанзавайди ви рикIел чIалар аламукьун я. Магь, и бендерни хуралай ая. (Жибиндай чарар акъудна къекъверагдал яргъи ийида).

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Чарар вучтинбур я? Заз кIел-кхьин чизвани мегер? КIанзавайди а кас зун алай чкадал атана, вичин гафар лугьун я. За абур вири рикIел хуьда.

ЧАВУШ. Хъсан, хъсан ваз кIандайвал хьурай.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. ГатайтIа вучда?

ЧАВУШ. ГатайтIа угьу ягъиз ишехьа! Лам! Базардин цлахъ вав маса ихтилатар гвай.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. КичIезва. Хуьруьн итимар туьнт итимар я...

ЧАВУШ. За ваз лагьанай: чаз кIанзавайди вуна рекьизвай къекъвераг ашукьдин амалар авуна, кесибрай гафар акъудун я. Чуьнгуьр за ви гьиле ахпа твада. Килиг, Дербентда вун гьакIан къекъвераг тиртIа, Агъа СтIалдал вун къекъвераг ашукь яз мугьман жезва. Вуна бес валай вири крар алакьдайди я лагьаначирни? Алад, фена бухчаяр дегишра. Килиг, жемятдиз чун кьвед санал такурай. Бижгьерар гьинава?

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Ингье, зи чантада. Акъваз, ваз зун гьикI жагьанай?

ЧАВУШ. Дербентдин жардармерияда ваз еке къимет ава.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Эхь, за абуруз куьмек гузва.

ЧАВУШ. Алад, дегишра алайбур. Эгер кьве чин алаз хьайитIа...

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Вуна вуч лугьузва? Заз пул я кIанзавайди. Гьакъи. *(Гъил яргъи ийида. Чавушди пул гуда).*

ЧАВУШ. Ма, амайди ахпа. Алад!

Къекъвераг ашукь валар галай патахъ фида. БалкIандин кIвачерин ван акъатда.

“Сулейман” тамашадай сегьне

ЧАВУШ. Ингье, зи агьани Кьасумхуьрелай хуьквезва. Ассалам алейкум, гьуьрметлу кавха!

Гъиле гимишдин къабни аваз кавха къведа.

КАВХА. Вун ина гьина авайди я, алад-хъша?

ЧАВУШ. Зун куь буйругь кьилиз акъудиз Дербентдиз фена хуьквезвайди я, зи агьа.

КАВХА. Гьан, хьанани?

ЧАВУШ. Эхь. Вири гьа квез кIандайвал жезва, агьа. Заз са гзаф крар алакьдай къекъвераг жагьанва. Пул гайила вичи вуч кIандатIани ийидалда.

КАВХА. Килиг, фенд дуьз кьилиз акъатдайвал хьурай. Къапуна яд цуз.

Чавушди кавхадин къапуна яд цада.

ЧАВУШ. Буюр, зи агьа!

Кавхади яд хъвада.

КАВХА. Пагь, къайивал вуч я! Ам вич гьинва?

ЧАВУШ. И валарик.

КАВХА. Къалур кван. *(Кавха са патахъ фида).*

ЧАВУШ. Яда, ей, инихъ экъеч.

Къвекъвераг хкведа.

ЧАВУШ. Гьан, гьа им халисан къекъвераг я! Ха-ха-ха!

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Зун Дербентда тахта-базардал тIалабчийрин кьил я. Зи разивал авачиз ана садазни тIалабдай ихтияр авайди туш.

ЧАВУШ. Де гьан, ая кван рекьизвайдан амалар.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Гьи чIалал?

ЧАВУШ. Лезги чIалал, кьейи хва, мад гьи чIалал жеда. Им лезгийрин хуьр я, ина авайбур вири лезгияр я.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. (амалар ийида). Аман зун рекьизва хьи, квелай аллагь рази жеда, гишила авай инсандиз са абаси це! (Ишехьдай амалар ийида).

ЧАВУШ. Гила манияр лагь.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Мугьаматар?

ЧАВУШ. Ишелар. ЧIун галайбур. Вун язух къведайбур. Ишехьа!

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. (чIун галаз яда). Кесибвили чун кьаз туьтуьхдилай...

ЧАВУШ. Лап хъсан. Гъиле чуьнгуьрни хьайила вун халисан къекъвераг ашукь тирдахъ вири ягьада. Килиг, заз вун чизвайди туш, ваз зун. Ксудай чка за ваз нянрихъ къалурда. Недайдан къайгъу жува ая. Жемятдиз вун хьтинбур язух къведайди я. Зун текдиз хъфида. Жува Агъа Крандиз фена, жуван къекъверагвал ая, ахпа нянихъ кимел манияр лагь. Алад.

Къекъвераг фида. Кавха хуькведа.

ЧАВУШ. Гьан гьикI я?

КАВХА. Къвекъверагдиз ухшар я, амма кар алакьдатIа чидач ман. Ахлад. (Чавуш хъфида. БалкIандин кIвачерин ван акъатда). Им вуж я, инай къвезвайди? Векьеларви Малла Рамазан? Лап хъсан. Гьажибугьдаяр за каша гьатнавайбуруз гьа идавай къурбанд авун тIалабда.

Сегьне мичIи жеда.

2-ШИКИЛ

Агъа СтIалрин итимри нянрихъ кимел ацукьна къекъвераг ашукьдин манийрихъ яб акалзава. Ашукьди вилик чанта экIянава, перишан мани лугьузва. Чантадал сад-кьве шигьини ала.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ.

Кесибвили чун кьаз туьтуьхдилай,
Агажарзава гьар къуз, я аллагь...
За уьмуьр къурбанд ида виридаз,
Са кьас фу це тIун, рекьизва,
валлагь...

ВЕЛИ. Вуч перишан мани тушни! Ихьтин манийрихъ яб акалайла, валлагь, жуваз-жув куьрсариз кIан жезва. Им, заз чиз, тIалабчи я. Къули. Къекъвераг я ман, къекъвераг.

Ашукьди мани давамарда.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ.

Вучда за ихьтин уьмуьрдикай бес,
Заз зун кьенайтIа хъсан тир,
валлагь...

АЛИ. Лап куз-куз лугьузва касди!.. Агь, фукъара!..

ВЕЛИ. Валлагь, кесибвили вири жаздандал гъизва. Вун шехьмир, Али, белки Аллагьди вазни са фу недай рехъ жагъурин.

АЛИ. Лагь, лагь, ашукь, акъвазмир! Чи уьмуьрдикай лугьузва вуна, лагь! Вуна чи рикI пердедай акъудзава хьи! (Шехьда.)

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Башуьсте, башуьсте! Анжах куьне заз са кьве кепек-шигьи вегь. Квелай Аллагь рази жеда. Рекьизва гишила. Аялар хвена кIанзава.

ВЕЛИ. Шумуд аял ава?

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. ЦIикьвед.

КЪУЛИ. Жув архайин хьухь, ашукь. Чна чахъ авай затI-матI ваз гуда, на лагь.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ.

Кесибвили чун кьаз туьтуьхдилай,
Агажарзава гьар къуз, я аллагь...

КЪУЛИ. Вилик дай ашукьрал маса парталар жедай, абуру маса манияр лугьудай. Гила вуч хьанва?

ВЕЛИ. Манийрихъ яб акалун хъсан я, амма гьакъи вуч гуда?

АЛИ. Захъ пул авач, за адаз кьурай ичин гуьрер акъудда. Ма, Ашукь, гьалалвилелди неъ. Ахпа саралай ая.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Агь, вун сагьрай, мергьяматлу кас, валай Аллагь рази хьурай. Гила за квез са шад мани лугьуда.

Цуьквед кьулал алай суьмбуьл,
Кеф чIугу жува, бахтавар.
Пелел кьве вил алай, суьмбуьл,
Сефер-ашкъи, я бахтавар...
Ашукьди сифтегьан мани яда. Къуьнел перни алаз Сулейман къведа. Ада сифте манидихъ яб акалда, ахпа ашукь акъвазарда.

СУЛЕЙМАН. Багьишламиша, ашукь, а ви манидин чIалар заз са жуьреда аквазва ман. А чIалар дуьгуьни мух акахьнавай хешил хапIадиз ухшар я хьи?

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Ваз а гафаралди вуч лугьуз кIанзава, хванахва?

СУЛЕЙМАН. Хванаха?.. Вакай заз мус хванахва хьанвайди я, къекъверагдин парталар алай ашукь?

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Квез ван къвезвани, жемятар, квез ван къвезвани? Вич къекъвераг яз, ида заз къекъвераг лугьузва.

КЪУЛИ. Яб гуз кIанзаватIа, яб це, Сулейман, дахьайтIа, алад жув физвайвал.

СУЛЕЙМАН. Зун хтанвайди я, физвайди туш.

ВЕЛИ. Яб гумир адан гафариз, ашукь амни кесибвили канвай факьир я.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. ЯтIа фирай вич физвайвал.

АЛИ. Хьанач хьи, Сулейман, вичин югь няни ийизвай касдиз манийвалмир тIун.

КЪУЛИ. Лагь, лагь, ашукь, ам Сулейман я, са куьнални рази тушир.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Манияр туькIуьрун - им ваз регьят кар туш, хванахва. Алакьунар кIанда, алакьунар.

СУЛЕЙМАН. Алакьунар?... Ам вуна дуьз лагьана, алакьунар кIанда. Жуван чIалар туькIуьриз алакьна кIанда.

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Квез ван къвезвани, жемятар, и касди зи чIаларал тегьнеяр гьалчзава. Бес зи чIалар зибур тахьана, нинбур жеда, пер къуьнел алай халу?

ВЕЛИ. Э-э, кIвал къени хьайи кас, на яб гумир адаз. Лагь жуван манияр, чуьнгуьрдик ван кутур. Чун ахпа рагъдандин капI ийиз фена кIанзавайди я.

КЪУЛИ. Яда, ам гьамиша гьакI авайди я. Адаз са касни бегенмиш туш.

СУЛЕЙМАН. Ваз и уьмуьрда заз вуч бегенмиш хьана кIанзава, Къули? Идан амалар?

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. За давамарда. Куь гьуьрметдай, жемятар! Ам вичиз рахурай. *(Чуьнгуьрдик ван кутада).*

ХупI рахада билбил экуьн береда,
Ваз гъам авач, гьайван, лугьуз манияр.
Цуьквер аваз чIагайла вун дугуна,
Гьалда вуна бул девранар,
эй билбил.

СУЛЕЙМАН. Ха-ха-ха! Вуна вучзава, хванахва? Эмин лугьудай шаирдин чIаларик вуна лап кIар хуькуьрнава хьи. Адан “Билбил” тIвар алай жавагьир вуна эсиллагь барбатIнава. Гьа чIалуник на михьиз пер хуькуьрнава. Ваз регьуь тушни?

КЪЕКЪВЕРАГ АШУКЬ. Тапарар я, жемятар, тапарар я! За лугьузвайбур зи чIалар я! Заз Эмин гьич чинни ийидай кас туш. Эмин вуж я-е?

СУЛЕЙМАН. Кар гьана ава ман. Ваз Эмин чизвач, ваз лезгияр чизвач. Ви къундармани Эминан “Билбил” - им экуь югьни, мичIи йиф хьиз я. Ваз затIни чизвач лугьуз, ваз амайбурузни са куьникайни хабар авачирди хьиз авани? Яб це, ашукьдин тIвар беябурзавай ашукь. Вуна Эминан чIалариз вуч авунватIа яб це. Гекъига, жемятар!

ХупI рахада билбил сегьер вахтунда,
Са гьамни авачир гьайван,
бахтавар!
Цуьквединди дигай гатфар вахтунда
Гьала гила жуван девран, бахтавар!

Вуна и шиирдиз вуч авунва? И шиирдин тIвар “Билбил” я. Ам лезги шаир Эмина теснифнавай шиир я. Гила куьн инанмиш жезвани, хуьруьнвияр, и къекъвераг ашукьди, кIус фу патал, чуьнгуьр гьилел вегьена, ашукьдин тIвар гьикI беябурзаватIа?

ВЕЛИ. Эхь, мумкин я, и фукъаради гишин руфун патал са бенд чIурун. Эмина са бенд туш хьи кхьенвайди.

СУЛЕЙМАН. Ваъ. Вучиз са бенд? Эминаз, гзаф шиирар авайди я. Эгер квез “Дустариз” тIвар алай шиирдикай хабар авайтIа!

Дустариз лагь, гьафил тахьуй ахвара,
Эхир нефес жезва лагь мукьвара.
Етим Эмин амач лугьуз фукъара,
Квез жериди са ван я лагь, дустариз.

КЪУЛИ. Ваз а чIалар гьинай чир хьана, Сулейман?

СУЛЕЙМАН. Эминан шиирар чин тийизвай вилаятар тIимил я. Каспи гьуьлуьн а патарани кваз Эминакай хабар авайди я. Ада араб чIалал теснифзавайди тир. Вич къази яз адаз къара жемятдин рикIерикай хабар авай. Яб це адан “Билбил” шиирдиз.

Шумудни са нагьма кIелда ви назди,
Гьар са тегьер рахаз гьар са
авазди?!
ХъуьтIуьз тади гана ваз хупI аязди,

Гила ачух я ваз майдан, бахтавар.
ХупI шад-хурам тушни вун
ви бахтунал,
Цуьквериди дигай гатфар вахтунал!
КIанзава ваз атIуз цуьквер тахтунал,
Амай ничхиррин дуван, бахтавар.

Цуьквериди къугьун я ви кIвалахар,
Чуьллера хъваз таза, къайи булахар.
Рахаз гьар са аваз, ийиз дамахар,
Гьарай-эвер вуч я ви ван, бахтавар?

Ашкъи гьавалу я - ваз кьарай авач:
ХъуьтIуьн зегьмет амач, ваз хабар
авач,
Вучда, ваз акунач, ваз хабар авач
Етим Эминан гьамни гьижран,
бахтавар.

ЦIийи йисан вилик пуд ясли-бахча ачухна

АВАДАНЛАМИШУНИЗ ШЕГЪРЕ РЕХЪ

Алван РАМАЗАНОВА

ТАРИХДИЗ хъфизвай йисуз Кьурагъ районда пуд ясли-бахча ачухна. Райондин бюджетда 2011-йисуз абур ачухун пландикни кутунвай. Шимихуьруьнни Ашарин школайрихъ галай интернатар ясли-бахчаяр ачухун патал ремонт ийиз гъиле кьуна. ИкI, са варз идалай вилик Шимихуьре, и йикъара Аша ясли-бахчаяр ачухна. Алатай асирдин 40-йисара эцигнавай Кьурагърин школадин къванцин корпус ремонтна. И кIвалахриз бюджетдай 20 млн. манат харжна. Сад лагьай мертебада "Гияр" тIвар алай ясли-бахча ачухнава, кьвед лагьай мертебада сифтегьан классрин 91 аялди чирвилер къачуда.

ИкI, 28-декабрдиз Кьурагърин 1-нумрадин юкьван школадин гьаятда шад мярекатдиз аялар, диде-бубаяр кIватI хьана. Мярекат Кьурагърин 1-нумрадин юкьван школадин директор Мисриев Гьамида вири кьурагъвийрин, школьникрин патай райондин руководстводиз чухсагъул лугьуналди, ясли-бахча ва 1-4-классрин аялри кIелдай школадин тарихдикай суьгьбет авуналди ачухна.

Тебрикдин гаф "Кьурагъ район" муниципальный тешкилатдин кьил **З.АЗИЗОВАЗ** гана.

- Гьуьрметлу кьурагъвияр, гьуьрметлу аялар, квез къенин сувар мубаракрай! - лагьана З.Азизова. - Чна чи сечкийрин программада къалурнавайбурукай яз районда им 3 ясли-бахча ачухзава.

Чна умудзава, инлай кьулухъ куьн куьмекни галаз яшайишдин идараяр кардик кутада. ЦIийи ясли-бахчадиз къвезвай аялриз хъсан рехъ хьурай. Чун гьамиша квехъ гала, играми аялар!

Нубатдин гаф гайи РД-дин илимдинни образованидин министрдин заместитель **А.АРУХОВАДИ** вири кIватI хьанвайбуруз образованидин

мад са идара ахъаюн мубаракна. Районда образование, экономика вилик финин карда райондин руководство чалишмиш жезвайди ашкара тирди, милли проект "Образование" кардик акатайдалай кьулухъ образованидин материально-техническ ий база мягькем хьанвайди, муаллимрин мажибар хкаж, абуруз жуьреба-жуьре грантар къачудай мумкинвал хьанвайди лагьана. Умудзава, инлай кьулухъни образование вилик финин кардиз гьукуматди артух фикир гуда.

"Кьурагъ район" муниципальный тешкилатдин администрациядин кьил **С.ГЬАМИДОВА** атанвай мугьманриз чухсагъул лагьана. Аялриз, кIватI хьанвайбуруз хайи чилел ихьтин сувар хьунал шад тирди къейдна.

2011-йисуз районда яшайишдин 7 объект кардик акатнавайди, и кIвалахриз 20 млн.манат райондин бюджетдай харжнавайди, райондин кьил З.Азизован куьмекдалди районда са шумуд касдиз кIвалахдай чкаяр, аялриз ясли-бахчаяр кардик акатнавайди лагьана.

Нубатдин гаф гайи сифтегьан классрин муаллим **З.ГЬАСАНОВАДИ**, диде-бубайрин патай рахай **М.СУЛТАНОВАДИ** райондин руководстводиз чухсагъул лагьана. Ясли-бахча "Кьурагъ район" муниципальный тешкилатдин кьил **З.АЗИЗОВА**, РД-дин илимдин ва образованидин министрдин заместитель **А.АРУХОВАДИ**, яру лент атIуналди ачухна. Вири аялар ясли-бахчайдиз гьахьна.

Анаг устIарри хъсан ремонтнавай, къенепатани лазим мебелни эцигнавай. Ина аялрин кьве группа кардик акатнава.

Сифтегьан классри кIелдай школа "Кьурагъ район" муниципальный тешкилатдин администрациядин кьил **С.ГЬАМИДОВА,** РД-дин Халкьдин

Собранидин комитетдин председателдин заместитель **Ф.РАЖАБОВА** яру лент атIуналди ачухна.

Ина цIийи партайрихъни стулрихъ школьный форма алай аялар ацукьна, вирида сиверик шадвилин хъвер кваз атай мугьманриз алхишзавай.

Аялри ачух, михьи классра чпин чирвилер давамарда.

Гьакъисагъвал - сифте чкадал

ЧИ МУАЛЛИМАР

Рагьидин ЭМИНОВ

ГЬЕЛЕ Ахцегьрин 3-нумрадин умуми образованидин юкьван школада гъвечIи классра кIелзавай вахтунда Надир Наврузбегован рикI сеняткарвилин ва эцигунардай гьар жуьре кеспийрал алай. Тарсарилай гуьгъуьниз ада кIвалин кIвалахар тамамарунин карда вичин рагьметлу бубадиз куьмекар гудай. Школа куьтягьайдалай кьулухъ ам армиядин жергейриз фена. Аскервиляй хтайла, Надир Избербаш шегьердин педучилищедик экечIна.

Анаг агалкьунралди куьтягьай жегьил гада зегьметдин тарсарай, черченидин ва рисованидин муаллим яз хайи школадиз хтана. Инин педколлективди ам хущдиз кьабулна. КIвалахдин къанни кьве йисан тежриба авай Надир муаллимди алай вахтунда и школада аялриз черченидай, рисованидай ва зегьметдин тарсарай чирвилер гузва. Адаз аялар гзаф кIанда. Абуруз шикилар чIугунин ва маса рекьерай хъсан вердишвилер гун патал Надир муаллимди галатун тийижиз зегьмет чIугвазва. Ада теориядин чирвилер практикадихъ галаз кIевелай алакьалу ийизва. И кардин менфятлувал артухарун патал алава мумкинвилер жагъурзава.

Муаллимди зегьметдин тарсар тухузвай мастерской гьар жуьре алатралди таъмин я. Н.Наврузбегован хейлин ученикри райондин аялрин яратмишунрин КIвале тешкилзавай, гьакI республикадин дережадин конкурсрани иштиракзава. Абур анра са шумудра гьуьрметдин грамотайриз, къиметлу пишкешриз лайихлу хьана. Адан хъсан ученикрин жергедай яз Гуьлнара Алияровадин, Нигер Кисриевадин, Рамиз Ражибован, Жабраил Кисриеван, Ирина Абасовадин, Фариза Эминовадин, Рауф Сулейманован тIварар кьаз жеда. Абурун гьакъисагъ чалишмишвилерилай муаллимди разивалзава.

Акьалтзавай несилдиз дерин чирвилер ва ахлакьлу тербия гун Надир Наврузбегова вичин ва гьакI гьар са муаллимдин хиве авай асул везифа яз гьисабзава. Гатун каникулрин вахтунда ада кIелдай цIийи йисаз гьазурвал акун яз, ученикрихъ галаз санал ремонтдин хейлин кIвалахар кьиле тухузва. Зегьметдал рикI хьуни, къилихрин къенивили Н.Наврузбеговаз кIвалахдин юлдашрин, школадин дирекциядин, диде-бубайрин, аялрин патай гьуьрмет ва авторитет арадал гьанва. Надир муаллим гьар са тарсуниз мукьуфдивди гьазур жезва. Къайгъудар ва аялриз пара кIани и муаллимдихъ гележегдани кIвалахда еке агалкьунар хьана кIанзава чаз.

КIанивал ятIа, тахьайтIа?..

ПЕДАГОГДИН ВЕРЕВИРДЕР

Шихмурад АГЪАКЕРИМОВ, Къутунхърин хуьр

ВИРИДА виринра лугьузва; "Аялар чи гележег я. Чи къвезвай уьмуьр, яшайиш, илим, медицина абурулай аслу я". Са шакни алач, дуьз гафар я. Амма алакьзавани чалай чи несилар лайихлу гележег патал тербияламишиз? Зи фикирдай, виридалай алакьзавач. А тахсирдин себебарни диде-бубаяр, муаллимар, общество жезва. Къекъверагдин мажибрал алай муаллимдивай вичин дуланажагъдин къайгъуйрин гъиляй аялрал кьетIен фикир желб жезвач. Аялдин уях гзаф вахт кIвале хьун лазим я. Мектебдай хъфей аял ксудалди куьчеда гьатзава. Бизнес лагьай гафуни нефсерилай жилав алуднавай гзаф диде-бубайрин рикIелай аял тербияламишун алудзава. Гъил девлетрин къатара гьатнавай бизнесменрихъ вичин аялдиз телефон, велосипед, компьютер, гьатта машинарни къачудай мумкинвилерни жезва. Мумкинвал авачирдани абурув агакьарун патал югъ-йиф къазанмишдай къайгъуйрик ква. Нетижада субай хьайи аялар чIехибурун гуьзчивилик кумукьзавач. Мерехас хьайи аялар куьчедин, татугай крарин таъсирдик акатна, пIапIрусдин, наркотикрин, ичкидин есирда гьатзава. Мектебда кIелзавай аялдин жибинда телефон, пул, яш тахьанмаз, кIаник машин хьун чарасуз яни? Аял гьина жезватIа, квел машгъул ятIа хабар кьун тавуна адан вири кстахвилер, истемишунар кьилиз акъудзава. Им кIанивал яни, тахьайтIа татугай несятрин иеси хьуниз гузвай путевка яни? Аялдихъ гъвечIи чIавуз гъвечIи, чIехи хьайила еке истемишунар жезва. Диде-бубадивай гуж ахгакь тавурла, ам чуьнуьхринни къакъудунрин геле гьатунни мумкин кIвалах я.

Гзаф дидейри лугьузва: "Аял зи чIалаз килигзавач". Ам гъвечIи чIавалай жуваз муьтIуьгъ тавуна, жув адан кстахвилериз муьтIуьгъ хьайила, гуьгъуьнлай ам жуваз кIани гелез хкун гзаф четин я. Гьавиляй дуьнья акунвай чи бубайри лугьузвай: "Дана епинамаз, аял кьепIинамаз вердишарна кIанда".

Гзаф вахтара тахсир муаллимрин хивез вегьизва. АкI дуьз туш. Са чIавузни муаллимди аял дуьз геляй акъудиз алахъдач. Вучиз лагьайтIа тербия алай аялдихъ галаз кIвалахун регьят я. Анжах диде-бубайри муаллимдин синих тавуна, адан авторитет хкажна кIанда.

ГъвечIи чIавалай аял жавабдарвал гьисс ийиз тербияламишиз алахъун чарасуз я. Аялдал са кар тапшурмишна, жува ам рикIелай ахлудна кIандач. Адаз гайи тапшуругъ гьикI тамамарнаватIа ахтармиш хъувуна, адаз къимет гун лазим я. Са жизвидилай туьгьмет, къал авунни дуьз туш. Зарафат лагьайтIа, аялди ам хущдиз кьабулда. Диде-бубадинни аялдин арада хуш, дуствилин алакъаяр хьайитIа хъсан я.

РикIел хуьн лазим я, вири аялриз са тегьерда тербия гуз хьун мумкин туш. Гзаф аялар тарифди дуьз геле твада. Хийирлу са гъвечIи кIвалах авурлани адан тариф авуртIа, ам мадни ашкъилу жеда. Пис кIвалах авурлани саймазвал авуна, япалай тавун дуьз туш. Аялдиз ам пис кар тирди чирна, са бязи мисаларни гъана, гъавурдик кухтуна кIанда.

Бязи аялар туьнбуьгьдал, кичI кутунал къайдадиз гъиз жеда. Амни къайдадин сергьятрай экъечI тавуна. Аялрин къилихар, тIебиат сад тушировилиз килигна, тербия гузвай къайдаярни кьилинбур ишлемишун чарасуз я. Низ ришвет гудатIа, низ туьгьмет ийидатIа, низ тарифун герек ятIа, гьам диде-бубадиз, гьамни муаллимдиз чир хьун лазим я.

Бязи вахтара гъвечIи аял къужахдаваз кимерал, маса мярекатриз физва, дуьшуьш хьайибуруз себ це, ягъа лугьуз вердишарзава, адан гафарал, гьерекатрал шадвал хъуьруьнар ийизва. Аялдиз адакай хасият жезва вичиз вири гафарин, гьерекатрин ихтияр аваз кьабулзава. Ихьтин аялдиз, уьмуьрдин векъи гьакъикъатдиз экъечIайла, гзаф четин жеда.

Вири девирда бубайрини бадейри чаз махар ахъайдай, инсанрин регьимлувиликайни зулумкарвиликай, писвиликайни хъсанвиликай. Гила махарни хкетар, мисаларни мискIалар арадай акъатна, эвездал телевизорарни компьютерар атанва. Анрайни эдебсуз уюнар къалурзава. Хизандин гъвечIи-чIехи санал ацукьна, лап угъраш гьерекатриз тамашзава. Аялринни чIехибурун арада ягьдин перде амукьзавач. Ихьтин татугай гьерекатрал, такабурвилелди "цивилизация" тIвар эцигна, адал дамахни ийизва. "ТIебиатда жезвай са карни айиб туш" лугьузва. Бес инсанрихъ инсанвилин кьакьан дережа, ягь-намус, эдебгьая амачни? Им яни чна чи гележегдин несилар гьазурзавай тегьер?

Жегьил рушарини гадайри са гъиле пIапIрус, муькуь гъиле пиводин бутылка кьуна куьчеда къекъуьникай цивилизация жезвач. Ахьтин цивилизацияди жегьилар гелелай алудна, вагьабистринни террористрин рекьел туьшарзава. Эдебият, меденият хкаж хьун патал алимрилайни муаллимрилай, духтуррилайни писателрилай, намуслу инсанрилай чешне къачун герек я.

За вири аялриз, жегьилриз ва абурун диде-бубайриз чун дагъвияр, мусурманар тирди рикIел хвена, дагъвийрин адетриз, шариатдин къайдайриз вафалу хьуниз эверзава.

Сувабдин крар

МЕРГЪЯМАТЛУВИЛИН КЪАНУНРАЛДИ

Муса Агьмедов, РФ-дин журналистрин Союздин член

ЭХИРИМЖИ вахтара Ислам динди цуьк ахъайзавайди, кIапI-тIеат ийиз, Сад Аллагьдихъ инанмиш инсанар югъ-къандавай артух жезвайди садазни сир туш. И кардин гьакъиндай чи республикада эхиримжи са шумуд йисан къене хкажнавай кьван мискIинри, медресайри генани шагьидвалзава. Адалай башкъа яз, чпихъ такьатар авай ксари Аллагьдин тIварцIихъ садакьаяр гузва, рекьер, муькъвер туькIуьр хъийизва ва сувабдин маса крарик кьил кутазва. Суваб къазанмишдай кIвалахрик чи республикада пак дин вилик тухун патал лезги миллетдини лайихлу пай кутазва. И мукьвара чаз малум хьайивал, Махачкъала шегьерда цIийи са микрорайонда мискIин эцигунин кIвалах гьиле кьунва. А кардин кьиле акъвазнавайди ЦIийи Къурушрин хуьруьн имам Пирсагьат-гьажи Умаханов я.

Алай йисан 7-январдиз Махачкъала шегьердин кьиблепата, меркездинни Каспийск шегьердин арада , цIийиз кутунвай микрорайонда лезгийри хкажзавай мискIиндин къандах янавай чкадал Къурушрин интеллигенциядин векилар кIватI хьана. Дербентдай, Каспийскдай, Махачкъаладай, Къизилюртдай, Хасавюртдай, Къизлярдай, ЦIийи Къурушдилай ва маса шегьеррайни хуьрерай атанвай мугьманрин вилик ЦIийи Къурушрин хуьруьн имам **Пирсагьат-гьажи УМАХАНОВ** рахана:

- Къе чун инал кIватI хьунин себеб ам я хьи, квез малум тирвал, меркездин цIийиз арадал атанвай и микрорайонда, чи лезги стхайри кьил кутуна, мискIин эцигзава ва квез аквазвайвал, адан бине кутунва.

Авайвал къейд авуртIа, и кардик сифте кьил кутурбур къурушвияр я. Лезги амай стхайрини и кардин тереф хвена, чпелай Аллагь рази хьурай, къе и кIвалах вири лезги жемятди, сад хьана, гьиле кьунва. Гьелбетда, ихьтин имарат хкажуни еке харжияр истемишзава. И кардиз пул чара ийидай махсус чешме чахъ авач. ГьакI хьайила, ам чна вири жемятдин куьмекдалди эцигна кIанда.

Къе инал кIватI хьанвайбур тек са къурушвияр ятIани, гележегда чна ихьтин гуьруьшар, лезгияр мадни сад хьана, кьиле тухуда. Дагъустандин кьиблепатан лезги районриз и кардин патахъай веревирдер, меслятар ийиз фида. Сад хьана, гьиле кьунвай кIвалах кьилиз акъудда.

И мискIинда акьалтзавай несилриз ислам диндин чирвилер къачудай мумкинвилер яратмишда. Гележегда, Аллагьди гайитIа, мискIиндин патав аялрин бахчани эцигдай ниятар ава. Кьилди лезги халкь патал адан важиблувал ам я хьи, шегьерда лезгийрихъ хийир-шийир хьайила, жегьил хизанар кутазвайбуру некягь ийидайла, и мискIиндикай менфят къачуз ва меркезда яшамиш жезвай лезги хизанривай чпин аялрив лезги алимрин гьилик ина ислам диндай чирвилер къачун патал кIелиз таз жеда. И мискIин тек са лезгийринди жеда лугьунни дуьз туш, гьикI хьи, и микрорайонда вири миллетрин векилар ава. Чна гьиле кьунвай и кардиз маса миллетрин векилрини чпелай алакьдай куьмекар гудайдак умуд кутазва.

Заз виридан патай "Махачкъала шегьер" МО-дин кьил Саид Амирован хва Далгат Амироваз сагьрай лугьуз кIанзава. А касди и мискIин эцигдай чил чара авун патал еке куьмек гана. 30 сотых чил чара авунва, адакай 10 сотых мергьяматлу рухвайрилай чав агакьай пулдихъ къачуна, 20 сотых Далгат Саидовича вичин патай гана ва мискIин эцигун патал тешкилнавай мергьяматлувилин фондуниз алава яз 100000 манат пулни ахъайна. Баркалладиз меркезда кардик квай "Арси" тIвар алай эцигунардай фирмадин генеральный директор Владимир Ашурбегович Ашурбегов ва гьа и фирмадин управляющий Исамудин Магьмудович Агьмедовни лайихлу я. Абуру мискIиндин къандахар ядайла бетондалди таьминарна ва маса куьмекар гана. Мергьяматлувилин гьил яргъи авур рухваяр мадни ава. Абурун арадай яз Гьамзаев Фарабидин, Везиров Муьршуьдан, Асваров Расиман, Везиров Маликан ва маса баркаллу ксарин тIварар гьуьрметдивди къаз жеда. Чпиз виридаз Аллагь куьмек хьурай!

Сад-садан гуьгъуьналлаз республикадин мэриядин къуллугъчи Гьасен Балатов, генерал-майор Шамил Асланов, меркезда кардик квай автоцентрадин регьбер Фаргьад Магьмудов, хсуси типографиядин иеси Бахтияр Ферзалиев, Къизилюрт шегьердин мэрдин заместитель Седредин Жафаров, Алик Баглиев, Абдуллагь Хидиров ва маса ксар рахана.

Мискiин эцигиз башламишайдалай инихъ 4316650 манат пул кIватIнава, адакай алай вахтуналди 3805650 манат кьиле тухванвай кIвалахриз харжнава. Гьелелиг тамамариз агакьнавай кIвалах мискIиндин дараматдин бине кутун я. Кьве мертебадин мискIин патал са шумуд миллион манат пул лазим жеда. Пул кIватIун патал и кIвалахдин кьиле акъвазнавай ксари "Мергьяматлувилин къул" тIвар алай фонд тешкилнава ва адан тIварцIихъ банкда счет ахъайнава. Агъадихъ чна адан делилар гузва:

РАСЧЕТНЫЙ СЧЕТ:
40703810700000004215
ИНН 0570008185
КПП 057001001
АКБ "ЭНО" (ОАО) г.Махачкала,
ул.Даниялова, 1 "В", тел.: 78-10-42
ИНН/КПП 0541002460/054101001,
ОГРН 1020500000509,
БИК 048209734,
к/с 30101810700000000734
в ГРКЦ НБ Республики Дагестан,
г.Махачкала

Чирвилерин чешмейрив

БАЖАРАГЪЛУ ЖЕГЬИЛАР

Векил ТАРХАРОВ

АЛАЙ девирда вузар акьалтIарзавай жегьилрик къалабулух кутазвай кьилин месэла жуван кьил хуьн, жегьил хизан кутун патал кIвалахдай чка жагъурун я. Хейлин жегьилар, дипломар гваз, кIвалах гьат тийиз, бейкарар яз амукьзава. Бейкарвал иллаки гадаяр патал хаталу я. ГьикI лагьайтIа, машгъул жедай са кеспи гьат тавурла, абур герексуз, сагъламвилиз зияннлу крарал элячIзава. Ихьтинбур са кьадар вахтар алатайла, гьатта общество патал хаталубурузни элкъвезва. Амма рикIе къаст авай, чирвилерихъ къаних жегьилри чпин кьил четин уламрай са жуьреда акъудзава. Ахьтинбур чи жергейра гзаф ава. Бажарагьлу жегьилри чпин чалишмишвилералди къулай шартIар яратмишзава. Инал заз гьа ихьтинбурукай сад, вичин ери-бине Сулейман-Стальский райондин Алидхуьрелай тир Карина Буржумовадикай суьгьбетиз кIанзава. Ам 1987-йисуз Къазахстан Республикадин ЦIийи Узень шегьерда Зейдуллагьан хизанда хайи сифте бала я. Яшайишдин бязи шартIар себеб яз Зейдуллагьан хизан Дагъустандиз куьч хъхьана. ИкI, 1993-йисуз Кьасумхуьруьн 2-нумрадин юкьван школадиз кам къачур Каринади вич чирвилерихъ къаних тирди къалурна. Ада школада кIелзавай йисара вичиз чирвилер гайи муаллимрин тIварар гьуьрметдивди къазва. Виридалайни рикI алай ва кIани муаллим хьайи Саимат Шамсудиновнадихъ галаз ада къени, вич уьмуьрдин шегьредал акъатайлани, алакъаяр хуьзва. Урус чIалални литературадин тарсар гайи гьа и муаллимдин алахъунар себеб яз, вири вадар аваз школа акьалтIарай Карина 2004-йисуз ДГУ-дин филологиядин факультетдиз гьахьна. Школада кIелзавай йисара чирвилерин мягькем диб кутунвай руша университетдани гьам преподавателрин, гьамни санал кIелзавай юлдашрин патай еке гьуьрмет къазанмишна. Филологиядин факультетда 5-курсуна кIелзавай йисуз Каринади литературоведенидай Вириросиядин олимпиадада иштиракна. Махачкъалада кьиле фейи олимпиададин 1-турда гьалибвал къазанмишнава. Томск шегьерда кьиле фидай 2-турда иштиракун патал гьазурзавай студентрин дестедик акатна. Чи рушар, 2-турдани командайрин арада 1-чка кьуналди, Дагъларин уьлкведиз гьалибвал гваз хтана. Им илимдин жигьетдай Каринади къачунвай сифте кам хьана. Университет Яру дипломдалди акьалтIарай ам языкознанидай ДГУ-дин аспирантурадиз гьахьна.

Каринадихъ галаз зун 2010-йисуз таниш хьанай. Жува кIвалахзавай идарадин гьаятда дуст гуьзлемишзавай зи патав гуьрчег акунар авай, чIулав чIарарин, юкьван буйдин са руш атана ва милайим сесиналди "Лезги газетдин" редакция шумуд лагьай мертебада аватIа жузуна. Сифте урусдалди, ахпа дидед чIалалди рахай ам кIвалахдихъ къекъвезвай. Газетда гьа вахтунда кIвалахдай азад чкаяр авачир. Карина кIусни пашман хьанач, акси яз, викIегьдиз кIвалахдай чка гьатдалди къекъведа лагьана. РикIе къаст авай рушан зиреквили зун гьейранарнай ва адахъ уьмуьрда еке агалкьунар жедайдахъ инанмишни хьанай.

Ам зал са йис алатайла Махачкъалада Р.Гьамзатован тIварунихъ галай библиотекада гьалт хъувуна. Хабарар кьуна за адаз кIвалах гьатнани лагьана суал гана. "Гьатна, Векил стха", - сивик хъвер квез жаваб хгана ада. Къекъвей кIвачиз цаз акьахда лагьайвал, Каринади алай вахтунда кьве чкада кIвалахзава: "Репетитор" тIвар алай образовательный Центрада инновационный технологийрин рекьяй директордин заместителвиле ва Росфиннадзордин РД-да авай территориальный Управленида пешекарвиле. Кьвед лагьай чкада кIвалахал акъвазай вахтунда Каринади Кьиблепатан федеральный университетдин экономикадин факультетдиз имтигьанар вахкана. Фикир гайила, 24 йис хьанвай руша вичин хивез еке жавабдарвилер къачунва: аспирантурадани кьвед лагьай кьилин образование къачун патал экономикадин факультетдани кIелзава, кьве чкада кIвалахни ийизва.

▪ **Вири и крарив вун гьикI агакьзава? -** суал гана за Каринадиз.

- Гзаф жегьилар, кIвалах авач лугьуз, кисна ацукьзава. Эхь, чи йикъара, Советрин девирдив гекъигайтIа, кIвалах жагъуриз четин хьанва. Амма, рикIиз кIан хьайила тежедай са карни авайди туш. Зун кIусни галатзавач, акси яз зак ашкъи акатзава. Къе зун ихьтин дережайрив агакьуник сифтени-сифте зи играми диде-бубадин ва Саратовда МВД-дин институтда кIелзавай зи авайни авачир рикI алай стха Ирганан, ахпа мукьва-кьилийрин, ярардустарин пай ква. Къуй чеб вири сагьрай!

▪ **КIвалахдин, кIелунин жигьетдай гележегда гьихьтин планар ава?**

- Аял чIавалай захъ са мурад ава, вуздин муаллим хьун, илимдал машгъул хьун. Аспирантура акьалтIарайла, зун илимдал машгъул жеда. Шаксуз, жезмай кьван алай вахтунда кIвалахзавай чкайрай зун экъечIдач, анин работникрин коллективар жуван хайи хизандиз элкъвенва.

▪ **"Лезги газет" кIелзавайбуруз вуч лугьудай вуна?**

- Жув са мус ятIани газетдиз акъатдайди, чи багьри "Лезги газетдин" чинилай захъ хайи халкьдиз хуш келимаяр лугьудай мумкинвал жедайди зи гьич фикирдизни къведачир. Эвелни-эвел виридаз алукьнавай ЦIийи йис мубаракрай! ЦIийи йисуз куьр кIвалерин ракIарар анжах шад хабарри гатурай. Зун чидай, заз чидай вирибуруз саламдуьа зи патай. Жегьилризни лугьуз кIанзава: играмибур, гьич садрани кагьулвалмир, зегьмет чIугу, вири патарихъай савадлубур жез алахъ.

Савадлу инсан уьмуьрда виридалайни бахтлу инсан яз гьисабзавай Каринадихъ гьам кIелунин, гьамни кIвалахдин рекье еке агалкьунар хьун чи мурад я.

Кьилинди инсанвал я, пул туш

ДЕВИРАР ВА ИНСАНАР

Шагьабудин ШАБАТОВ

Чаз Къарабег тІвар алай са халу авай, Аллагьдин регьимдик хьурай вич! Ада гьамиша тикрардайди са гафар тир: "Инсанвал, анжах инсанвал, чан халудин, инсандин эвелимжи буржийрикай сад я. Жафа гьим я, инсанвал квай инсанрал расалмиш тахьун..."

Вич ам гзаф дугъри кас тир, ада вичел гьалтай инсандиз чандал чка ийидай, вичиз писвал авур кас хьайитІани ада ам рикІин ачухвилелди чпин арада са затІни тахьайда хьиз кьабулдай, Аллагь рикІел алайди тир.

Ам зи къуншидални яшамиш жезвай, гьар нянихъ тахьайтІани, югъ арадай физ зи патав къведай, акур-такурдакай суьгьбетардай.

Са сеферда ада заз ихьтин ихтилат авуна: (тІвар за кьадач, ам рагьметдиз фенва) зун къе фидай чка ава, мирес, зи лапагарни вуна твах ман, ваз дерди хьайила, за вибурни хуьда.

- Вач, мирес, - лагьана жаваб гана ада, гзаф такабурлувилелди, - мирес зи жибин я, девир гьахьтинди хьанва е.

За мад са чуькьни авунач, вичиз авур хъсанвилер, хатурар къехуьндай тІул квач ман. "Вал гьалтайла, жувани гьакІ лагь, ам гила садахъни муьгьтеж жедач лугьузвани вуна" - фикирдай фена, куьрелди.

И ихтилат зи рикІел вучиз хтана лагьайтІа, зун и мукьвара Дербентдай хкведайла Сиртичрин къекъуьндал кьве "Жигули" чеб чпе акьунвай. Тахсир Сиртичай къвезвай машиндин шофердинди яз гьисабнавай. Заз чир хьайивал, ам кесиб хизандай тир, вичив гвай иски машиндал кьил хуьзвайди хьана. Адан шел хвал, галай папан вилерилай физвай накъвар акур муькуь машиндин иесиди - жегьил гадади, - абуруз лагьана: "Халу, са фикирни ийимир, вуна жуван машиндиз са чара аку, зи машин за хъийида. Мад вучда кьван, дуьшуьш я, я ваз я заз кІанз хьанач кьван. Чун сагъ я, ракьарин буба вак хьурай!"

Полицайри чпин кІвалах авурдалай кьулухъ ам, сагърай лагьана, атІа итимдиз са затІни тахьайди хьиз, гьилни яна хъфена. Инал алтІушнавай инсанри вирида хъфей гададиз чухсагъул лагьана, адан дирибашвилел, инсанвилел, сабурдал гьейранвална. Садбуру лугьузвай, адахъ пул авайди я жеди. Муькуьбуру, маса кас тиртІа, гьикьван пул авайтІани, вичин машин хъийиз тадай. Ни вуч лагьайтІани, инсанвал квай инсан я, зазни ам гьакІ акуна.

Исятда чка-чкада, са сивяй хьиз лугьузва хьи, дуьньядик кьадай чка кумач, инсанар чІур хьанва, хатур-гьуьрмет, берекат амач, гьинихъ фейитІани, япарихъ галукьзавайди тарашналда, къакъудналда, яналда лугьудай ванер я. Виликрай гьикьван лагьайтІани, архайиндиз чи уьлкведин гьи пипІез хьайитІани физ жезвай. Зун командировкайра тахьай шегьер амач жеди. Урусатда, зал ви вилиз гум фирай лугьудай кас расалмиш хьайиди туш. Артухлама ярар-дустар амайдалайни артух хьана хкведай. Амма гила чандик са гьихьтин ятІани кичІ, къурхулувал кІанзни-такІанзни акатзава.

Заз ягьсузвилерикай, инсафсузвилерикай са шумуд мисал гъиз кІанзава. Им перестройкадин ким-киме жезвай, гъвечІи-чІехиди амачир, хсусият кардик кутаз алахънавай вахтар тир.

ЦІийи Макьарал яшамиш жезвай Гьасанов Рашида хуьре целди элкъуьрзавай регъв, вичин харжидалди са куьруь вахтунда эцигна куьтягьна. Амма регъуьн элкъвей къван (чарх) жагъин тийиз хейлин вахт фена. Эхирни, дагъдин куьгьне хуьряй ам суракь хьана. Ам хуьруьз хкана, пака ам вичин чкадал эцигда лугьудай юкъуз са мердимазарди, кІашунив яна, адан са пад хана. Им ада вичел гьалтайтІа жемятдиз гайи хийир хьана. Гьа кар себеб яз, регъв кардик акатнач, къе адан лазимвални амач.

Мад са мисал и кІвалахни гьа йисара хьайиди я. Зун Ставропольский крайдин Георгиевск шегьерда мугьманда авай. Ина зун базардиз акъатна. Машаллагь, рахадай кІвалах авач: ви кефиниз вуч хуш ятІа, гьам ава. Амма гзаф инсанар, гьа зун хьиз, къиметар хабар кьаз, ахпа кухуниз кьулухъ гадар хъжезва. Зун дезгейрин арайра къекъвезва. Бирдан зи вил са 70 йисан яшариз акъатнавай, перемдин хурудал медалар алай лацу жив хьтин кифер кьамал кІватІна, кьилихъ галай ягълухдиз тІвал янавай урус дишегьлидик хкІуна. Ада вичин чапла гъиле, са вуч ятІани авайди хьиз аквазвай пекинин сумкани кІекІец кьунва, эрчІи гъиле - редискайрин кІунчІ. Зун абурун яни и дишегьлидивайни а редискаяр маса гузвай жегьил рушавай са тІимил яргъал хьиз акъвазнавай. Гъиле редискаяр авай дишегьли гагь редискайриз, гагьни абурун иесидиз тамашзава.

Ада, са вуч ятІани лугьуз минетзава, вичин вилер а жегьилда акІурнава. Жегьилди, лагьайтІа, гьич са затІни тахьайди хьиз, гуя адахъ галаз рахазвайди инсан туш, гьич са зеррени адаз, адан гафариз фикир тагуз, гагь цавариз, гагьни гьар патахъ тамашиз кендирагъ жакьваз, сив элкъуьрзава. Гуьгъуьнлай заз чир хьайивал, а кесиб яшлу дишегьлидиз вичиз недай редискаяр къачуз кІанзавай. 25 манат багьаз акуна, ада 20 манатдай це лугьуз тІалабзавай кьван.

"Чан руш, - тавакъу ийизва ада, - зун са вуж ятІани, тІалабчи хьиз жемир ваз, пака 9-Майдин сувар я, зун пенсияда авайди я. Хийир къведай маса пад дидедихъ авайди туш, суварин столдал лагьайтІа, гьар са затІ хьана кІанзава рикІиз вун дидедин вилериз тамаш, це 20 манатдай".

"Ви вилериз тамашиз вун заз кІанзавай гада туш кьван. За лагьанани 25 манат, куьтягь хьана", - кьатІна ихтилат жегьил алверчиди.

Чара тахьай яшлу касди редискаяр къачуна, инсафсуз лугьуз, вич-вичихъ галаз рахаз-рахаз ам базардай экъечІна.

Винидихъ зун вичикай рахай дишегьлиди "вилериз тамаш" лагьайла зи рикІел са сеферда гьикІ ятІани, лиферикай ихтилат кватайла, зи дуст Гьасанбега авур ихтилат хтана.

Са сеферда ада вичин рикІел лиф кьуна, чрана тІуьн акьалтналда. Мусурманри йиса са лиф тІуьн лазим ялда, вилерин экв зайиф тахьун патал. Лиф кьуна тукІвадай арада ада вичиз а лиф инсан хьиз, вилер вилера акІурна, вилерал накъварин чил алаз акуналда. Вичини фикир авуналда: "Къуй зи вилерин ишигъ артухни тахьурай, за ам ахъайда". Лиф вичи, язух атана, ахъайналда.

Бес чи девирда са бязи инсанри инсанар тукІвазва, яраб и арада абуруз язух къвезвач жал? Яраб абурун вилерал накъвар акьалтзавач жал?

Бязи инсанар ава чпелай усал, къуватдиз зайиф фугъарайриз инсафсузвилелди гъиляй къведай вуч хьайитІани ийидай. Са сеферда, зун аял тир чІавуз, чи хуьруьз (Агъа-Макьаз) балкІандаллай итим атана. Адет тирвал, ада кимел атана ацукьна, ихтилатар ийизвай. Заз чир хьайивал, ам гьина ятІани къаравул тир. Вирида ам пис, инсафсуз касни тир лугьудалдай. Эхирни, кимел алай итимрикай рагьметлу Мегьамедали бубади адавай хабар кьада: "Яда, вуна са валайни фейи мердимазардал расалмиш хьайитІа, вуч ийида?"

"Эгье-гье-гье, - авуна ада, - зун ахьтиндав гатІумдач, ахьтинди заз са версинай чир жеда".

Аквазвани квез адан жаваб. Зайифдал викІегьбур я ман!

Заз чиз, дуьньяда регьимлу, мергьяматлу инсанарни авачиз туш.

Зи къунши рагьметлу Селим халудин аялдивай хатадай Мегьарамдхуьруьн райондин ЦІелегуьнрин хуьрй тир са касдин, гьайиф адан тІвар зи фикирда амач, хсуси "Жигулидин" вилик чина авай шуьше хана. Адан къимет базарда 4-5 агъзур манат ялдай. Селим халуди варцел атай адав 4 агъзур манат, бурж кьуна, вахкана. Пакадин юкъуз и кас адан варцел мад хтана. Яраб, лагьана Селим халуди, мад вуч хьанватІа. И арада адан рикІяй агъзур жуьре хиялар фена. Накь вахкайла, адаз вуна адавай пул агакьна лагьана расписка къачуна кІандай, ада ахпа мад ваз хиве хкьадач, мад пул вахчуда лугьудайбурни тІимил хьаначир. Вич килигайтІа, атанвай касди Селим халудив 3 агъзур манат пул вахкана кьван.

Чаз, Селим халу, лагьана а касди, шуьше чирхчирвилелди, са агъзур манатдай жагъана. И пул вуна чаз бурж кьуна вахкайдини чизва.

Заз, лагьанай гьа чІавуз Селим халуди, ада вахкай пуд агъзур манат "ма ваз им зи патай я" лагьана гьавайда гайиди хьиз хьана. И арада, Селим халуди чаз и ихтилат ахъайдайла, чи патав гвайбурукай сада лугьузвай хьи, (тІвар за адан кьадач, ам вич гъавурда гьатда), гъиле гьатай пул ахъайдай итим жедани?

Заз, лугьуз кІанзава хьи, "Эхь, жеда". Эгер а касди пул вахканачиртІа, адаз тІуьр факай фу жедачир, адан йифен ахвар, йикъан кьарай квахьдай. Адан намусди ихьтин кар кьабулдачир, ам гьар камуна фикирди гьелек ийидай.

"Мал квахьайди квахьна, чІал чидайдал гьалтрай", лугьузва бубайрин мисалда. Пулар, девлетар абур дуьньядин чиркер я, гзафбур пул, пул лугьуз ада гьелекзава, намусни гьада вахчузва.

Рагьметлу Къарабег халуди лагьайвал, инсанвал, инсандин эвелимжи буржарикай сад я. Чун инсанар тирди рикІелай ракъур тийин, ша, чна ам гьалибвилин пайдах хьиз гьамиша вине, чи кьилел кьан!!!

» Пулар, девлетар абур дуьньядин чиркер я, гзафбур пул, пул лугьуз ада гьелекзава, намусни гьада вахчузва

Кьегьалдин тІвар - куьчедиз

ИНСАНРИН ТІАЛАБУНАЛДИ

Хазран КЬАСУМОВ

Вичин девирда Сенека Луций Аннея лагьанай: "...Инсанар рикІел хкунихъ чун патал абур жувахъ галаз санал хьунилай тІимил метлеб авач". Гьакъикъатдани, чпел чан аламачтІани, чпелай гуьгъуьниз хъсан крар, баркаллу тІварар тур инсанар чахъ галаз яшамиш жезва. Ахьтин кьегьалар инсанри рикІелайни ракъурзавач. ИкІ, Кьасумхуьрелай тир Ярагьмед Сейфудинович Османова яргъал йисара Махачкъала шегьерда къайдаяр хуьдай органра намуслувилелди кІвалахна. 2011-йисуз ам вичин везифаяр тамамардайла, игитвилелди телеф хьана. Законлувал, общественный къайда, халкьдин саламатвал хуьн патал вичин чан къурбанд авур кьегьал хва инсанрин рикІера ама. И мукьвара "Сельсовет Касумкентский" МО-дин 19-нумрадин къарардалди Ярагьмед Сейфудинович Османован тІвар Кьасумхуьруьн "Шагь-багь" участокда арадал атанвай цІийи са куьчедиз гана.

- И кар чна гзаф кьадар инсанрин тІалабуналди авурди я, - лугьузва хуьруьн МО-дин кьил Брем Бремова. - Рагьметлу Ярагьмед Сейфудинович, гьакъикъатдани, ихьтин гьуьрметдиз лайихлуни тир.

Агъсакъалди алхишзава

САГЪРАЙ ЧЕБ!

Эбил БАБИРОВ

Са жуьрединни тІал-кІвал авачиз 20-октябрдин йифен сятдин 11-даз зун жуван кІвале садлагьана ярх хьана. Гьикьван алахънатІани алай чкадилай къарагъиз хьанач. Тадиз зи куьмекдиз атай Закир духтурди заз инсульт хьанвайди тестикьарна ва ада Алиханов Агифаз эвер гана. Абуру кьабулай серенжемри зун уяхарна, амма алай чкадилай къарагъиз хьанач, зун гьа алай чкадал къаткурна.

Пакад юкъуз зи патав духтурар тир Адигуьзелов Рафик ва Хасавюртдин больницадин невропатолог Мария Барисовна атана. Абуру авур дарманрин, рапарин куьмекдалди алай вахтунда зун яваш-яваш арадал хквезва.

Зун ажалдин къармахрай акъудай вири духтурриз, медсестрайриз, зал кьил чІугваз атай хуьруьнвийриз ва вири мукьва-кьилийриз за рикІин сидкьидай чухсагъул лугьузва. Къуй квез виридаз чандин сагъвал ва уьмуьрдин бахтлувал кьисмет хьурай!

Сагъламвал михьивилелай аслу я

ВАН АВУНА

Райсудин НАБИЕВ

Ханум вахан "Им гунагь тушни?" Макъала за дикъетдивди кІелна. Бязи чкаяр гьатта кьвед лагьай сефердани кІел хъувуна. Ана ихтилат асул гьисабдай, чаз гьар сана гьамиша герекзавай михьивиликай, ам гьар камуна вирида хуьн герек тирдакай физва. Инсан патал михьивал эвелимжи шартІ я. Чиркинвал неинки тек гунагь, гьакІ акьалтІай къайдасузвал, начагьвал, мадни лугьун хьайитІа, айиб карни я. Малар, лапагар тукІун, абурун кьилеркІвачер акатайвал тун ва я ачух чкайрал гадарун пак мискІинрин патарив ва я абурун сергьятра жезва эхир. Мал-лапаг суварриз тукІвазвай кьасабчияр чебни динэгьлияр тушни бес? Абуру михьивал хуьникайни фикир авун лазим я эхир.

Михьивилерин патахъай чи райондин администрацияди, хуьрерин кьилерини чкайрал къайгъу чІугвазва, талукь серенжемар кьабулзава. Лазим атайтІа, идараяр, кьилдин ксар жермени ийизва, тагькимарзава. ИкІ тахьайтІа, тербиядин тартибдикай хкатнавай инсанриз (бязибуруз, гьелбетда) ван къвезвач. Экологиядин къуллугъ виринра, гьамиша уях яз хьун герек я. Михьивилерикай газетдани кхьизва, шикиларни чапзава.

И крарикай куьмекни ава, ятІани бязи ван текъвербуру, шешелар, еке пакетар, чуваларни рекьин къерехриз вегьезва.

Гьелбетда, икІ дуьз туш, чун инсанар , михьивал сифте чаз герек я, сагъламвал михьивилелай аслу я. Ша чун адан халис иесияр жен.

Вириросиядин конференция

Гьазурайди - Ханум ШАЙДАБЕГОВА

Алатай йисан 21-22-декабрдиз Россиядин образованидин ва илимдин министерствода "Регионрин умуми образованидин къурулушда модернизация" темадай РФ-дин субъектрин къарарар тамамардай органрин руководителрин Вириросиядин конференция хьана. Ана Дагъустан Республикадин образованидин ва илимдин министрдин заместитель **ОСМАНОВ Абдулатипгъажи Мегьамедовичани** иштиракна.

Конференциядал 2011-йисуз регионрин умуми образованидин системада модернизациядин проект кьилиз акъудунин нетижаяр ва гьакIни 2012 йисуз вилик акьвазнавай месэлаяр веревирдна. Къейд авурвал, Дагъустан Республикади 2011-йисан проектдин сергьятра аваз фикирдиз къачур вири шартIар кьилиз акъудна. Идалай гъейри, сифтебурун жергедай яз, 2012-йисуз умуми образованида кьиле тухудай дегишвилерин серенжемрин Комплексный проектни Россиядин образованидин ва илимдин Министерство килигун патал агакьарна.

2012-йисуз республикадин умуми образованида кьиле тухудай дегишвилериз федеральный бюджетдай 2955,0 млн.манат субсидия гун планламишнава. И такьатар умуми образованидин идараяр кIелдай ва аквадай такьатралди, улакьралди, учебникралди таъминаруниз, муаллимрин чирвилер хкажуниз, школайра дистанционный чирвилер гуниз ва энергия кьенятунин серенжемар кардик кутунин кIвалахриз серф ийиз жеда. Гьа са вахтунда муаллимрин юкьван мажибдин кьадар Дагъустан Республикада экономикадин рекьяй юкьван мажибдин дережадилай агъуз хьана виже къведач.

Школьникрин акъажунар

РД-дин образованидин ва илимдин министерстводи хабар гайивал, 2012-йисан январдиз Дагъустанда "Президентские состязания", "Президентские спортивные игры" тIварар алаз школайрин арайра Вириросиядин спортдин акъажунар башламишда. Чи республикадин регионрин арайра кьиле фидай гьуьжетра гьалибвал къачурбуру Вириросиядин акъажунра иштиракда.

Президентдин тIварунихъ галай спортдин къугъунрин кьилин мана-метлебдик ва везифайрик акатзава: умуми образованидин идарайрин виридалайни хъсан командаяр чара авун, гатун олимпиададин жуьрейрай лап хъсан нетижаяр къазанмишай образованидин са идарада чирвилер къачузвайбурукай кьилдин-кьилдин команда-школа тешкилун; сагълам уьмуьр раиж авун, акьалтзавай несил кьунвай рекьин гъавурдик кутун, абуруз инсан ва Ватан кIан хьунин тербия гун, олимпиададин мярекатрик ва важиблувилик шериквал авун; школьникрин арада спортдин жуьрейрай акъажунар тухун гегьеншарун.

Сад лагьай дережадин (школайрин) акъажунар 2012-йисан январдиз, кьвед лагьай - муниципальный образованидин идарайринбур - январдиз - апрелдиз, Россиядин Федерациядин субъектрин пуд лагьай дережадин акъажунарни май-июндиз; ахпа Вириросиядин финалдин IV этапдин акъажунар тухуда.

ГъалатIар гзаф жезва. Вучиз?

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ,
ДГПУ-дин аспирант

Милли литературадал рикI алайбурув Дагъустандин литературно-художественный ва общественно-политический "Самур" журналдин 2011-йисан эхиримжи, 6-нумра агакьна. Гьихьтинди хьанва ам?

Гьакъикъатдани, нумрада гьатнавай хейлин материалри: "Шиират" рубрикадик квез ганвай Абдуселим Исмаилован сонетрини Ханбиче Хаметовадин рубаийри, Нариман Ибрагьимован "Бахт я хъуьреда, я шехьда" повестдин кьвед лагьай паюни (эвел 5-нумрада), лезгийрин машгьур композитор Мегьамед Гьуьсейнован 70 йис тамам хьунихъ галаз алакъалу яз адан уьмуьрдин ва яратмишунрин рекьикай кхьенвай очеркди кIелзавай касдин фикир желбзава, руьгь хкажзава.

Кьилди къачуртIа, Абдуселим Исмаилован "Заз таб авун чидай затI туш" кьил ганвай цIийи шиирин арада, иллаки сонетри, кIелзавайдав алай девирдикай, чун яшамиш жезвай аямдикай, ана агъавал ийизвай гьахъсузвилерикай фикир ийиз тазва. Шаирди вичин яратмишунра гузвай шикил гьакъикъатдихъ галаз кьазвайди, ам авай гьал къалурзавайди хьанва.

"Хажалатдин таъсирдик", "Битмиш тахьай муьгьуьббат" ва "Кьисметдин гьарай" кьилерикай ибарат тир винидихъ тIвар кьур Н. Ибрагьимован повесть и нумрада виридалайни метлеблу ва гьа са вахтунда кIелзавайда лап хушдиз кьабулдай эсер хьанва. Повестдин кьилин игитар тир Зариятанни Камалан, Нигеранни Демиран ва масабурун къаматар, абурун рафтарвилер авторди еке устадвал аваз ачухарнава. Кьиле физвай гьерекатарни гуя акI я хьи, чи гьар йикъан уьмуьрдай къачунвайбур я...

Гьайиф хьи, республикада тIвар-ван авай алимрикайни зарийрикай ибарат тир редакциядин коллегия авай "Самур" журналдин эхиримжи са шумуд нумрада хьиз, и нумрадани хейлин гъалатIриз рехъ ганва.

Мисал яз, журналдин гьа сифте чина ганвай "Кьилера" куьз ятIани, "Таржумаяр" рубрикадик квез гуржи чIалай Абдул Фетягьа таржума авуна акъатнавай Реваз Инанишвилидин "Сихарула" гьикая къалурнавач.

Зульфикъар Къафланова Гьафизан гъезелрин эхирдай, гъезелдикай терминдикай хьиз вичин фикир ачухзава, амма, гьайиф хьи, ада вичин веревирдер эхирдал кьван гъанвач. Ингье килиг:

"Гъезелди, поэзидин кIалубди хьиз, вичин кьил дегь девирдин арабрин литературадай къачузва. "Гъезел" гафуни, араб чIалай лезги чIалаз элкъуьрайла, "Гуьзелди" мана гузва.

Чна - им зи фикир я - "Гъезел" ваъ, "Гуьзел" кхьин герек я. Ам персерин поэзидиз Гъафизалай са агъзур йисан вилик (XIII асир) Саадиди…"

Фикирдин кьатI квахьунилай гъейри, веревирдера орфографиядин гъалатIдизни рехъ ганва: поэзидин ваъ, поэзиядин. Чи чIалаз урус чIалай атанвай гафарин эхирда - я - гьарф авайла, ам падежриз дегишардайла - я - хуьзва, эгер - е - гьарф аваз хьайитIа, ам квахьзава.

Дагъларин уьлкведа музыкадин рекьяй еке машгьурвал къазанмишнавай композитор Мегьамед Гьуьсейновакай кхьенвай очеркда, эсердин кьилин игитдин тIвар санал Мегьамед, муькуьнал Мегьемед хьанва.

Гьатта редактордин гаф яз "Гележег мус агакьда?.." тIвар алаз чапнавай макъаладани орфографиядин са шумуд гъалатIдиз рехъ ганва. (Аха, президенетди, аквза, бябяар).

Ханбиче Хаметовадин "Рубаияр" кьил алаз ганвай эсеррикай вирибур са рубрикадик кутун зи фикирдалди дуьз туш. Мисал яз:

TIвалун балкIан гьализ шаддиз
Гьарайдавай хванахаяр,
Ватандиз тIал машгъулатдиз
ЭлкъуьрмиртIун, мацIахаяр!

* * *

Зун магълуб туш, несил вилив хуьзва за,
Гьайиф рикIиз гьахьнатIани къирме хьиз.
СтIал-стIал рикIяй иви физва зи
Ал ранг алаз, умуд хуьзвай чешне хьиз.

Ибур чпин туькIуьр хьунин жигьетдай адетдин кьуд цIарцIин бендер я.

"Критика" рубрикадик квез чапнавай "Расим Гьажи кIел хъийидайла" макъаладин автордин тIварцIени гъалатIдиз рехъ ганва: Гьаажи Ильясов. Идалай гъейри, макъалада вичени саки вишелай тIимил тушиз гьам орфографиядин, гьам пунктуациядин, гьамни мана-метлебдин жигьетдай гъалатIар ахъайнава. Эгер а гъалатIрикай инал рахайтIа, хейлин кхьинар авуниз мажбур жеда.

Эхиримжи вахтара лезги чIалал чапдай акъатзавай неинки "Самур" журналдин и са нумрада, гьакI жьреба-жуьре издательствойри акъурзавай саки вири ктабрани орфография ва пунктуация вилив хуьзвач. Вучиз? Савадсузвал яни? Материалар кIел хъийидайла тамамдиз фикир тагунин нетижа яни? Кесибвиляй махсус корректорар кьун тавунин тахсир яни?

Чи гъиле са вад-цIуд йис идалай вилик акъатнавай журналар ава. Абурал редакторар, художникар вужар ятIа къалурнава. Гила корректорар гьиниз фена?

Чаз чи Ватандин ярж алай журнал къуватлуди, руьгьдиз мукьвади хьана кIанзава.

ДУХТУРДИН ДАФТАРДАЙ

Азедин ЭСЕТОВ

НетIрен дарман

Зулун кьиляй Къалажухрин хуьруьз гьахьзавай кьакьан пелелай чIехи вацIун дерединз вил вегьейла аквадайди гзаф гьайбатлу шикил я. На лугьуди, са ни ятIани и чилерал вили тав янавай къацу рангунин парталар алукIнава. Ам келем-ханумдин либас я! Чкадин бажарагълу зегьметкеш лежберрин гьунар я! И четин зегьмет бажармиш тежедайбурни кими туш. Винел акъуд тийиз, саларбанрин арада гьатта гьуьжетарни жеда. Заз са хуьруьнвиди лагьайвал, бегьердин ери штилар цунилай башламиш жезва. Абурни нин "гъилихъ" хьайитIани экъечIдач...

Гьелбетда, зун гъавурда акьурвал, ина кар келемдин тум дигмишарунилай, ам цазвай накьвадилай гуьне ва я къуза пад хьунилай, вахт-вахтунда яд гунилай, гелкъуьнилай аслу жезва.

Бязи йисара келем къизилдин къиметдизни акъатда. Гьалал хьурай, келем гъавайда цавай къвазвайди туш, зегьметдин бегьер я.

Садазни сир туш, келем битмишарун гзаф четин кар я. Хулара кутунвай гьар са штилдихъ чукварда авай аялдихъ хьиз гелкъвена кIанда, тахьайтIа вун са куьникайни жедач.

...И йисуз келемдин салариз терс нетIре тади гузвай. Ам акатай къацу ханум вичин дувулдал алкIана гачалди кьунвай кьил хьиз аквада. Ихьтин гьалди саларбандин рикIиз тIал акъудда. Гзафбурун келемрихъ ихьтин азар галукьнавай.

Амма патарив гвай саларин арада тIебиатди навар-тавар ганвай са жегьил руша аявалзавай сала келемрихъ маса гьайбатар авай. Ахьтин кIватIар кьазвай хьи, аквадай кьве вил тир кIандайди. Салан иеси вич садазни гьисаба авачир. Къуншийри чпин арада адаз гьатта "чIар фейи тум" лугьуз, лакIабни ядай. Руш лагьайтIа, кьилкьилел алайди хьана, адаз гатфарикай таъсирлу шиир зулуз кхьидайдакай хабар авай. Гьавиляй ада вахт-вахтунда штилрин кIанера кьук вегьез, накьв пурпу ийиз, яд гуз, цик миянардай маса дарманар какадариз, эчIелрикай михьиз, вичин жегьил чандин къуватар гьайиф текъвез, келемрихъ гелкъвезвай. Гьакъикъат ихьтинди тир.

ЯтIани, паталай килигзавайбуруз адан зегьмет аквазвачир. Абуруз акI тир хьи, гуя и рушахъ са гьихьтин ятIани чпиз малум тушир сир ава.

Са сеферда вичин хтулдал кьил чIугваз атай бадедиз сал чIагурнавай халича хьиз акуна. Ада и зегьметдиз къимет гана. Салахъ галай жугъундихъ, иллаки рехъ фенвай патахъай, инлайанлай, жунадик кутуна, гъвечIи багъламаяр хьтинбур куьрсарна. Рушни вичин къундармадин гъавурда туна: "Хабар кьурбуруз нетIрен дарман я лагь, чан бадедин. Вилер авахьайбуру вал чIал тавурай".

ГьикI ятIани, патав гвай рекьяй фидайла, мектебдин директордини салан тариф авуна, рушавай хабар кьуна:

- Чан руш, и къерехда лашарал вегьенвай аюхар хьтинбур вучар я?

- Абур, чан муаллим, келемрик нет акат тавун патал бадеди вегьенвай дарманар я, - жаваб гана руша.

Сала кас авачир вахт вилив хвена, муаллимди дарман гьихьтинди ятIа ахтармишна.

Игьтиятдалди жунадик кутунвайди кицIин нежес яз акурла, муаллимди сифте хъверна, ахпа вичин ученицадиз "агь" женжел, ви чандизни зун алцурар ийиз кIан хьанани", лагьана, кисна. ЦIивин кузвай фур хьиз, цIай винел акъуд тавуна, алатна фена ам вичин рехъ тирвалди...

"Шоколад" хквезва

Гатун каникулрин вахтунда Фаргьад вичин са дуст гадани галаз булочно-кондидерский фабрикада кIвалахал эцигна. ЧIехи хьанвай гадаяр куьчейра гьат тавурай лагьана авунвай кIвалах тир.

КIвализ хкведайла кIвалахдилай гуьгъуьниз адав чарчик кутуна шоколаддин вижевай са кIус жедай.

Адан дидеди им аялди чуьнуьхна ийизвай кар хьиз кьабулна, хцихъ галаз тербиядин тарс тухвана.

Мад чаз адав шоколад ахкунач.

Амма садра чаз гьаятдин пипIе Фаргьад хкведай рекьин сиве гуьзетзавай аялрин десте акуна.

Вич лугьумир, цехдин чIехида хъсан кIвалахзава лугьуз, гадайриз пишкеш яз шоколад гузвай кьван. Дидеди кIвализ хкун къадагъа авурла, Фаргьада вичин пишкеш гьаятда авай аялриз пайиз хьана. Ингье, гьавиляй аялри ам вилив хуьдай. Аялри адаз цIийи тIварни ганвай: Фаргьадан кьил акурвалди, "Шоколад" хквезва! "Шоколад" хквезва! лугьуз гьарайдай.

Эхцигдани - эзбердани?

Гуьллер учительницадиз вичин тарсуниз ахтармишиз комиссия къвезвайдакай, геж тиртIани, хабар хьанвай. Адет яз, муаллимар ачух тарс тухудайдакай вахтунда хабардар ийидай къайда авайди я. ЯтIани, и муаллимдилай арза-ферзе гзаф авайвиляй, директорди куьтI-квегь тавуна, чинеба тарсуниз фин кьетIна. Низ чида, кьеж гьинай ганайтIа, Гуьллераз чIехидан план сир яз амукьнач.

ЧIехи классра математикадин тарсар гузвай М.Н. кIвалахал физвайла кьулухъай са ни ятIани тади квез вичив ахгакьарзавай кIвачерин сес хьана.

- Хизан сагъ хьайи М.Н., куь гуьгъуьна чукурдай кьван галатна кьена хьи. Яваш физ аквадатIани, куь ериш, машаллагь, вижевайди я гьа! Вуч аватIа чидани-е, зи тарсуниз къе "перверка" къвервал я. Тема прямоугольникдин площадь алцумуникай фида. Зи рикIел аламач, яргъивални гьяркьуьвал сад-садал эхцигна кIандани, тахьайтIа - эзберна...

Гуьгъуьнлай малум хьайивал, Гуьллер муаллимди комиссиядин членриз вичихъ "дерин" чирвилер авайди къалурнай.

Жанаозендай - медалар гваз

АЗАДДАКАЗ КЬУРШАХАР КЬУН

Хазран КЬАСУМОВ,
РФ-дин журналистрин Союздин член

2011-йисан декабрдин вацра Къазахстан Республикадин аслу туширвилин 20 йис тамам хьуниз ва и республикадин лайихлу тренер Мегьамед Расулов рикIел хкуниз талукьарна Жанаозен шегьерда азаддиз кьуршахар кьунай международный турнир кьиле фена. Эминхуьруьн ДЮСШ-дин директор, спортдин мастер ва Къазахстан Республикадин лайихлу тренер Абдулнасир Мегьамедкеримова чаз лагьайвал, пуд лагьай сеферда тухузвай и турнир туризмдин, физический культурадин ва спортдин рекьяй областдин управленидихъ, кьегьал лезги хва, Олимпиададин къугъунрин ва дуьньядин чемпионатдин призер Мегьамед Куругълиев кьиле авай Актаудин ДЮСШ-дихъ галаз санал Жанаозен шегьерда кардик квай Дагъустандин халкьарин "Дагестан" культурадин центради тешкилнавайди тир.

Турнирда Къазахстан Республикадин Алмата, Атырау, Караганда, Актабе, Уральск, Актау, Жанаозен шегьеррин, Узбекистандин, Чечен Республикадин, Ставропольский крайдин, Дагъустан Республикадин Избербаш, Хасавюрт, Дербент шегьеррин ва Сулейман-Стальский райондин командайри иштиракна. Санлай къачурла, майдандиз 12-далай 25 йисал къведалди яшара авай 200-далай виниз спортсменар экъечIна.

Дагъустан Республикадин спортсменрикай и турнирда Велихан Улуханова (38 кг), Марат Багъирова (47 кг), Мурад Жигерова (50 кг), Руслан Нуралиева (54 кг), Иса Шапиева (59 кг), Кемран Багъишева (63 кг), Исламали Исаева (72 кг) 1, Ибрагьим Халимбегова (38 кг), Рамазан Расулова (63 кг), Камил Мегьамедкеримова (84кг) 2, Гьажирамазан Балалова (42 кг), Мурад Назаралиева (72 кг) 3-чкаяр кьуна.

Призлин чкаяр кьур спортсменриз медалар, Къазахстан Республикадин Мангистау областдин туризмдин, физический культурадин ва спортдин управленидин дипломар, пулдин призар ва къиметлу пишкешар гана.

Абдулнасир Мегьамедкеримова чаз лагьайвал, Жанаозенда тухвай турнирдин тешкилатчийрихъ ам гьар йисуз тухудай ва аниз гележегда къецепатан маса уьлквейрин командайризни теклифдай фикир ава.

ВикIегь спортсмен

Сафарали РАМАЛДАНОВ республикада кьиле физвай зональный хейлин акъажунра кIвенкIвечи чкаяр кьуналди тафаватлу хьанва. ИкI, и мукьвал йикъара меркезда, Али Алиеван тIварунихъ галай Олимпиададин резервдин спортдин школада азаддаказ кьуршахар кьунай Махачкъаладин кIвенкIвечивал патал 1993-1994-йисара хайи жаванрин арада кьиле фейи акъажунрани С. Рамалданова (100 кг) 1-чка къуна. Вичин ери-бине Докъузпара райондин Миграгърин хуьряй тир ада республикада машгьур тренеррикай сад тир Мегьамед Исагьажиеван гъилик вердишвилер къачузва. Къейд авун лазим я хьи, Сафарали Рамалданова вичин къуватар дзюдодайни ахтармишзава. ИкI, спортдин и жуьредай ада республикадин кIвенкIвечивал патал акъажунра 3-чка кьуна.

Къайдасуз бягьсерин турнир

Мегьамед НАЗАРАЛИЕВ

И йикъара Кьурагь райцентрадал алай Спортдин дворецда райондин школайра кIелзавай 13 йисалай 17 йисалди яшара авай аялрин арада "Къайдасуз бягьсер" тIвар алай акъажунар кьиле фена. И акъажунрин тешкилатчи райондин физический культурадин, спортдин ва жегьилрин крарин рекьяй комитетдин начальник Р.Рамазанова лагьайвал, "Къайдасуз бягьс" чи районда ва гьакIни амай лезги районра школада кIелзавай аялрин арада сифте кьиле физвайди я.

Лагьана кIанда, райондин гзаф хуьрерин (Кьурагь, Гелхен, Усар, КIири, КьепIир, Аладаш, Кумухъ, Маллакент, Ашар, Шимихуьр) аялар спортдин и жуьредал машгьул хьанва ва и акъажунра иштиракзава.

Чпин яшдиз ва заланвилиз килигна сад лагьай чкаяр кьур 9 аялдиз кубокар, медалар, грамотаяр, мобильный телефонар гана; 2-3-чкаяр кьурбуруз кубокар, грамотаяр, медалар гана.

Санлай къачурла, сад лагьай чка Кьурагьрин 1-нумрадин юкьван школади кьуна.

И мярекат кьиле тухуз Махачкъалада яшамиш жезвай кьурагьвийрини спонсорвилин куьмекар гана. ИкI, Абдурагьим Рамазанова и акъажунра гъалиб хьайи аялриз 9 мобильный телефон хканвай.

Карчи Тигьирбег Мусаева хъсан техника авай, гъалибвилин къаст авай спортсменриз ва акъажунрин тамашачийриз бегенмиш хьайи пуд аялдиз вичин патай гапурар гана.

Амай спонсоррини Кьурагьрин командадин 4 аялдиз гьар садаз 1000 манат гана.

Акъажунрин эхирдай мярекатдин тешкилатчи Р.Рамазанова иштирак авур, гъалиб хьайи вири аялриз ва гьакIни спонсорриз чухсагъул лагьана.

"Анжи"

Интернетдай
Гьазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Арабрин Садхьанвай Эмиратрин меркез Дубайда сборра авай "Анжиди" **16-январдиз** Иракдин Олимпиададин хкянавай командадихъ галаз дуствилин матч кьиле тухвана. "Аль Наср" тIвар алай футболдин клубдин стадиондал хьайи и къугъуна чи командади 1:0 гьисабдалди гъалибвал къазанмишна. Туп ягъайди "Анжидин" полузащитник Алексей Иванов я.

Къейд авун лазим я хьи, чи командадин кьилин тренер Юрий Красножана къугъунин вахтунда гзаф футболистар дегишарна.

И гуьруьшмиш хьун каникулрилай гуьгъуьниз тешкилай сад лагьайди тир.

Кьвед лагьай тайм гзаф итижлу легьзейралди девлетлуди хьана. Сад лагьай таймдилай къулухъ къугъуна Роберто Карлосани иштиракна. "Анжидин" иеси Сулейман Керимов, адан советник Герман Ткаченко ва вице-президент Герман Чистяковни и къугъуниз тамашна.

Хаталувилерикай чна чун хуьн!

Лиана НАВРУЗБЕГОВА,
полициядин лейтенант, РФ-дин Махачкъалада авай УМВД-дин ГИБДД-дин ДПС-дин ОБ-дин пропагандадин дестедин инспектор

Рекьера хатасузвал таьминарунин гъалар къайдадик кутаз алахънаватIани, ракьун рекьин переездрал аварияр хьуни къурхулувал кутун тавуна тазвач. Алатай йисуз Дагъустан Республикадин ракьун рекьерин переездрал хьайи 5 аварияндин нетижада 4 касди чанар гана, 7-дални жуьреба-жуьре хиреркни кьацIар хьана. ИкI, 11-декабрдиз, нянин сятдин 5-дан зураз "Бабаюрт-Гребенский" машинрин рекьин 3-км-да, ракьун рекьин идара тийизвай переезд алай чкадал ВАЗ-21730 автомашин гьалзавай К.Г.Алиханов машинист А.Л.Муртузалиева гьалзавай пар чIугвадай тепловоздин составда акьуна. Натижада 3 касди гьа чкадал чанар гана, 2 касдални залан хирер хьанваз Бабаюрт райондин центральный больницада къаткурна.

Ракьун рекьин хатасузвал таьминарунал машгьул къуллугьрин делилрал асаслу яз, ракьун рекье жезвай аварийрин чIехи пай шоферри ракьун рекьелай элячIдай къайдайрал амал тавун, идалайни гъейри, пиян яз рулдихъ ацукьзавай шоферрин кьадарни тIимил тахьун я. Ракьун рекье арадал къвезвай аварийра гзаф вахтара автотранспортдин шоферар тахсиркарар жезвайди ашкара я. Абуру светофордин яру экв кузвайди кваз кьазвач. Бязи вахтара агалнавай шлагбаум хана, машин гьалай дуьшуьшарни малум я. Ракьун рекьин идара тийизвай участокрал мадни пис гьалар арадал къвезва. Гзаф вахтара, им еке ягьалмишвал я, гьелбетда, агакьда элячIиз, садазни аквазвач кьван… ва икI мад фикирзава. Амма и тегьерда вичин улакьни, уьмуьрни, сагьламвални хаталувилик кутун акьалтIай ахмакьвал я. Ихьтин вахтара абуру чпи-чеб жазадик кутазва. Садра фикир це: поездда акьур машиндиз акьван зиян жедайла, ана авай инсанрин гъал гьихьтинди хьурай? Ихьтин дуьшуьшра жезвай тIарвилер уьмуьр патал лап хаталубур я. И кар делилри субутзава.

Къейд авун лазим я хьи, Госавтоинспекцияди ракьун рекьин къайдаяр чIуруниз иллаки гзаф фикир гузва. ИкI, Махачкъалада авай РФ-дин УМВД-дин ОГИБДД-дин ва ДПС-дин ОБ-дин дорожный надзордин къуллугьчийри 2010-йисан 20-октябрдиз кьабулай РД-дин МВД-дин УГИБДД-дин къарар кьилиз акъудун яз Махачкъала шегьердин УЖКХ-дин ва талукь маса къуллугьрин векилрин куьмекни галаз ракьун рекье алава ахтармишунар кьиле тухвана. Виликдай авай кимивилер арадай акъуднаватIа ахтармишна. Алай вахтунда ракьун рекьин переездарни, санлай, ракьун рехъни вири тIалабунризни истемишунриз жаваб гудай къайдада ава.

Ракьун рекьера жезвай аварийрин вилик пад кьун патал хейлин серенжемар кьабулнава. ИкI, ракьун рекьелай элячIдай къайдайрал асаслу яз, переезд алачир чкадилай элячIун, агалнавайла ва шлагбаум агалзавай вахтунда анлай элячIун, переезддал акъвазнавай дежурныйдин ва светофордин сигнал кваз такьун, ракьун рекьин переезддал машин акъвазарун ва икI мад къайдаяр чIурун административный жавабдарвилиз чIугвада. Иник пулдин жерме хьиз, гьакI правайрикай азад авунни акатзава. Алатай йисуз лагьайтIа, Махачкъалада авай РФ-дин УМВД-дин ГИБДД-дин ДПС-дин ОБ-дин инспекторри ихьтин 16 дуьшуьш арадал акъудна.

МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гузва

13-январдиз, нянин сятдин 4-даз, Сулейман-Стальский райондин полициядин отделдин дежурный частуниз Кьасумхуьрел яшамиш жезвай агьали Гуьлмегьамедов Играмудин Шарафудинович (1968-йис) арза гваз атана. Ада хабар гайивал, 14-декабрдиз Кьасумхуьрел, Энгельсан куьчеда яшамиш жезвай кIваляй фейи адан стха Гуьлмегьамед Шарафудинович (1978-йис) хтанач. Материал кIватIнава.

Гьа и йикъан нянин сятдин 5-даз Сулейман-Стальский райондин Герейхановн совхоздин 2-отделенида яшамиш жезвай агьалини (1951-йис) и райондин полициядин отделдин дежурный частуниз арза гваз атана. Адан гафарай малум хьайивал, вичин хуьре авай адан коммерческий туьквендай Герейхановн 1-отделенидал яшамиш жезвай агьалиди (1982-йис) 30 агъзур манат пул чуьнуьхна. Ада вичин тахсиркарвал хиве кьуна. Уголовный дело къарагьарнава.

15-январдиз, нянин сятдин 9-даз 15 декьикьа кIвалахайла, Сулейман-Стальский райондин полициядин отделдиз уголовный розыскдин оперуполномоченныйди и райондин Алкьвадрин хуьре тахсиркарвилерин вилик пад кьун патал кьиле тухвай серенжемрин нетижада гьа ина яшамиш жезвай агьалиди (1980-йис) 14-январдин, нянин сятдин 5-даз шартIунин муьштеридиз 3,9 гр марихуана маса гудайла ам кьуна..

Гьа и юкъуз са тIимил вахт арадай фейила, нянин сятдин 9 тамам жез 20 декьикьа амаз, мад гьа и хуьре шартIунин муьштеридиз 12,85 гр марихуана маса гудайла и хуьруьнви (1980-йис) кьуна, ада гьалзавай ВАЗ-2107 автомашиндайни 0,65 гр марихуана жагьана. Кьве дуьшуьшдани уголовный делояр къарагьарнава

И юкъуз Россиядин Махачкъалада авай УМВД-дин 1-ППСП-дин экипаждин старшийди ОП-дин дежурный частуниз рапорт гьана. Анай малум хьайивал, Акуша райондин Уркучи хуьряй тир агьали (1983-йис) меркездин Хизроеван куьчеда ахтармишай чIавуз адан курткадин жибиндай 1,95 гр марихуана жагьана. Материал кIватIнава.

17-январдиз, нисинин сятдин 12-даз Махачкъаладин 1-Петрдин куьчеда авай "Пирамида" кинотеатрдин патав Гьамидован куьчеда яшамиш жезвай агьалиди (1974-йис) гьалзавай БМВ автомашиндик рекьелай элячIзавай аял (2003-йис) акатна. ам хирер-кьацIар хьанваз ДРКБ-да къаткурнава. Шофер пиян тушир. Материал кIватIнава.

Акцияр вахкуда

Дагъустандин патай сенатор ва Россиядин лап девлетлу ксарикай сад тир Сулейман Керимова 2011-йисан ноябрдиз адан къурулушри маса къачур "Ростелекомдин" акцийрин ругуд процент маса гун кьетIнава. Идан гьакъиндай 16-ноябрдиз акъатай "Ведомости" газетда тIвар кьун тавунвай са шумуд чешмедал асаслу хьана кхьизва.

Газетда хабар гузвайвал, ноябрдиз авур савдади 26,5 миллиард манат тешкилна, ва я гьар са акция 150 манатдай маса гана. "Исятда РТС-ММВБ-да абурун къимет 153 манат я, кьве варз идалай вилик 155 манатдив агакьзавай.

Гила, "Ведомости" газетди къейдзавайвал, Керимовав къиметлу чарар маса гунин гьакъиндай хийир авай теклиф агакьна. "Ростелекомдин" акцияр ни къачунатIа, малум туш, амма абур къачурди телекоммуникациядин компания вич хьун мумкин я. "Ростелекомдал" гьузчивалзавай акционер государство я.

Гьа са вахтунда "РБК daily" газетди вичин хсуси чешмейрал асаслу яз кхьизвайвал, Керимовахъ къиметлу чарар маса гудай неинки нят авач, башкъа яз, адаз "Ростелекомдин" акцийрин зурба пакет маса къачудай мурадар ава. Газетди малумарзавайвал, сенаторди карчи Константин Малофееванбур ва "Маршал Капиталдинбур" тир 10,4 процент акцияр къачуда. Гьа са вахтунда газетди а кардиз фикир гузва хьи, Керимова "Связьинвестдивай" ва и телекоммуникациядин зурба виликан менеджерривай "Ростелекомдин" са процент акцияр къачуникай отказна.

2011-йисан ноябрдиз акцияр маса гузвайди тир "Связьинвестдин" виликан гендиректор Евгений Юрченкоди малумарайвал, Керимов вичин инвестициядиз яргъал вахтуниндаз хьиз килигзава.

"Ростелекомда" вири 2011-йисан вахтунда жуьреба-жуьре дегишвилер арадал атана, нетижада адан балансдал виликдай "Связьинвестдинбур" тир регионрин уртах телекомпаниярни хтана. ЦийикIа туькIуьр хъийидай вахтунда "Ростелекомдин" акцийрин къимет гагь садлагьана хкаж хьана, гагь садлагьана агъуз аватна. И кардини инвесторрин патай къиметлу чарарал екез фикир желбна.

Хъиткьинна ва батмиш хьана

Гьяд юкъуз Кьиблепатан Кореядин танкерда хъиткьинун арадал атана, хабар гузва Франс-Пресс агентстводи. Нетижада пуд кас телеф хьана.

Хъиткьинунин себебар гьеле тайинарнавач. Амма Кьиблепатан Кореядин властри хъиткьинун КНР-дин терефдихъай гьужум авунин нетижада арадал атун мумкин я лугьудай фикирдин керчеквилел шак гъизва. Хъиткьинай вахтунда гими Кьиблепатан Кореядин Инчхон шегьердивай 32

километрдин, яни КНР-дин гьуьлуьн сергьятдилай хейлин яргъа авай.

Инчхонда пар ичIирай гимида 16 кас авай. Телеф хьайибурун арада са корейви ва Мьянмадин кьве агьали авай. Мад 8 кас гел галачиз квахьнавайбур яз гьисабзава. Вад моряк къутармиш хьана, къейдзава Reyters-ди.

Алай вахтунда кьер хуьзвай гимийри ва Кьиблепатан Кореядин ВМС-ри гел галачиз квахьнавай морякар жагъурзава.

Йемендин "Аль-Каида"

14-январдиз, Аль-Каидадин цIудралди боевикри Йемендин кьиблединни рагъакIидай пата авай Радда шегьер кьуна. Идан гьакъиндай Reyters-ди и кар чпиз вилералди акурбурун ва полициядин чешмейрал асаслу яз хабар гузва.

Террористар Эль-Бейда вилаятда авай шегьердиз киш йикъан нянрихъ атана. Абуру полициядин патай са жуьрединни аксивал тахьана дегьзаманайрин къеле ва мискIин кьуна. Агентстводи къейдзавайвал, и гьеркатди президент Али-Абдула Салихаз акси восстание йисан къене давам хьайи уьлкведа "Аль-Каидадин" таъсир гегьенш жезвайдан гьакъиндай шагьидвалзава. Виликрай международный террористрин гуьзчивилик Эль-Бейддин патав гвай Абьян Вилаятда авай са шумуд хуьр какатнай.

ЦРУ-ди Йемендин "Аль-Каида" террористрин сетда виридалайни хаталу ячейкайрикай сад яз гьисабзава. 2011-йисан сентябрдин эхирра Америкадин ВВС-ри гьужумайла, чкадин "Ал- Каидадин" регьбер Анвар аль-Авлаки телеф хьанай. Са шумуд варз идалай вилик аль-Авлаки "сад лагьай нумрадин террорист" хьанай.

Са йис идалай вилик Тунисда "жасминдин революция" гъалиб хьанай. Ада "арабрин гатфарик" гьеркат кутуна. И революцияди Мукьвал тир рагъэкъечIдай патан саки вири уьлквейра авай гьалариз таъсирна. Тунисда, Египетда, Ливияда ва Йеменда власть дегиш хьана. Са шумуд йисуз уьлкве идара авур ксар чпин къуллугъ рилай элячIна. Сирияда властри военныйрин ва къанун-къайда хуьдайбурун наразивалзавай къуватрихъ галаз женг чIугвазва. Бахрейндани наразивилер акъвазриз алакьна. Мароккада, Саудовский Аравияда са жерге маса государствойра чпи наразивал къалурзавайбур секинарун патал политикадин реформаяр кьиле тухвана.

Гьеле революция гъалиб хьайи са уьлкведани яшайиш хъсан хьанвач, абурун экономика лап четин гьалда ава. Гьавиляй анра исламистрин партияр ва гьерекатар гьа гьисабдай яз кьадарсуз са пад язавай салафитар машгьур хьанва (Араб уьлквейрилай къецепата абуруз вагьабитар лугьузва. Абуру гьисабзавайвал, Мегьамед пайгъамбарди эцигнавай къанунрал яшамиш хьун лазим я). Йеменда лагьайтIа, "Аль-Каидади" кьил хкажнава. И кардини Аравийский полуостровдал алай адан къуншийрик къалабулух кутазва. ГьикI лагьайтIа, и карди абуруз хийир гъизвай нафтIадин рекьер хаталувилик кутазва.

МискIинди цIай кьуна

15-январдиз Астанада (Къазахстан) эцигзавай "Хазрет Султан" тIвар алай мискIиндин дараматди цIай кьуна, хабар гузва "Интерфаксди". "Новости" РИА-дин делилралди, цIай кьунвай майдан 300 квад-

ратный метрдиз барабар я. Республикадин МЧС-дин векилди малумарайвал, са кас телеф хьана, алай вахтунда адан мейит жагъанва. Къазахстандин МЧС-дин кьил тир Владимир Башкодин гафаралди, цIай кьунин себеб сварка авунин кIвалахар хьун мумкин я. Алай вахтунда цIай хкадарнава.

МискIиндин дараматдай вишелай гзаф рабочияр масаниз акъуднава. ЦIай хкадарунин карда, махсус 32 машинди иштиракна. ЦIай хкадардайла четинвал а карди арадал гъана хьи, ина, яни мискIинда яд авачир. Гьавиляй цIаяр хкадардайбуру патав гвай гидрантар ишлемишна. Центральный Азияда виридалайни чIехиди хьун лазим тир "Хазрет Султан" мискIин Къазахстандин аслу туширвилин 20 йис тамам хьунихъ галаз алакъалу яз 2011-йисан декабрдиз ачухун планламишнавай. Амма ам ахъаюнин кIвалах са йисан кьулухъ яна. Ана хъувуна кIандай кIвалахар амай.

МискIин эцигна куьтягьайдалай гьуьгъуьниз адан имаратрин майдан 17,7 агъзур квадратный метрдиз барабар жеда.

Секин жезвач

Сирияда алатай йисан мартдилай башламишна наразивилин гьерекатар давам жезва. Гьукуматдин кьушунар абур басмишиз алахънава. Ихтиярар хуьдай организацийри демонстрациядиз экъечIнавайбурукай вишералди телеф хьанвайбурун гьакъиндай хабар гузва. Властри лагьайтIа, армияди терроризмвилин организайцийрин боевикрихъ галаз женг чIугвазва лугьуз тестикьарзава. Идахъ галаз сад хьиз, президент Башар Асада наразивал къалурзавайбур патал са шумуд сеферда менефис малумарна. Сириядиз РагъакIидай патан уьлквейри ва абурун союзникар тир араб уьлквейри басрух гузва. Амма, Сириядин тереф Россияди ва Китайди хуьзва.

Идални алава, Кьиблепатан Йеменда дуланажагъдин шартIар гекъигайла къулайсузбур я. Гьавиляй адаз яшайишдин рекьяй кесиб тир ва диндал амалзавай Кеферпатахъай чара жез кIанзава, идалайни гъейри, уьлкведа виридалайни хаталуди тир "Аль-Каидадин" хаталу ячейкайрикай сад ава. Адан боевикри 13-январдиз уьлкведин меркездивай са тIимил яргъа авай шегьер кьуна. Уьлкведин президент Али Абдалла Салех и мукьвара, эхирни, отставкадиз фена ва власть алай вахтунда вахтуналди тир гьукуматдин ихтиярда ава. И властдини уьлкведин меркездай вири яракьлу тешкилатриз, гьукуматдин кьушунризни кваз экъечIун теклифзава. Эхиримжибуру, государствадин хатасузвилдин къуватар, гьа виликдай хьиз, Салехан патал ала, гьикI лагьайтIа, абурун кьиле авайбур адан мукьва-кьилияр я. Амма адахъ са шумуд вилаятда, чкадин тайифайрин регьберри къарарар кьабулзавай чкайра, са жуьрединни таъсир авач.

Исламистар гъалиб хьана

Виликдай Магрибдин уьлквейрикай виридалайни девлетлубурукай сад яз гьисабзавай Тунисдай президент Зин аль - Абидин бен Али экъечIна. Ам Саудовский Аравияда яшамиш жезва ва адаз хейлин йисара дустагъ авунин кар атIанва. Парламентдин сечкияр кьиле фейи вахтунда Рашида аль Ганнуши вичин уьлкведиз хканай. Исламистрин "Ан-Нахда" партия гъалиб хьана. Абур гьукуматдин кьиле акъвазна, коалициядин рекьяй абурун амадагри президентдин къуллугъ

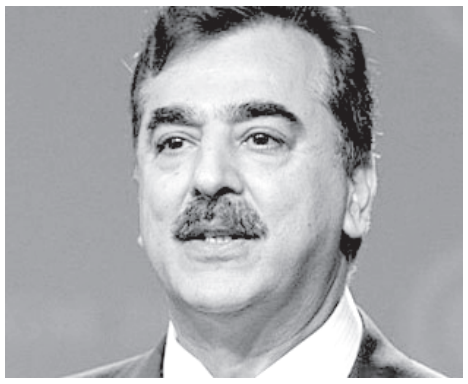

къачуна. Къвердавай къуватлу жезвай салафитривай къерех хьанвай "Ан-Нахдади" кьадарсуз са пад язавач. Абуру къейдзава хьи, ислам демократиядихъ галаз кьазва, абурун фикирдалди, дишегьлияр кьилин образование къачудай мумкинвиликай магьрум тийин, туристриз хъвадай, чIугвадай ва куьруь парталар алукIдай ихтияр гун. ЦIийи властрин кьилин тIал, гьа виликдай хьиз, пис гьалда авай экономика я. Уьлкведа наразивилерин лепе зайиф жезвач, властри инсанривай гьич тахьайтIа са зур йисуз хьайитIани куьчейра чпин наразивилер къалур тавун тIалабзава. Идалайни гъейри, и мукьвара кIвалахдик квачир пуд аялдин бубади вири алай чкадал вичи-вичин чандиз къаст авуна. Иллаки дипломар гваз кIвалахдик квачирбуру ва ийир-тийир квахьнавай жегьил гадайри вири алай чкадал чпин чандиз къаст авуни са йис идалай вилик чIехи демонстрацияр ва къайдасузвилер арадал гъана. А вахтунда полициядихъ галаз хьайи къал-макъалра 80 кас-див агакьна телеф хьана. Месэла са экономикада авач: революциядин бегьеррикай кеф ам башламишайбуру ваъ, диктатордин гъиляй акъатай власть вахтунда гъиле кьаз алакьайбуру хкудзава.

Рекъем

• Счетный палатади 2011-йисуз Россиядин бюджетдай ахъаяй **718,5 миллиард манатдин** такьатар тайинар тавунвай рекьериз харж авурди дуьздал акъудна, им 2010-йисандалай саки кьве сеферда гзаф я.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 31,54 манат,
1 евро - 40,17 манат,
къизил (1 гр) - 1685,56 манат,
гимиш (1 гр) - 30,32 манат я.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гьазурайди Ш.ГЬАЖИМИРЗОЕВ я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкьдин Собрание,
РД-дин Гьукумат

КЬИЛИН РЕДАКТОР
А. У. САИДОВ

Тел/Fax. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ - ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
К. М. КАЗИМОВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Р. РАМАЛДАНОВА

Чап ийиз вахкана сятдин 20.00

Газет "Лезги газетдин" компьютеррин базада гьазурна.

Газет **"Лотос"** ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 11643

Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекьяй РФ-дин Федеральный къуллугъдин Кьиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунва.
ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, I Петрдин проспект, 61. 7-мертеба.

(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"
КБСР "Дагестан" ООО г. Махачкала
Кор. сч. - 30101810500000000769
Рас. сч. - 40602810200000000320
БИК - 048209769
ИНН - 0561051314
КПП - 057001001

(Гь)

Мубаракрай!

Вичин ери-бине Сулейман-Стальский райондин Кьулан СтIалдилай тир, МВД-дин Чечен Республикада авай силисдин управленида контрактдин бинедаллаз ст.силисчивиле кIвалахзавай юстициядин подполковник Назлуханум ПИРИСМАИЛОВАДИЗ:

Къанун-къайда хуьнин рекье
Къалурзавай алакьунар.
Ви тIвар ава даим кIвенкIве,
Къазанмишиз агалкьунар.

Гьахъсузвилиз тийиз икрам
Намус, эдеб силлагь я ви.
Бахтлу уьмуьр къуй хьуй давам,
Сад тир Аллагь панагь я ви.

Виш йисарихъ физвай рекьер,
Берекатдин нурарик хьуй!
РикIиз чими, икьван иер,
Вун гьамиша суварик хьуй!

ВАЗ ЮБИЛЕЙ РИКIИН СИДКЬИДАЙ МУБАРАКЗАВАЙ ДИДЕ-БУБА, ВАХАР, СТХАЯР, СУСАР, ЕЗНЕЯР, ВИ КЬЕГЬАЛ ХВА ВА ГЬАКI ВИРИ БАГЪРИЯР.

Мегьарамдхуьруьн райондин ЦIийи Филерин хуьруьн юкьван школада 46 йисуз аялриз чирвилер ва тербия гайи БАБАЗАДЕ Тельман Эседуллаевичаз Россиядин Федерациядин илимдинни образованидин министерстводин патай гайи "Гьуьрметдин грамота" мубаракзава

Адахъ чандин сагъвал, шадвал, Гьамиша жегьилриз несигьатар гуз яргъалди яшамиш хьун чи мурад я.

Шумуд сара тарсар гана,
Ял ягъ тийиз кIвалахна на.
Ви гьар са югъ экуь хьурай,
Сагъвал, шадвал галаз, буба.

Хуьре, кIвале гьуьрмет авай,
Муаллим я чахъ авай са.
Чна валди дамахзава.
Вун гьакьван чаз кIан я буба.

МУБАРАКЗАВАЙБУР: РУХВАЯР, РУШАР, ХТУЛАР, ЕЗНЕЯР.

Утерянный аттестат о среднем (полном) образовании за №102880, выданный в 1992 году Ашага Стальской СОШ Сулейман Стальского района РД на имя **АБДУЛГАМИДОВОЙ Заремы Алибековны**, считать недействительным.

Утерянный аттестат об окончании 9 классов серии А за №034018, выданный в 1993 году Аламишинской (Эминхюрской) СОШ Сулейман Стальского района РД на имя **ИСМАИЛОВОЙ Мальвины Фахрудиновны**, считать недействительным.

"ЛГ"-дин 1-нумрадиз акъатай чайнворддин жавабар:

1. КIеретI. **2.** ТIебиат. **3.** Туьнбуьгь. **4.** "Гьакъикъат". **5.** Туьтуькъуш. **6.** Шкьакьвал. **7.** Лагълагъчи. **8.** Ислен. **9.** Назбалич. **10.** Чуьхвер. **11.** Регьим. **12.** Мажиб.

Байрам САЛИМОВ,
Дагъустандин халкьдин шаир

Ифей маша

ГЬИНАЙ АТIАНА?

Аялди са чанта чуьхверар хканвай.
- Гьинай на атIана икьван чуьхверар?
- Къуншидин багъдай... Ам кIевиз ксанвай,
За чанта ацIурна, акьахна хилерал.

МАЛУМАТ

26-январдиз, йикъан сятдин пудаз, Расул Гьамзатован тIварунихъ галай Милли библиотекада **Алирза САИДОВАН** 80 йис тамам хьуниз талукьарнавай поэзиядин вечер жеда. Буюр, ша!

Кроссворд
(6 гьарф)

ТуькIуьрайди - Салигь ИБРАГЪИМОВ

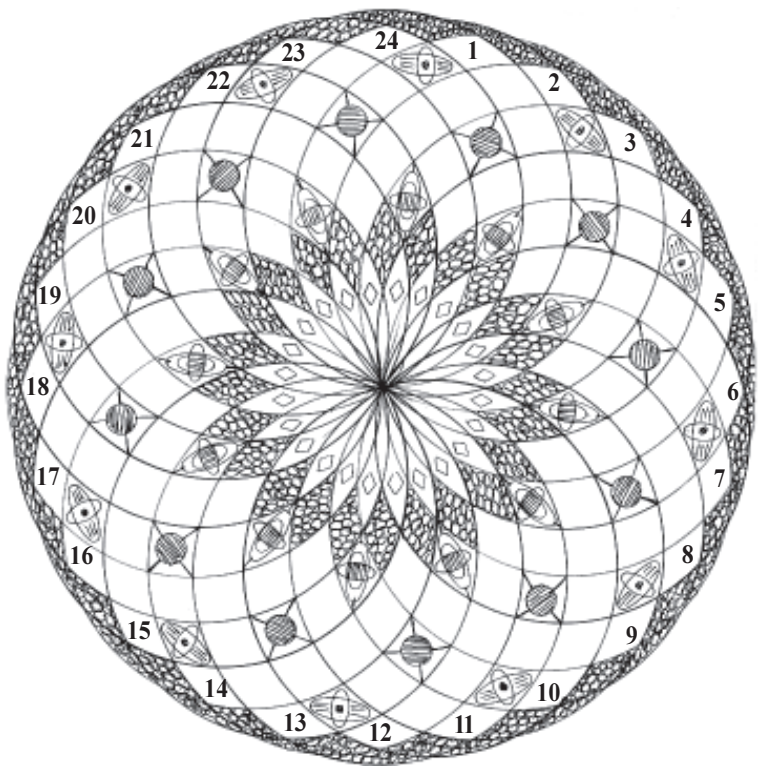

1. Саврен кIвал. **2.** Кьиле гьатдай тIал. **3.** Шейэр багьаз гудай кас. **4.** КIаз. **5.** Лезгийрин хуьрек. **6.** Гьамиша, акъваз тийиз. **7.** Школада гьялна кIанзавай месэла. **8.** "Бахтлу аялвал" ансамблдин руководитель Матаеван тIвар. **9.** Сихил. **10.** Са кардиз ихтияр тагун. **11.** Дуьгуь ргай яд. **12**. Гьажибугъда (синоним). **13.** Агъа. **14.** Ажайиб. **15.** Шекердал ргана емишрикай ийидай шей. **16.** Масанай куьч хьанвай кас. **17.** Язух (синоним). **18.** Аял хазвайдаз куьмек гузвайди. **19.** Чилик кIевнавай къизилар, пулар. **20.** Гьавайда. **21.** ЧкIай чкаяр. **22.** Цлаз ядай гам. **23.** Нез тежедай гатун хали (куьлуь). **24.** Мехъер, межлис кьиле тухузвай кас.

Уникальная Акция!
От Главного Дагестанского телеканала РГВК - «ДАГЕСТАН»
РГВК ДАГЕСТАН
Выиграй телевизор нового поколения!
Скажи, что ты хочешь смотреть в этом году?
Какие фильмы? Какие передачи?
А главное, предложи свою оригинальную идею
и получи 3D телевизор и комплект «Триколор ТВ»!
Отправь СМС на номер 2880 РГВК пробел ТЕКСТ...
ЦЕНА СМС – 5 рублей!
Участвуй в создании ТЕЛЕВИДЕНИЯ БУДУЩЕГО!

Камалдин хазинадай

Ишреф ЖАВАТОВ

Уртах кIвали мукьвабур душманриз элкъуьрда.
Часпардилай анихъ галай векь гзаф къацуз аквада.
Инсанри гьатта гурлу кучукунрални пехилвал ийида.
Дуступив пул бурж вугайди пулунивайни, дуступивайни жеда.
Девлетлудавай тIалабдалди кесибдиз це лугьун хъсан я.
Гьар са цIийи законди цIийи амални чирда.

Культурадин "Къуруш" тешкилатди **Шагьмурад МАКСИМОВ** рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизандиз, вири мукьва-кьилийриз ва багърийриз башсагълугъвал гузва.